

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ANT VE YÖN DERGİLERİNDE İKTİDAR TARTIŞMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Muhlis KARA

İZMİR-2019

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ANT VE YÖN DERGİLERİNDE İKTİDAR TARTIŞMALARI

Yüksek Lisans Tezi

Muhlis KARA

Danışman

Prof. Dr. Kemal ARI

İZMİR-2019

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı A.İ.İ.T. Yüksek Lisans programı **2011880200** numaralı öğrencisi **Muhlis KARA** ile ilgili Yüksek Lisans tez savunma sınavı tutanağı aşağıdadır
Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Başak OCAK
Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Dokuz Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9 maddesi uyarınca Enstitü Yönetim Kurulu'nun 16/07/2019 tarih ve 1029/5 sayılı kararı ile oluşturulan Tez sınav jürimiz tarafından incelenen "**Ant ve Yön Dergilerinde İktidar Tartışmaları**" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 19/07/2019 tarihinde saat: 11.00 'da toplanarak aşağıda belirtilen şekilde işbölümü yaptıktan sonra adayın tez savunmasını dinlemiştir. Yönetmelik gereğince adaya tezi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve tartışmalardan sonra adayın tezi hakkında düzeltme kararı verilmiştir. Aynı jürimiz 18/10/2019 tarihinde saat 11.30 da yeniden toplanmış ve tezle ilgili aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL edilmesine

Oy Birliği ile

BAŞARI NOTU:

90 Değer

RED edilmesine

Salt Çoğunlukla

(**) DÜZELTME verilmesine

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Kemal ARI	
Üye	Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU	
Üye (Diğer Üniversite)	Doç. Dr. Tuncay Ercan SEPETÇİOĞLU	

ONAY

Doç. Dr. Başak OCAK
Müdür

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ *Ant ve Yön Dergilerinde İktidar Tartışmaları*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Muhlis KARA

21.10.2019

Ulusal Tez Merkezi | Tez Form Yazdır

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10304241
Yazar Adı / Soyadı	MUHLİS KARA
T.C.Kimlik No	25714731774
Telefon	5065114169
E-Posta	muhlikara@mynet.com.tr
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Ant ve Yön dergilerinde iktidar tartışmaları
Tezin Tercümesi	Power discussions in the journals of Ant and Yön
Konu	Türk İnkılap Tarihi = History of Turkish Revolution ; Türk İnkılap Tarihi = History of Turkish Revolution
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Anabilim Dalı	
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	139
Tez Danışmanları	PROF. DR. KEMAL ARI
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

21.10.2019

İmza:.....

ÖZET

ANT VE YÖN DERGİLERİNDE İKTİDAR TARTIŞMALARI

MUHLİS KARA

İZMİR,2019

Bu çalışmanın konusu Ant ve Yön dergilerinde sosyalizme ulaşmada izlenen stratejileri incelemektir. 27 Mayıs 1960 ta gerçekleştirilen askeri müdahale sonrası Türk siyasi hayatında yaşanan kısmi özgürlük ortamında yayınlanan Ant ve Yön dergileri o dönemin sol basını içerisinde sosyalizm bilincini kitlelere anlatma ve açıklama rolünü üstlenmişlerdir. Dönemin sol örgütlerini de siyasal anlamda gelişmelerine önemli katkılar sunmuşlardır.

Yön dergisi 21 Aralık 1961'den 12 Mart 1971 askeri müdahalesine kadar yayımlanmıştır. İktidara ulaşma stratejisi açısından zinde kuvvetler diye tanımladığı asker-sivil aydın öncülüğünde sosyalizme ulaşma yönetimi darbeci olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.

Ant dergisi, 1967-13 Mayıs 1971 yılları arasında yayımlanmış ve dönemin sol basını içerisinde bilimsel sosyalizmi savunmuştur. Yayın hayatı boyunca Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin açıklamalarını ve görüşlerini sayfalarında yayımlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Sosyalizm, Marksizm, Ant Dergisi, Yön Dergisi, Sosyalist Devrim.

ABSTRACT

POWER DISCUSSIONS IN THE JOURNALS OF ANT AND YÖN

MUHLİS KARA

İZMİR,2019

The subject of this study is to examine the strategies used to reach socialism in Journals of Ant and Yön. Journals of Ant and Yön were published in the atmosphere of partial freedom in Turkish political life after military intervention on 27 May 1960. They have played the role of enlightening and explaining socialism consciousness to the masses in the left press of that period. The left organizations of the period also made important contributions to the political development.

Journal of Yön was published from December 21, 1961 to military intervention March 12, 1971. Under the leadership of military-civilian-intellectuals, whom defines as energetic forces in terms of strategy to reach power, the management of reaching socialism has been described as a coup d'état.

Journal of Ant was published between 1967-13 May 1971 and advocated scientific socialism in the left press of the period. In the pages of Journal of Ant published descriptions and opinions of the Workers' Party of Turkey manager throughout its life.

Keywords: Socialism, Marxism, Journal of Ant, Journal of Yön, Socialist Revolution.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU	I
YEMİN METNİ.....	II
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	IX
KISALTMALAR.....	X

I . BÖLÜM

YÖN VE ANT DERGİLERİNİN DAYANDIĞI TARİHSEL TEMELLER

1.1. Sol Kavramının Ortaya Çıkışı.....	4
1.2. Lenin'in Rus Devrimi Üzerine Analizleri ve Türk Solu'a Yansımaları.....	6
1.3. Komünist Enternasyonal (Komintern) ve Türkiye Solu'nda ki Yansımaları...	8
1.4. İmparatorluk Döneminde Sol Örgütlenmeler.....	11
1.4.1. 1920-1960 Arası Sol Örgütlenmeler	13
1.4.2. 1920-1960 Arası Sol Yayınlar.....	15
1.5. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve 61 Anayasası	16
1.5.1. 27 Mayıs Müdahalesi ve Sol	23
1.5.2. 1961 Anayasasının Özellikleri	24

II. BÖLÜM

TÜRKİYE SOLUNDA SOSYALİST DEVRİM VE DEMEOKRATİK DEVRİM TEZLERİNİN TEMSİLCİLERİ

2.1. Türkiye İşçi partisi(TİP)	27
2.1.1. TİP'in Kuruluşu	27
2.1.2. TİP'in İdeolojisi	31
2.1.3. TİP'te İktidar Stratejisi	35
2.1.3.a. Sosyalist Devrim.....	37
2.1.3.b. Parlametarizm.....	38
2.2. Milli Demokratik Devrim Tezi.....	39
2.2.1. Milli Demokratik Devrim Kavramının Gelişimi.....	39
2.2.2. Türkiye'de Milli Demokratik Devrimin Yorumlanması.....	42
2.2.3. Sosyalist Devrim ile Milli Demokratik Devrim Arasındaki Fark	43

III . BÖLÜM

YÖN DERGİSİ.....	46
3.1. Kurumsal Yapısı ve Siyasal Tezleri	47
3.2. Yön Bildirisi ve Kamuoyundaki Yansımaları	50
3.3. Yön Dergisinin Siyasi Tezleri	54
3.4. Yön Yazılarında İktidara Ulaşma(Yöntem)Tartışmaları	63
3.4.a. Yönde Sosyalist İktidara Ulaşma Yolları.....	65
3.4.b. Yönde Milliyetçilik Kavramı	66

3.4.c. Aşamalı Geçiş.....	67
3.5. Yön-Tip İlişkileri.....	68
3.6. Yön Dergisinde Parlamentarizm.....	69
3.6.1.Parlamentarizme Bakış.....	69
3.6.2. Parlamenter Yoldan Vazgeçiş.....	70

IV. BÖLÜM

ANT DERGİSİ.....	73
4.1. Derginin Kuruluşu.....	73
4.2. Ant Dergisinin Yayın İlkeleri.....	75
4.3. Ant Dergisinin Yazarları.....	76
4.4. Ant Sayfalarında Türkiye Siyasetine Bakış.....	78
4.4.1. Ant'ın Adalet Partisi'ne Bakışı.....	78
4.4.2. Ant Yazılarında Ortanın Solu ve CHP.....	82
4.4.2.a. CHP'de Ortanın Solu Kavramının Çıkışı.....	82
4.4.2.b. Ant'ta Ortanın Soluna Bakış.....	83
4.5. Ant ve TİP.....	85
4.6. Ant Dergisinin Gençlik Hareketlerine Bakışı.....	87
4.7. Ant'ta Sosyalizm Yorumu(Kesintisiz Devrim).....	89

V. BÖLÜM

YÖN ve ANT DERGİLERİNDE DIŞ POLİTİKA ve DOĞU MESELESİ

YORUMLARI.....91

5.1. Yön ve Ant Dergilerinde Kıbrıs Sorununa Bakış93

5.2. Yön ve Ant Dergilerinde Çekoslovakya'nın İşgaline Bakış.....95

5.3. Yön ve Ant Dergilerinde Doğu Meselesine Bakış.....97

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....100

KAYNAKÇA.....105

EKLER.....116

Komünist Enternasyonal Kurulu Kongresi ve İlk toplantısına Ait Resim.....116

Yön Dergisi Kapaklarından Seçme resimler.....117

Ant Dergisi Kapaklarından Seçme resimler.....120

Yön Bildirisi.....123

“Niçin Ant” Başlıklı Makale.....125

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Yön ve Ant dergilerinin sosyalizm anlayışları, sosyalizme ulaşma stratejileri ve dönemin sorunlarını nasıl ele aldıkları araştırılacaktır. Dergilerde yer alan makalelerin incelenmesinde, dönemin sorunlarına olan yaklaşımları konusunda yoğunlaşarak dergilerin sosyalizm düşüncesinde tutarlı olup olmadığına dair sorulara da yanıtlar aranacaktır.

Tezin giriş bölümünde çalışmanın amacı ve çalışma planı yer almaktadır. Birinci bölümde, Türkiye’de solun tarihsel gelişimi, sol kavramların tartışılabildiği kısmi özgürlük ortamını sağlayan 27 Mayıs Askeri müdahalesi ve 1961 Anayasa’sı ele alınmıştır. İkinci bölümde, Türkiye solunda sosyalist devrim-milli demokratik devrim tezlerinin öncüleri, kurumsal yapıları ve sosyalist iktidar stratejileri üzerinde durulmuştur. Üç ve dördüncü bölümde, Yön ve Ant dergilerinin kurumsal yapıları, dönemin gelişmelerine bakışları ve sosyalizm yorumlarıyla, sosyalist iktidar stratejileri ele alınmıştır. Beşinci bölümde, Yön ve Ant dergilerinin Kıbrıs sorunu ve Çekoslovakya’nın Sovyetlerce işgaline bakışları incelenmiştir. Sonuç bölümünde, Yön ve Ant dergilerinin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yüksek lisan öğrenimine başladığım günden itibaren, akademik ahlakı ve çalışma disipliniyle yanımda olan ve gerek tez konumu belirlememde ki kılavuzluğu gerekse tez yazımı sürecinde bana gösterdiği anlayış ve sabır için hocam Prof. Dr. Kemal Arı’ya ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen eşim Esra’ma ve oğlum Yiğit Karahan’ıma teşekkür ederim.

Muhlis KARA
İzmir,2019

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
a.g.t	:	Adı geçen tez
AP	:	Adalet Partisi
bkz.	:	Bakınız
bsk.	:	Baskı
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
Der.	:	Derleyen(ler)
DEV-GENÇ	:	Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
DTCF	:	Ankara Dil ve Tarih Coğrafiya Fakültesi
MDD	:	Milli Demokratik Devrim(cilik)
MBK	:	Milli Birlik Komitesi
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİSF	:	Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası
TİP	:	Türkiye İşçi Partisi
TKP	:	Türkiye Komünist Partisi
OYAK	:	Ordu Yardımlaşma Derneği
YDH	:	Yön-Devrim Hareketi

ANT VE YÖN DERGİLERİNDE İKTİDAR TARTIŞMALARI

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Türkiye’de *sosyalizm* kavramının konuşulmaya başlanması 27 Mayıs 1960’dan sonra artan siyasi çeşitlilik dönemi ile birlikte gerçekleşmiştir. 61 Anayasası ile oluşan kısmi özgürlük ortamında Türkiye sol hareketinde teorik ve ideolojik açılardan bir canlılık görülmeye başlamıştır. Dünya solunda, Marksist literatür incelenerek sosyalizmin ideoloji oluşturulurken, Türkiye’de sosyalist düşüncenin yaşadığı problemlerin başında demokrasinin tam olarak oturmamış olması ve teorik anlamda gelişmeyi sağlayacak olan Marksist literatüre egemen olunamaması gelmiştir. Bunun neticesinde de sosyalizm ve iktidara ulaşma stratejileri bakımından kavram ve yöntem karmaşasıyla da karmaşıklaşan yoğun teorik tartışmalar yapılmıştır. Daha çok dergiler üzerinden yürütülen temel tartışma konuları sol, sosyalizm, Türkiye’deki iktidarın değerlendirilmesi, solun örgütlenme biçimi, sosyalizme ulaşmadaki “*devrim*” yöntemi gibi konular olmuştur.

Türkiye’de solun tarihsel gelişimini incelediğimizde TİP, Yön Hareketi ve Millî Demokratik Devrim olmak üzere üç farklı sol hareketi görmekteyiz. Bu sol hareketler iki farklı iktidar stratejisini benimsemişlerdir. Bunlardan ilki Türkiye’nin gelişmiş bir ülke olmamasından dolayı “*aşamalı devrim stratejisi*”ni benimseyenler. Diğeri ise, ülkenin belli bir gelişme aşamasına ulaştığı için devrimin “*demokratik devrim*”le değil “*sosyalist devrim*”le olması gerektiğini savunanlar. Hem Cumhuriyet Halk Partisi

(CHP), hem de Demokrat Parti (DP) döneminde yoğun bir şekilde baskı altında tutulan, “sol” düşünce, 27 Mayıs Müdahalesi ile yaşanan özgürlük döneminde Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Yön dergisi etrafında toplanan aydınlar arasında yüksek sesle ifade edilmiş ve gelişmeye başlamıştır. 1961’de kurulan Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfının örgütlenilerek siyasi aktörlerden biri olmasını amaçlamıştır. Yön dergisi solun kendini ifade etmeye başladığı bu dönemde, Doğan Avcıoğlu liderliğinde, Türkiye’nin kalkınma sorunlarına çözüm arayan ve dönemin neredeyse tüm entelektüel aydınlarının yazdığı etkili bir siyasi dergidir. Marksist sosyalizmden farklı olarak, “*Türk sosyalizmi*” kavramına *Yön* sayfalarında sıkça rastlamaktayız. *Yöncüler* sosyalizmi bir kalkınma yöntemi olarak savunmuş ve asker-sivil öncülüğündeki zinde güçler önderliğinde demokratik devrimle iktidara ulaşabileceğini savunmuşlardır. Bu yöntem nedeniyle dönemin sol örgütlerince “cuntacı-darbeci” nitelendirilmelerine maruz kalmışlardır.

Ant dergisi, kendisini “*bilimsel sosyalist*” stratejiyi benimsemiş bir dergi olarak ifade etmiş ve yayın süreci boyunca, sol ve sosyalizm tartışmalarının bir tarafı olarak, bu strateji doğrultusunda kitleleri eğitmeye, sol güçleri TİP’in etrafında toparlamaya ve solun işçi sınıfının önderliğinde gelişmesini sağlamaya çalışmıştır. TİP’in resmi yayın organı olmamakla beraber, TİP’i yayın hayatı boyunca desteklemiştir.

Yayınlandığı zaman aralığında yaşanan “*sosyalizm*” ve “*sosyalist devrimde yöntem*” tartışmaları derginin ana konularını oluşturmuştur. *Ant*, Türkiye siyasetini “bilimsel sosyalist” bir yaklaşımla değerlendirerek yorumlamıştır. *Ant*’ın temel amacını, solcuları “*bilimsel sosyalist*” teori etrafında birleştirmek olarak niteleyebiliriz.

Yön ve Ant dergilerini bu çalışmada beraber incelememizde ki amaç ise, sosyalist iktidar düzeni için uygulanılan iki stratejinin (Demokratik Devrim-Sosyalist Devrim) birer temsilcileri ve savunucuları olması hasebiyledir.

Çalışmanın Planı

Bu çalışmada, Yön ve Ant dergilerinin sosyalizm anlayışları, sosyalizme ulaşma stratejileri ve dönemin sorunlarını nasıl ele aldıkları araştırılacaktır. Dergilerde yer alan makalelerin incelenmesinde, dönemin sorunlarına olan yaklaşımları konusunda yoğunlaşarak dergilerin sosyalizm düşüncesinde tutarlı olup olmadığına dair sorulara da yanıtlar aranacaktır.

Tezin giriş bölümünde çalışmanın amacı ve çalışma planı yer almaktadır. Birinci bölümde, Türkiye’de solun tarihsel gelişimi, sol kavramların tartışılabildiği kısmi özgürlük ortamını sağlayan 27 Mayıs Askeri müdahalesi ve 1961 Anayasa’sı ele alınmıştır. İkinci bölümde, Türkiye solunda sosyalist devrim-milli demokratik devrim tezlerinin öncüleri, kurumsal yapıları ve sosyalist iktidar stratejileri üzerinde durulmuştur. Üç ve dördüncü bölümde, Yön ve Ant dergilerinin kurumsal yapıları, dönemin gelişmelerine bakışları ve sosyalizm yorumlarıyla, sosyalist iktidar stratejileri ele alınmıştır. Beşinci bölümde dış olaylara bakışları ele alınmıştır. Sonuç bölümünde, Yön ve Ant dergilerinin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

I.BÖLÜM: YÖN VE ANT DERGİLERİNİN DAYANDIĞI TARİHSEL TEMELLER

1.1. “Sol” Kavramının Tarihsel Gelişimi

Fransız Devrimi öncesi 1760’lı yıllarda baskılara dayanamayan Kral 16.Louis, Etats Generaux’ı (Kurucu Meclis’i) Versailles Sarayı’nda toplamak zorunda kalmıştır. Yapılan toplantıda; Kral 16.Louis’in veto hakkını savunan soylular ve ruhban sınıfı mensupları oturum başkanı Mounier’in sağ yanında oturmuşlar. Kralın böyle bir ayrıcalığı olmasını reddeden, yönetimde hak talep eden, bunun için köylü sınıfının yanında yer alan burjuva temsilcileri de Mounier’in sol yanında yer alması ile sağ ve sol kavramları siyasal literatüre girmiştir¹.“Sol” kavramı, solcular için eşitlik, adalet ve kardeşlikle eş değerdir. Işıklı’nın yaptığı yoruma göre, iş bu kadarla kalsa, adalet, eşitlik ve kardeşlik getirmek amacını gerçekleştirmek üzere ortaya çıkan peygamberlerin, tereddütsüz solcu olarak nitelendirilmeleri gerekirdi². Sol kavramlar olan Marksizm, Sosyalizm ve Komünizm anlamsal olarak birbirleri ile iç içe geçmiş olmalarına rağmen şöyle sınıflandırılması anlamlandırma ve tasnif açısından faydalı olacaktır: Marksizm, doğadaki işleyişi, daha da önemlisi toplumsal yaşamı, yani sosyalizmi ve komünizmi

¹ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yay., İstanbul, 1952, s. 39.

² Alpaslan Işıklı, **Sosyalizm, Kemalizm ve Din**, İmge Kitapevi., 5.Baskı, Ankara, 2008, s. 239.

açıklamayı ilke edinen bir felsefedir. Sosyalizm ve komünizm ise birer toplumsal düzen biçimleridir.

60'lı yılların sonunda, kapitalizmin ikinci paylaşım savaşından sonra yakaladığı istikrar ve büyüme kendi sınırlarına dayanması ile birlikte, ortaya çıkan çelişkiler dünya burjuvazisini yükselen kapitalizm karşısı mücadele ile yüz yüze bırakmıştır. Coğrafi keşifler ve sanayi devrimi sonrasında ekonominin siyasal ve sosyal hayat üzerindeki etkisi büyük ölçüde artmıştır. 68 Hareketleri, kapitalizmin tüm dünyada yarattığı insanlık dışı sistemi yıkıp yeni bir toplum yaratma özlemini yeniden canlandırmıştır. Yanlışları ve doğrularıyla kendi döneminin yanı sıra sonraki dönemlere de derin izler bıraktığı da ortadadır. 68 hareketini başlatan olayların ilki Fransa'da, Sorbonne Üniversitesinde ortaya çıkmıştır. Bu öğrencilerin önderlik ettiği bir isyan hareketidir. Fransız siyasetçilerinin ve basının "68 olayları" diye ifade ettiği bu isyan hareketi, Paris'in batı banliyölerinden Nanter-re'de 22 Mart 1968 tarihinde başladı. 68 olaylarının ekonomik, siyasal ve sosyal yönleri bulunmaktadır. Olayların ortaya çıkışı ve bu olayların gelişimini hem küreselleşme hem de yerelleşme kavramaları açısından ele aldığımız zaman bu kavramlara yeni anlamlarda katacaktır. Bu sonuca iten nedenler ise, birçok ülkeyi etkisi altına alıp etkilemesinden dolayı "68 olayları" "küresel" bir biçimdedir. Farklı ülkelerde, farklı boyutlarda yaşanması da "yerelleşme" özelliğinin göstergesidir³. Çalışmamızın sınırları gereği "68 olaylarını" incelemeyeceğiz. Detaylarını ileriki bölümlerde ele alacağımız sosyalist iktidar için iki ana stratejinin birer temsilcisi daha doğru ifadeyle savunucusu olan Yön ve Ant dergilerini inceleyeceğiz. "Milli Demokratik Devrim" ve "Sosyalist Devrim" stratejilerinden Yön

³ Gökhan Uncel, **Küreselleşme ve Yerelleşme Sürecinde Altmışsekiz Olayları**, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 1/(2010,Kış), s.84.

dergisinin “Milli Demokratik Devrim” stratejisini, Ant dergisinin de “Sosyalist Devrim” stratejisini savunduğunu ifade edebiliriz. Çalışmamızın ileriki bölümlerinde Türkiye solunda sosyalizme ulaşma noktalarında stratejik tartışmalara öncülük eden Yön ve Ant dergilerini stratejik yorumlarının yanı sıra, dönemin siyasal ve toplumsal olaylarına bakış açılarını da ele alacağız.

1.2. Lenin’in Rus Devrimi Üzerine Analizleri ve Türk Solu’ndaki Yansımaları

Siyasal devrimler tarihine baktığımızda, devrimin gerçekleştirilme yöntem ve aşamalarının yani iktidar stratejilerinin her zaman bir tartışma konusu olduğunu görmekteyiz. Türkiye Sol’u devrimin aşamalarını Karl Marx’ın analizleri yerine, gerçekleşmiş olan devrim pratikleriyle ele aldığını ve Çin ile Latin Amerika ülkesi olan Küba’da gerçekleşen devrimlerin yanı sıra en çokta Lenin’in Rus devrimi üzerine yapılan analizlerden yararlandığını söyleyebiliriz⁴.

Türkiye sol hareketinde tartışılan, Yön ve Ant dergilerinde ele alınan devrim aşamalarını açık bir şekilde kavrayabilmek için Lenin’in devrim aşamalarını incelemek gerekmektedir.

⁴ Mustafa Şener, *Türkiye sol Hareketinde İktidar Stratejisi tartışmaları*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Ankara, 2006, s.13.

1905 Rus Devrimi'nden önce tüm sosyalistler demokratik devrimden yanaydılar. Ancak ayrıştıkları nokta devrime kimin öncülük yapacağı meselesiydi. Menşevikler iktidarı burjuvazinin alması gerektiğini savunurken, Lenin devrime işçi-köylü ittifakının öncülük etmesinden yanaydı⁵.

Aşamalı bir devrim modelini öngören Lenin, devrimin ilk aşaması olan demokratik devrimden sonra kesintisiz devam eden mücadeleden sonra devrimin ikinci aşaması olan sosyalist devrime geçişi öngörür. Lenin'in bu stratejisinde Marx ve Engels'in Alman devrimine olan analizlerinin etkileri hissedilmektedir.

Lenin, "İki Taktik" adlı eserinde demokratik devrimin kapitalizmi geliştireceğini ancak, bunun burjuvaziden çok işçi sınıfının hem sayısal hem de içerik bakımından gelişmesine olanak sağlayacağından dolayı işçi sınıfının daha çok işine yarayacağını ifade etmiştir⁶.

Lenin'in çağdaşı olan Troçki, işçi ve köylü sınıfı arasında irade birliği olmadığını savunurken, Lenin bu konuda Troçki'yi eleştirmekte ve bu irade birliğinin sosyalizm mücadelesinde önemli bir yer tuttuğunu ifade eder. Lenin'in bahsi geçen kitabında ifade ettiği İKDDD(İşçi Sınıfı ve Köylülüğün Devrimci Demokratik Diktatörlüğü) formülasyonunu Troçki doğru bulmayarak, doğru olanın köylülerce desteklenen proletarya diktatörlüğü olduğunu savunmuştur⁷.

Aslında Lenin'in de Troçki'nin de devrim stratejilerinde köylülere önemli roller biçtiğini biliyoruz. Ancak ikisinin birbirinden ayrıştığı nokta, Lenin köylülere işçilerle birlikte eşit bir rol biçerken; Troçki öncülüğü proletaryanın üstlenmesini savunmuştur. Diğer bir ayrışma noktası ise, Lenin önce demokratik devrim ve ardından bir sosyalist

⁵ A.g.t., s.14.

⁶ V.İ.Lenin, *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*, Sol Yayınları, Ankara, 1992, s.52.

⁷ Mustafa Şener, *a.g.t.*, s.18.

devrim stratejisi öngörürken, Troçki işçilerin yapacağı devrimi demokratik devrim olarak adlandırmayıp “sürekli devrim” stratejisini benimsemiştir.

Lenin’in kısaca değindiğimiz iktidar stratejisi “Türkiye Sol”unda da iktidar stratejilerinde ele alınan konuların başında gelmiştir. Çalışmamızın konusu olan Yön ve Ant dergilerinde “demokratik devrim” stratejisinin sıkça ele alındığını görmekteyiz. Ant dergisinde “demokratik devrim”in gerekli olmadığı, iktidar için “sosyalist devrim stratejisinin gerekliliği ele alınırken, Yön dergisinde “demokratik devrim” stratejisi savunulmuştur. Dönemin üç farklı sol hareketinde(TİP, Yön Hareketi, MDD) Lenin’in “demokratik devrim” strateji ele alınırken en çok öncülük sorununun tartışıldığını görmekteyiz.

1.3. Komünist Enternasyonal (Komintern) ve Türkiye Solunu Etkileyen Devrim Örnekleri

İşçi sınıfının uluslararası devrimci örgütü olan Enternasyonal, 1864'te Londra'da Uluslararası Emekçiler Birliği adıyla kurulmuştur. Reformistler, anarşistler ve devrimciler arasında 1872'de yaşanan ayrışmada Enternasyonal dağılmış ve 1889'da İkinci Enternasyonal (Sosyalist Enternasyonal) kurulmuştur. Ekim devrimine yakın zamanlarda başlayan I.Dünya Savaşı'nda sosyal demokratların savaşta kendi

"devletlerini" desteklemeleri üzerinde Lenin, yeni bir enternasyonalin gerekliliğini ifade etmeye başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı, sosyalistler açısından önemli bir dönüm noktasıydı. Çünkü başta Kautsky olmak üzere sosyal demokrat önderlerin kendi devletlerinin savaş bütçeleri lehine oy vermeleri, yani savaşta kendi burjuvazilerini desteklemeleri, pek çok sosyalistin kafasının karışmasına neden olmuştu. I. Dünya Savaşı'nın üçüncü yılında Rusya'da gerçekleşen 1917 Ekim Devrimi, işçi sınıfını iktidara getirerek yeni bir umudun yeşermesine neden oldu.

Bolşevikler Ekim devriminden sonra savaştan çekildiler. Lenin, reformistlerin ve devrimcilerin birbirlerinden ayrı örgütlenmeleri gerektiğini savunuyordu. Devrimin kazandığı başarı nedeniyle Lenin'in bu görüşü çerçevesinde Avrupa'da komünist partiler kurulmaya başlandı.

Bu devrimci örgütler 2 Mart 1919'da bir araya gelerek, Komünist Enternasyonal/Komintern olarak da bilinen 3. Enternasyonal'i oluşturdular.

Komintern, kuruluş aşamasında olan Çin Komünist Partisi'ne (ÇKP) Çin'de henüz sosyalizm için uygun şartların oluşmadığı için bağımsızlık mücadelesi veren burjuva partisi Kuomintang'la işbirliği yapmasını önermiştir⁸.

Mao Zedung, bu işbirliğini çok istemese de Çin'de mevcut koşulların sosyalizm için henüz uygun olmamasından dolayı bu öneriyi kabul etmiştir⁹.

⁸ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İstanbul, İletişim Yay., s.s. 1137-1141.

⁹ *A.g.e.*, s.1155.

Mao, stratejisinde Kominter'in kent esaslı stratejisi yerine, devrimin temel gücü olarak köylülüğü esas alıp, "kırdan kente" bir "halk savaşı" stratejisini benimsedi. Mao'nun bu stratejisinin özünde Lenin'in "Demokratik Devrim" stratejisinin izlerini görmekteyiz. Bu görüşe Mao'nun, Çin'in yarı feodal ve sömürge bir ülke olduğu, Çin devriminin demokratik devrim niteliği barındırdığı ve hedefinde emperyalizm ve feodalizm olduğu; devrimdeki itici gücün işçi ve köylüler olduğunu belirttiği ifadelerinden ulaşabiliriz¹⁰.

Mao'nun "Demokratik Devrim" stratejisinin Avrupa ve Amerika'nın demokratik devrimlerinden farklı olduğunu görmekteyiz. Bu fark devrime öncülük yapacak kuvvetin kim olması gerektiği konusunda ortaya çıkmaktadır. Avrupa ve Amerika'da gerçekleşen devrimler burjuva diktatörlüğü öncülüğünde olmuşken, Çin'de proletarya önderliğinde ve tüm devrimci sınıfların oluşturduğu "birleşik cephe" diktatörlüğünde gerçekleşmiştir¹¹.

Mao'nun bu stratejisi "Türk Solu"nda da önce anti-emperyalist mücadele ve ardından kapitalist olmayan yoldan sosyalizme ulaşma stratejisi olarak yerini aldı.

"Türkiye solu"nu etkileyen diğer bir merkezde Küba devrimi ve Latin Amerika'da görülen gerilla mücadeleleridir. Çin ve SSCB'de yaşanan devrimlerin yanı sıra 1959 Küba devrimi de Türkiye solunu etkilemiştir. Latin Amerika ülkesi olan Küba'da devrim, Latin Amerikan Komünist Partisinin sosyalizme aşamalı geçiş modelinden farklı bir modeli gözler önüne sermektedir. Mücadele biçimi olarak gerilla

¹⁰ Mao Zedung, *Yeni Demokratik Devrim*, 4.baskı, İstanbul, Umut Yay., 1993, s.s. 22-23.

¹¹ Mao Zedung, *a.g.e.*, s.s.55-59.

mücadelesi veren Küba’da, devrimin diğer farklı bir özelliği de demokratik devrimin hızla sosyalist devrime dönüşmesidir¹².

Bölge ülkelerine “fococuluk” olarak sunulan gerilla mücadelesi Türkiye solunda “kapitalist olmayan yoldan kalkınma” stratejisine göre daha geçerli bir yol olarak “sosyalist devrim” stratejisini benimseyen gruplar da kendine yer edinecekti. Küba devrimi Türkiye’de ki sosyalistlerin devrim mücadelesinde öncülüğün kimin yapacağı sorularının sorulmasına da öncülük ettiğini ifade edebiliriz¹³.

1.4. İmparatorluk Dönemine Sol Örgütlenmeler

Daha çok azınlıklar arasında görülmeye başlanan “sosyalizm” düşüncesi Osmanlı’da, 19. Yüzyılın sonlarında yayılmaya başlamıştır. Milliyetçiliğin etkisi bu dönemde sosyalist hareketlerin her milliyetten sosyalistin farklı etkinlik gösterdiği bir biçimde hayata geçirilmiştir.

Sadi; Osmanlı dergi ve gazetelerinde “I. Enternasyonal” ve “komün” gibi konuların Tanzimat döneminde ele alınıp, işlendiğini belirtmektedir¹⁴.

¹² Mustafa Şener, *a.g.t.*, s.32.

¹³ **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce “Sol”**, Cilt 8, I.baskı, İletişim yay., İstanbul,2007,s.536.

¹⁴ Kerim Sadi, *Türkiye’de Sosyalizmin Tarihine Katkı*, Derleyen Mete Tunçay, İletişim yay., İstanbul, 1994. s.45.

Tefeciliğe karşı enternasyonalizmde birleşen sosyalistler ve Müslümanlar arasında sosyalizm ile İslamiyet’i uzlaştırma çabaları olmuştur. Bu çabalar II. Meşrutiyetten sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. I. ve II. Meşrutiyet dönemleri arasında da komünizm karşısında, sosyalizm ile İslamiyet arasında bağ kurmaya çalışan yazarlar göze çarpmaktadır. Yine bu dönemde sosyalistler ile Müslümanların “ücret artışı” konusunda birleştiklerine ve antiemperyalist bir özellik taşımasa da işçi grevlerinde birlikte hareket ettiklerini görmekteyiz¹⁵.

Hüseyin Hilmi tarafından 1910 yılında kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası (OSF) ile Türkiye Sosyalist Fırkası (TSF) sosyalist adıyla kurulan dönemin ilk partileridir. Akkuş; 1919-23 arasında kurulmuş olan ve “sol” adını kullanan partileri üç grupta ele alarak incelemektedir. Birinci grup; Resmi Türkiye Komünist Partisi, Halk Zümresi ve Yeşil Ordu gibi örgütlerdir. Bu örgütlerin ortak özelliği ise, millici güçlerin denetiminde olmasıdır. İkinci grup; Türkiye İşçi Sosyalist fırkası (TSİF), Türkiye Sosyalist Fırkası (TSF), Sosyal Demokrat Fırkası (SDF), Müstakil Sosyalist Fırkası. Bu örgütlerin ortak özelliği ise, ekonomiyi ön plana çıkarmaları ve II. Enternasyonal paralelinde siyaset yapmalarındır. Üçüncü grup ise; Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF), Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (THİF), Türkiye Komünist Partisi (TKP). Bu gruptaki partilerin ortak özellikleri ise, III. Enternasyonale yani Komintere bağlı olmalarıdır¹⁶.

¹⁵ Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar 1: 1908-1925*, BDS Yay., İstanbul, 2000, s.29.

¹⁶ Bülent Akkuş, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyalizm Türkiye Komünist Partisi’nin CHP’ye Bakışı ve Siyaset adamı Olarak Mehmet Ali Aybar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/40, Ekim 2015, s.240.

1.4.1. 1920-1960 Arası Sol Örgütlenmeler

Eylül 1920’de Mustafa Suphi tarafından Bakü’de kurulan Türkiye Komünist Partisi, Binbaşı Salih Hacıoğlu tarafından kurulan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası ve Şefik Hüsnü Değmer tarafından kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası; Türkiye’deki sol akımların örgütsel temeli olarak kabul edilebilir.

Sovyetler Birliği ile olan ilişkiler çerçevesinde sol hareketler zaman zaman serbest bırakılmış olsa da, Türkiye’de Sol hareketlerin çoğunlukla baskı altında tutulduğu görülmektedir. 1921 yılında Türkiye Komünist Partisi’nin kurucusu olan Mustafa Suphi ile arkadaşlarının öldürülmesine rağmen, Sovyetler Birliği Türkiye’ye destek vermeye devam etmiştir. Bu desteğin nedeni ise; Türkiye kurtuluş mücadelesinde başarılı olduğu takdirde, benzer durumdaki diğer gelişmemiş toplumlar cesaretlenir ve Sovyetler Birliği’ne yönelik uluslararası emperyalist baskı hafiflerdi¹⁷.

Şeyh Sait İsyanı gerekçe gösterilerek çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile her türlü muhalefet tasfiye edilmeye çalışıldığı için, isyanla ilgisi olmayan Aydınlık dergisini yayımlayan ve Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kurucularından Şefik Hüsnü ve çevresindekilerinin tutuklanması ve cezalandırılmaları, Türkiye’de solun illegal bir döneme girmesine yol açmıştır¹⁸.

¹⁷ Murat Belge, *Türkiye’de Sosyalizm Tarihinin Ana Çizgileri*, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 8/ Sol, ed., Tanıl Bora, Murat Gültekinligil. İstanbul, İletişim Yay., 2007, s.31.

¹⁸ Tefvik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, 3.baskı, İmge Kitapevi, İstanbul, 1999, s.326.

Dünyanın küresel bir toplum haline evrildiği ve küresel bir kültürün şekillendiği süreci ifade eden “küreselleşme” kavramı, 2.Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir gerçekleşme süresince girmiştir. Savaş neticesinde demokrasi cephesinin zaferi, Türkiye’nin de siyasal yaşamını etkilemiştir¹⁹. 1946’da iki kutuplu dünyanın oluşmasının ardından, İsmet İnönü liderliğindeki CHP iktidarınca alınan çok partili hayata geçme kararı, siyasi bir özgürlük dönemi başlatmıştır. Türkiye Sosyalist partisi (TSP), Türkiye Emekçi ve Köylü Sosyalist Partisi (TEKSP), Türk Sosyal Demokrasi Partisi, Sosyalist İşçi Partisi ve İşçi Çiftçi Partisi gibi sol partiler kurulmuştur²⁰.

1946 yılına baktığımızda, siyasi açıdan bir dönüm noktası olduğunu görürüz. Hem siyasetin çok sesli hale geldiğini görmekteyiz, hem de 21 Temmuz 1946 seçimleriyle parlamentoya ilk muhalefet partisi olarak, Demokrat Parti girer. Seçimlerden kısa bir süre sonra, yasal sosyalist partiler ile işçi sendikaları kapatılır ve tutuklamalar olur.

1952 yılında NATO’ya üyeliğinden sonra Türkiye, Amerika’nın yani kapitalizmin yanında yer almış ve bunun neticesinde sosyalist avına çıkmışlardır. Hem CHP’liler hem de Demokrat Partililer solun ezilmesi için hemfikir olmuşlardır²¹.

1920’lerden 1960’lara kadar ki süreçte, Türkiye’de solun, iktidarların baskıcı uygulamaları neticesinde örgütsel yapının güçlenemediğini görmekteyiz. Ayrıca baskılar nedeniyle Marksist eserlerin Türkçeye çevrilememesi nedeniyle, sol partilerin teorik gelişimleri de sınırlı düzeyde olmuştur²².

¹⁹ Ergun Aydınoglu, *Türkiye Solu(1960-1980)*,Versus Yay., İstanbul, 2007, s.41.

²⁰A.g.e. s.42.

²¹ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul, Hil Yay., 1992, s.43.

²² Aydınoglu, *Türkiye Solu(1960-1980)*,s.43.

1.4.2. 1920-1960 Arası Sol Yayınlar

Kurtuluş mücadelesi yıllarında, Almanya’da eğitim almış Türk öğrenciler tarafından kurulan “Kurtuluş” adlı dergi 20 Eylül 1919 tarihinde yayın hayatına başlar. “*Sosyalizmden bahseder, ilim ve sanat mecmuasıdır*” başlığı ile yayınlanan Kurtuluş dergisi Şubat 1920’de beşinci sayısı ile yayın hayatına son verir. Yayınlarında sendikacılık, işçi hareketleri ve işçilerin durumları hakkında yazılar yayınlamıştır²³.

1 Haziran 1921’de yayın hayatına başlayan Aydınlık dergisi bu dönemin önemli yayın organlarından olmuştur. Kendisini “*içtimai, terbiyevi, edebi aylık mecmua*” olarak ifade etmiş ve dört yıl yayınlanmıştır. Toplumla sosyalizmi anlatmak ve yaymak amacıyla çarpıcı kapaklar hazırlamış olan Aydınlık, dönemin sola bakışının değerlendirilmesi açısından da önemli bir yer tutmaktadır.

Türkiye Halk İştirakiyyun Fırkası’nın (THİF) yayın organları olan “*Emek*” ve “*Yeni Hayat*” dönemin sol içerikli yayınları arasında yerlerini almaktadırlar. “*Emek*” THİF’in ilk yayın organı olup 16 Aralık 1921’de yayın hayatına başlamıştır. THİF’in ikinci yayın organı olan “*Yeni Hayat*” dergisi “*Bütün dünya emekçileri birleşiniz*” sloganı ile 18 Mart 1921’de yayın hayatına başlamış ve Eylül 1922’de THİF kapatılıncaya kadar yayın hayatına devam etmiştir²⁴.

Ünlü şairimiz Nazım Hikmet’in ilk defa yazmaya başladığı ve Maksizm’in Türkiye’de tanınmasında önemli rol oynayan “*Resimli Ay*” dergisi de dönemin önemli

²³ Aytül Taner Torun, “**Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkçe Sol Basında İzlenimler: İşçi Hareketleri ve Sorunlarına Dair Notlar**”, Erciyes İletişim Dergisi Akademia, Cilt 3, Sayı 14, 2014, s.47.

²⁴ A.g.t. s.48.

yayımları arasındadır. 1924-31 yılları arasında yayınlanan dergi Sabiha-Zekeriya Sertel tarafından çıkarılmıştır²⁵. Ayrıca Sabiha Sertel tarafından Mart 1936'da tek sayı olarak yayınlanan “*Projektör*” ve “*Ses*” dergileri de dönemin sol içerikli yayımları arasında ki yerini almışlardır²⁶.

1940-1950 yılları arasında çıkarılan ve Türk soluna yön veren sol dergilerin bazıları şunlardır: “*Sokak*”, “*Küllük*”, “*Yeni İnsanlık*”, “*Yürüyüş*”, “*Hür Gençlik*”, “*Adımlar*”, “*Yeni Edebiyat*”, “*Yurt*” ve *Dünya*²⁷.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, 1950-60'lı yıllar arasında basına karşı konulan tavrın sert ve haksız olduğu görülmektedir. Mehmet Ali Aybar'ın “*Zincirli Hürriyet*”i ile Sabahattin Ali ve Aziz Nesin'in “*Marko Paşa*” adlı dergileri bu dönemde kapatılmıştır. Aybar, Nesin ve Ali tutuklanmıştır fakat dergiler farklı adlarla yayımlanmaya devam edilse de, her defasında kapatılmışlardır²⁸.

1.5. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahale Ve 61 Anayasası

27 Mayıs 1960'ta yaşanan “askeri müdahale” Türk siyasal hayatında önemli yeri olan bir olgudur. 1960'larda Türkiye solunda yaşanan gelişmeleri anlamak için önem taşıyan bu olguyu hazırlayan iç koşulların yanında, 1950-60 yılları arasında dünyada yaşanan gelişmelere bakmak gerekir.

²⁵ Songül Aydın, *12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.12.

²⁶ Zafer Toprak, *Türkiye'de Dergiler, Ansiklopediler, 1849-1984*, Gelişim Yay., İstanbul, 1984, s.s.49-53.

²⁷ Songül Aydın, *a.g.t.*, s.13.

²⁸ Hıfzı Topuz, *TÜRK Basın Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003, s.390.

SSCB ve Alman işgaline uğramış olan ülkelerdeki sosyalist örgütlerin çabaları ile İkinci Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgiye uğraması, sosyalizmin bir saygınlık kazanmasına ve sosyalist bir bloğun oluşmasına yol açmıştır.

Mao önderliğinde Çin'de yapılan devrim, Ho Şi Minh liderliğinde Fransız emperyalizmine karşı kurulan bağımsız bir hükümet ve emperyallerin kısmi yenilgisi ile sonlanan Kore Savaşı, sol adına yaşanmış önemli olaylardır²⁹.

Fransa'nın, Cezayir'in bağımsızlığını tanınmasıyla sonuçlanan bağımsızlık savaşı ve Küba Devrimi, dünyada olduğu gibi ülkemizde de *sol* adına önemli izler bırakmıştır.

Bu gelişmelerin yanı sıra yaşanan diğer bir gelişme ise; Amerika ve SSCB arasında yaşanan soğuk savaştır. Bu savaşın hegemonyasına karşın yeni denklemde diğer devletlerin güvenlik kaygıları, ideolojik, kültürel ve iktisadi normlar gibi türlü nedenlerden dolayı ittifak arayışları içerisine girip ve nihayetinde kendilerini söz konusu kutuplardan birinde konumlandırmayanların oluşturdukları Bağlantısızlar Hareketi'nin 1955 yılında yaptığı Bandung konferansıdır³⁰.

Dünyada baskıcı ve otoriter yönetimlere karşı bu gelişmeler yaşanırken, 1946 yılında çok partili sisteme geçmiş olan Türkiye'de, 1950'de iktidarı alan ve 27 Mayıs askeri müdahalesinin iç koşullarını hazırlayan Demokrat Parti'nin iktidarı yönetime gelir.

²⁹ Kemal Sevli, *Milli Demokratik Devrim Tezi: 1960'larda Türkiye Solunda Bir ayırım Noktası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.8.

³⁰ Bandung Konferansı, 1949'da, bağımsızlığını kazanan Endonezya'nın girişimi ile 18-24 Nisan 1955 tarihlerinde yine Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanmış, Asya-Afrika Konferansı adını almıştır. Gerçekten, 1955 yılı geldiğinde Asya'da sömürge ülke hemen kalmamıştır. Fakat Konferansa katılan 29 ülkeden ancak 6 Afrika ülkesi, Mısır, Habeşistan, Ghana, Liberya, Libya ve Sudan bağımsız ülkelerdi. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.etarih.org/soguksavas/?sayfa=897897.881126.2511495.0.0.php&Bandung'tan%20Ba%F0lant%FDs%FDzl%FD%F0a> son erişim tarihi: 27.11.2014.

Keyder, Demokrat Parti (DP) iktidarını; halkın ilk defa seçmen olarak kendi siyasal düşüncesini ifade ederek, tek parti yönetimine karşı oy kullanmış ve yukarıdan dayatılan reformculuğu reddetmesi olarak görmektedir³¹. CHP'yi devlet partisi olmakla suçlayan ve tek parti sistemine tepki olarak seçimle iktidara gelmesine rağmen demokrasi adına önemli bir değişiklik yapmayan DP'nin 1950-60 arasındaki on yıllık dönemde parti devleti kurmaya çalışması³² ve demokratik olmayan uygulamalarıyla sanki tek parti döneminin yeni koşullar altında sürdürmesinin demokrasiyle hiçbir ilgisi yoktur³³. 1950-1960 arası döneminde özel girişimi teşvik edip, KİT'leri özel kesime devredeceğine söz vererek iktidara gelen DP hükümeti döneminde KİT'lerin payı 1950'de sanayi üretiminin % 37'sinden, 1960'da % 48'e yükseldi; kamu yatırımlarının toplam yatırımlardaki payı % 38'den % 50'ye çıktı; devletin özel kesim üzerindeki kontrol ve denetimleri savaş yıllarını aratacak düzeye yükseldi. Cumhuriyet tarihinde ilk defa Türkiye borçlarını ödeyemez, en basit ilaç ve hammadde gereksinimlerini karşılayacak döviz veya dış krediyi karşılayamaz hale geldi³⁴.

DP iktidarının Türkiye'nin, Kore Savaşı'nda Amerika'nın yanında yer alması için asker göndermesi ve NATO üyeliği ile ABD ile yapılan *ikili anlaşmaların*³⁵ etkisiyle, 1960 sonrası toplumsal muhalefetin Amerika karşıtı ve anti-emperyalist bir karakterde olmasına da neden olmuştur.

³¹ Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, iletişim yay., İstanbul, 1990, s.102.

³² Hikmet Özdemir, *Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni Sina AKŞİN, 7.Baskı, Cem Yay., İstanbul, 2002, s.229.

³³ Feroz Ahmad, *Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi(CDTA), C.7,İletişim Yay., İstanbul, 1983, s.1995.

³⁴ Mahir TAŞ, "Menderes Döneminin Ekonomi Politikası ve 1958 İstikrar Programı". Mevzuat Dergisi, Yıl 7, Sayı 76, Nisan 2004. (<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm> son erişim 28.01.2015)

³⁵ İkili Anlaşmalarla ilgili detaylar için bkz., Haydar TUNÇKANAT, *İkili Anlaşmaların İçyüzü*, Ekim yay., İkinci Baskı, 1970, Ankara.

Bu dönemde (1950-60) Türkiye’de solun önü kapatılmış ve demokrasi söylemleriyle seçimler kazanılmıştır. Seçimlerin kazanılmasına rağmen, ekonomik ve toplumsal vaatlerini gerçekleştirmediğinden dolayı ortaya çıkan krizi dillendiren basın da baskıcı yasalarla susturma yoluna gitmiş ve yandaşı olan basın da desteklemiştir³⁶. Hatta basının bile baskı altına alındığı, aydın, öğrenci, işçi gibi dinamik kesimlerin örgütlenmelerinin de engellendiği bir dönem olarak tarihteki yerini almıştır. Aydınları, Türkiye’nin kurtuluşu için muhtaç duyulan unsur olarak tasvir eden Forum dergisinin hazırladığı fikirlerin etrafında bütün muhalefetin toplandığını görülmektedir³⁷. Anayasa Mahkemesi, sosyal adalet, özgür basın, üniversite özerkliği gibi adlarla adlandırılan daha sonra 61 Anayasası’nın temelini de oluşturan bu fikirler, CHP’nin 14. Kurultay’ında İlk Hedefler Beyannamesi olarak kabul edildi³⁸. Büyüyen muhalefetin karşısına Demokrat Parti Hükümeti, Vatan Cephesi’ni kurarak karşılık verdi. Bu günlerde hükümet baskıyı iyice artırıyor ve muhalefeti baskı altına alabilmek için olağanüstü yetkilerle donatılan Tahkikat Komisyonu’nu 18 Nisan 1960’ta önerge olarak mecliste görüşmüş ve 15 kişilik komisyonun kurulmasını düzenleyen yasayı 27 Nisan 1960’ta kabul etmiştir³⁹. Buna tepki olarak 28 Nisan’da İstanbul’da, 29 Nisan’da Ankara’da sonu ölümlerle sonuçlanan öğrenci olayları yaşanmış ve her iki ilde de sıkıyönetim ilan edilmiştir⁴⁰. Gençliğin günlerce devam eden eylemlerinin yaşandığı

³⁶ Nuran YILDIZ, ”Demokrat Parti İktidarı(1950-1960) ve Basın”

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/476/5543.pdf>, son erişim tarihi, 15.01.2015

³⁷ Gökhan Atılğan, *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar-Yön Devrim Hareketi*, Tüstav Yay., 1.Baskı, 2002, s.44.

³⁸ Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980, Yayın Yönetmeni Sina AKŞİN*, 7.Baskı, Cem Yay., İstanbul, 2002, s.220.

³⁹ Sedef BULUT, ”Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960):Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, Akademik Bakış Dergisi, cilt 2, Sayı 4, Yaz 2009, s.s,137-138

⁴⁰ *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960.

ortamda, 27 Mayıs 1960 tarihinde bir kısım subayın ülke yönetimine el koymasıyla 27 Mayıs müdahalesi gerçekleşmiştir⁴¹.

27 Mayıs 1960 sabahı radyoda okunan bildiride: *“Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla, Türk silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini eline almıştır. Bu harekete Silahlı Kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun, her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde, aynı milletin aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle, anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir. Kabineye mensup şahsiyetlerin Türk Silahlı Kuvvetlerine sığınmalarını rica ediyoruz. Şahsi emniyetleri kanun teminatı altındadır. Mütteliklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamıyla riayetti. Büyük Atatürk'ün “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sağdıkız. NATO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. CENTO'ya bağlıyız. Tekrar ediyoruz: Düşüncelerimiz, yurтта*

⁴¹ **Hürriyet**, 28 Mayıs 1960.

sulh, cihanda sulhtur. Türkiye dâhilinde bütün garnizonlardaki garnizon komutanları o yerin mülki ve askeri idaresine el koyacaklar ve vatandaşların her hususta emniyetini sağlayacaklardır". Bildiride açıkça ifade edilmese de müdahalenin hedefinde ki DP iktidarıydı⁴².

Radyodan, iktidara el koyan subayların yaptığı bildiride eylemin amacının en kısa zamanda seçimlerin yapılarak partiler rejiminin sürdürüleceği açıklanmıştır⁴³. İktidarı ele geçiren subayların Milli Birlik Komitesi'nce okunan bildiri, müdahalenin amaçlarını belirtmesi bakımından önemlidir. Serbest seçimleri yapmak ve iktidarı tekrar kazanan partiye vermek amaçlarını oluşturmuştur. Bu durum ülkede rahatlama havası oluşturmuştur. Çünkü siyasi partiler siyasi bir çıkmazda tuzağa düşmüştü ve bu müdahale kurtuluş sağlar gibi görünmüştür. DP'liler İnönü yanlısı bir müdahale olduğunu düşünmüş ve korkmuşlardır. Ancak, bildiriye okuyan Alparslan Türkeş'in sesini tanıyanlar, müdahalenin düşündükleri ve korktukları gibi İnönü yanlısı olmayacağını bilmektedirler. Zaman müdahalenin niteliğini gösterecektir⁴⁴. Üçü asker, ondört sivil tarafsız kişilerden oluşan bir kabine kuran Milli Birlik Komitesi⁴⁵, seçimi kimler kazanırsa kazansın idarenin ona devredileceğini⁴⁶, Milli Birlik Partisi kurulmayacağını ve bu ismin parti adı olamayacağını⁴⁷ kamuoyuna duyurarak, demokrasiye bağlı kalınacağı ifade etmiş, tamamen sivil bir yönetimin idareyi devam ettireceği belirtilmiştir. Bu yapısı 27 Mayıs'ı diğer askeri müdahalelerden farklı kılmaktadır.

⁴² Hikmet ÖZDEMİR, *a.g.e.*, s 230.

⁴³ **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1960., Hürriyet, 27 Mayıs 1960.

⁴⁴ Dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_Mayıs_raporu.pdf. Erişim Tarihi: 15.09.2015.

⁴⁵ **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1960.

⁴⁶ **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1960.

⁴⁷ **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1960.

6 Ocak-27 Mayıs 1961 tarihleri arasında hazırlanan “Anayasa tasarısı”, 9 Temmuz 1961’de halk oylamasıyla oyların %60,4 ü ile kabul edilerek 1960-80 arası dönemin anayasası oldu⁴⁸. Ordunun siyasete müdahale edebilmesine aracı olan MGK gibi bir kuruma yer verilmiştir. DP iktidarında demokratik olmayan ve yaşanan baskıcı ortamın bir daha yaşanmaması için, “sosyal devlet”, “temel hak ve özgürlükler”, “sosyal adalet” ve “demokratik devlet” anlayışı gibi kavramlar 61 anayasasında çokça yer almıştır. Avcıoğlu’nun ifade ettiği gibi; 1946-60 dönemi politik entelektüel mücadelenin taleplerini yerine getirmekteydi⁴⁹. DP mirasına sahip olan siyasal aktörler ve diğer sağ aktörler ise bu anayasayı milli iradenin tecellisini engelleyen bir unsur olarak görmüş ve 61 anayasasının değiştirilmesi için yoğun bir mücadele vermişlerdir⁵⁰.

Sol düşüncelerin tartışıldığı, dönemin sol fikirli yayımlarında(Ant, Türk Solu, Yön ve Devrim gibi) siyasi fikir ve düşüncelerin şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Siyasi partilere ilişkin düzenlemeleri, tarafsız radyo ve televizyonlar ile üniversite özerkliği gibi birçok noktada anayasa ile güvence altına alınan hususları bakımından 12 Mart 1971 darbesinde birçok değişikliğe uğramıştır⁵¹.

⁴⁸ Hikmet Özdemir. *a.g.e.*, s.s,238-239.

⁴⁹ Doğan Avcıoğlu, ”27 Mayıs”, Yön, Yıl 5, Sayı 165, 27 Mayıs 1966, s.3.

⁵⁰ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi(STMA)**,İletişim yay., Cilt 6, İstanbul, 1988, s.1979.

⁵¹ Kemal Selvi, *Milli Demokratik Devrim Tezi: 1960’larda Türkiye Solunda Bir Ayrım Noktası*,(Yayımlanmamış yüksek Lisan Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.19.

1.5.1. 27 Mayıs Müdahalesi ve Sol

Türkiye sol hareketi içinde bulunan gerek partiler, gerekse sol oluşumlar, 27 Mayıs müdahalesini aynı yorumlamadıkları ve farklı bir yorumla ele aldıkları görülmektedir. Bu müdahale için, herkesin düşüncesine göre değişen adlar kullanılmaktadır: İhtilal, inkılâp, devrim ve darbe⁵².

Hasan YALÇIN 27 Mayıs'ı şöyle ifade eder; “*En kısa tanımıyla 27 Mayıs, bizim yüz küsur yıllık milli demokratik devrimimizin, Cumhuriyet Devrimi'nden sonraki en büyük atılımıdır. 27 Mayıs'la açılan on yıllık tarih içinde TİP vardır, DİSK vardır, büyük 68 gençlik hareketi vardır, sosyalizmin canlanması ve Türkiye emekçisiyle bütünleşmesi vardır*”⁵³. II. Dünya Savaşı'ndan sonra liberalizmin simgesi Amerika ile komünizmin simgesi SSCB arasında soğuk savaş başlamıştı. Amerika, Marshall Planı ve Truman Doktrini ile geri kalmış ülkeleri komünizmden korurken Avrupa'nın da yeniden inşası için politikalar oluşturmaktaydı. Sovyet Rusya ise, üçüncü dünya ülkelerine kapitalist olmayan kalkınma stratejileri önermekteydi⁵⁴. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD güdümüne giren Türkiye'de çok partili sisteme geçiş, yönetime olan hoşnutsuzluktan değil, konjonktürel olduğu açıktır.

Silahlı kuvvetlerin hiyerarşisinde yer almamasına rağmen müdahaleyi gerçekleştiren ve Milli Birlik Komitesi adıyla adlandırılan komite basından, gençlikten

⁵² Mete Tunçay, Cemil Koçak v.d, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, 4.cilt, 7.baskı, İstanbul, 2002. s.229.

⁵³ Hasan Yalçın, *Neoliberal Sol*, 1.baskı, Kaynak Yay., Eylül 2005, s.246.

⁵⁴ Melek Zorlu, *TKP'den TİP'e Sol Kemalizm. MDD Örneği*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006

ve üniversitelerden destek almıştır. Sadun Aren, “Bu hareket, başlangıç itibariyle sosyalist bir hedef taşıyordu. Fakat yaratığı ortam, sosyalizmi teşvik edici olmuştur⁵⁵” yorumuyla müdahalenin sola olan açıklığına vurgu yapmıştır. Antiemperyalizme karşı müdahalenin açık bir hal almasında etkisi büyüktür. Mücadelenin öncülüğünü de işçi ve sosyalist hareket yapmıştır⁵⁶.

1.5.2. 1961 Anayasasının Özellikleri

Niteliği bakımından birçok karşıt yoruma konu olan ve oluşturulduğu koşullar açısından 1924 Anayasasına tepki olarak ortaya çıkan 1961 Anayasasında, gerek temel hak ve özgürlüklere, gerekse ifade özgürlüğüne yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Temel hak ve özgürlüklere, 1924 Anayasasına kıyasla, çok daha fazla yer verilen ve anayasa ile güvence altına alınan yeni anayasanın ifade özgürlüğü açısından önemli getirileri olmuştur. Zaten ifade özgürlüğünün mümkün olmadığı sistemlerde diğer bireysel hak ve özgürlüklerin tek başlarına bir anlam ifade edemeyecekleri ve bu tür rejimlerin demokrasi rejimi olarak nitelendirilemeyecekleri çok açıktır⁵⁷. Genel Esaslar bölümünden sonra Temel Haklara kapsamlı bir şekilde yer verilmesi, temel haklara

⁵⁵ Sadun Aren, ”Demokrasi ve Sosyalizm”, *Yön*, sayı 34, 8 ağustos 1962, s.3.

⁵⁶ Dimitir Şişmanov, *Türkiye’de İşçi Ve Sosyalist Hareketi*, Çeviren Tuğrul Deliorman, Naronda Prosveta Devlet Yay., Sofya, 1965, s.173.

⁵⁷ Sinem Birol, *1961 Anayasasında İfade Özgürlüğü*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 43. 2012. 2, s 40.

verilen önemin bir göstergesidir⁵⁸. Milli Birlik Komitesi ve komiteyi destekleyen güçler 1961 Anayasası'nı, devletin başlıca güvencesi olarak savunurken, sağın tüm bileşenleri “*milli iradenin gerçekleşmesi*”ni engelleyen bir unsur olarak görmüş ve değiştirilmesi için mücadele vermişlerdir⁵⁹.

Baskı altında tutulan aydınlar, işçi sınıfı, köylü ve gençlik 1961 Anayasası ile örgütlü bir biçimde politik gündeme girmeye ve politika üretmeye olanak elde etmişlerdir.

Siyasi partilere ilişkin düzenlemeler, tarafsız radyo ve televizyon ile üniversite özerkliği gibi demokratik özellikleri yanında, anayasanın başlangıç bölümünde bulunan “*Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti...*” ifadesi 1971 ve 1980 yıllarında yapılan darbelere gerekçe olarak kullanılması⁶⁰ ve ordunun siyasete müdahil olmasına aracılık eden Milli güvenlik Kurulu'nun yer alması gibi olumsuzluklarına rağmen, 1960-1980 arası toplumsal hareketliliğin önünü açması rolüyle Türk siyasi tarihindeki yerini almıştır. Çetin Altan, 61 Anayasası'nı ifade ederken “ sermaye birikimini yapamamış bir komprador azınlığının kendi sömürsünü kısıtlama pahasına uygulayabileceği bir anayasa değil, sosyalist bir anayasa” olduğunu vurguluyordu⁶¹. 61 Anayasası büyüyen işçi sınıfının grev hakkı ve toplu sözleşme gibi taleplerine kapitalizmin izin verdiği ölçüde yanıt vermiştir. *Yön* dergisi böyle bir ortamda ortaya çıkacaktır.

⁵⁸ Server Tanilli, *Devlet ve Demokrasi(Anayasa Hukukuna Giriş)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları,1981,s.144.

⁵⁹ *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, iletişim yay., İstanbul, 1988, C.6, s.1979.

⁶⁰ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1950-1995)*, İmge yay., Ankara, 1996, s.73.

⁶¹ Tanıl Bora, *Cereyanlar-Türkiye'de Siyasi İdeolojiler-*,İletişim Yay., İstanbul, 2017, s.616.

61 Anayasası'nın kabulünden sonra ortaya çıkan siyasal ortamda sendikacılar tarafından kurulan TİP ve Yön dergisinde yoğun teorik tartışmalar bakımından, sol hareketliliğin ilk işaretlerini vermeye başlamıştır.

II. BÖLÜM: TÜRKİYE SOLUNDA SOSYALİST DEVRİM VE DEMOKRATİK DEVİRİM TEZLERİNİN TEMSİLCİLERİ

2.1. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ (TİP)

2.1.1. TİP'in Kuruluşu

27 Mayıs askeri müdahalesi sonrası Milli Birlik Komitesi tarafından tanınan, yeni parti kurma süresi 13 Şubat 1961 tarihinde bitiyordu.

Köylü kökenli 11 işçi sendikalı ve bir şoför olmak üzere toplam 12 sendikacı işçi tarafından İstanbul'da kurulmuştur⁶². TİP'i kuran işçi ve sendikacıların adları ise aşağıdaki gibidir:

“Kemal Türkler (Maden –İş Genel Başkanı)

Avni Erakalın (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Başkanı)

Şaban Yıldız (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Genel Sekreteri)

İbrahim Güzelce (İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası Genel Sekreteri)

Rıza Kuas (Lastik İş Genel Başkanı)

Kemal Nebioğlu (Oleyis Sendikası Üyesi)

Hüseyin Uslubaş (İstanbul Yaprak Tütün İşçileri Sendikası Başkanı)

Salih Özkarabay (İstanbul Basın Teknisyenleri Sendikası Başkanı)

⁶² Uğur Mumcu, *Aybar ile Söyleşi-Sosyalizm ve Bağımsızlık*, Um-ag Vakfı Yay., 20.Baskı, Ankara, 1998, s.1.

İbrahim Denizcier (Müskirat İşçileri Sendikaları Federasyonu Başkanı)

Adnan Arkin (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği İcra Heyeti Üyesi)

Ahmet Muşlu (Türkiye Çikolata Sanayi İşçileri Sendikası)

Saffet Göksüzoğlu (İlaç ve Kimya İşçileri Sendikası Başkanı)”

TİP başlangıçta sosyalist bir parti değildir. 9 Şubat 1962’de Mehmet Ali Aybar’ın genel başkanlığa geçmesinden sonra “Marksist-sosyalist” bir kimliğe kavuşmuştur. Kurucuların, kendilerini destekleyeceklerini düşündükleri Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu’ndan beklemedikleri desteği görememişlerdir. Destek bir yana Yöncülerin desteği ile Çalışanlar Partisi adında siyasi bir parti kurma girişiminde bulunmuşlardır. Hem bu girişimi önlemek hem de aydınları partiye çekmek için Aybar’a genel başkanlık teklifi sunulur. Aybar’ın bu teklifini kabul etmesinin ardından bu gelişmeyi kamuoyuna duyurmak amacıyla, parti kurucuları 8 Şubat 1962 tarihinde bir basın toplantısı düzenledi. Kurucuların o gün dağıttıkları basın bildirisinde Türkiye İşçi Partisi’nin programının ana hatları şu şekilde özetlendi⁶³.

“Partimiz emek gücünü temsil eden bir partidir. Yani, Türkiye’de çalışan bütün halk kitlelerini, işçi sınıfının toplumcu aydınlarla işbirliği etmesinden doğan demokratik öncülüğü etrafında toplamayı amaç bilen bir partidir. Hem şurasını da ilave edelim ki, partimiz programındaki esasları benimseyen herkese, hangi sınıftan olursa olsun açıktır, Türkiye İşçi Sınıfı Anayasanın ve kanunların çizdiği yoldan iktidara gelip, anayasa çoğunluğunu elde ettiği takdirde her şeyden önce memleket ekonomisinde demokratik usullerle aşağıdaki dönüşümleri yapmak kararındadır;

⁶³ Sadun Aren, *TİP Olayı(1961-1971)*, İstanbul, Cem yay., 1993, s.s.40-42.

1) Üretim araçları önem sırasına konularak devletleştirilir. Ayrıca ağır endüstri kolları da devlet eliyle kurulur. Özel sektör devletin ekonomik planına uygun olarak çalışır. Tarım, genel ekonomi politikalarına uygun olarak düzenlenecek. Köylüye önem artırılabacak. Köyü kalkındırmak başlıca amaçlar arasında sayılabacak.

2) Ulusal ekonomi planı hazırlanacak. Hazırlanacak bu plana hem devlet hem de özel sektörün uygun hareket etmesi sağlanacak. Ekonominin temeli olan ağır endüstriye önem verilecek.

3) Ulusal gelirin dağıtımında vatandaşın emeğinin nicelik ve niceliğine göre hakça dağıtılacak. Çalışmak özendirilecek ve herkesin toplumsal ahlak borcu olarak görülecektir.

Aybar'ın TİP kurucuları tarafından daveti üzerine bir grup “sol aydın”ın katılımıyla TİP'in gerçek tarihi başlamıştır⁶⁴. Sendikacılar tarafından kurulması ve Aybar'ın partinin uzun süre genel başkanlığını yapmış olması, Mehmet Ali Aybar tarafından işçi sınıfının siyasal bilinçlenmesinin bir göstergesi olarak sıkça vurgulanmıştır⁶⁵.

TİP'in sendikacılar tarafından kurulması TKP ile bir ilişkisi ve bağının olmadığını ispatı olarak kullanılmıştır⁶⁶. Behice Boran, önceden kurulmuş olan “sosyalist partilerin” aydınlar tarafından kurulduğunu TİP'in ise sendikacılar tarafından kurulduğunu vurgulaması, TİP'i burjuva partileri ve TİP'ten önce kurulmuş olan sosyalist partilerden ayırdığını ifade etmektedir.⁶⁷

⁶⁴ Murat Belge, “Türkiye İşçi Partisi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, cilt 8, İletişim Yay., İstanbul, 1983, s.2120

⁶⁵ Aren, *a.g.e.*, s.32

⁶⁶ Aren, *a.g.e.*, s.56.

⁶⁷ Behice Boran, *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*, Gün Yay., İstanbul, s.61.

İlk olarak tüzük değişikliğine giden Mehmet Ali Aybar, 19 Nisan 1962’de kabul edilen tüzükle, sosyalist kimliği ön plana çıkartmıştır. Yapılan tüzük değişikliğinde, partiyi aydınlara açarken, TİP’in kurucu sendikacılarının kontrolü kaybetmemeleri ve partide aydın hegemonyasını önleyerek, partideki etkin konumlarını kollama refleksinin ifadesi olarak değerlendirebileceğimiz 53. madde değiştirilmiştir⁶⁸.“Gerçekte, TİP’in içinde tüm organlarında yarı yarıya temsil edilmeleri istenen işçilerin böyle bir oranı tutturacak varlıkları yoktu. Parti bünyesinde, tüzüğe uygun özellikleri taşıyanlar, sadece sendika bürokratlarıydı⁶⁹”. Üyelerinin, özellikle yöneticilerinin sınıfsal yapısı, TİP’in bir işçi sınıfı partisi olduğu izlenimi vermemektedir.

⁶⁸ Ergun Aydınoglu, *Türkiye Solu(1960-1980)Bir Amneziğin Anıları*, İstanbul, Versus Kitap, 2007, s.98.

⁶⁹ İlhan Akdere, Zeynep Karadeniz, *Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi(1908-1980)*, İstanbul, Evrensel Yay., 1994, s.260.

2.1.2. TİP'in İdeolojisi

Siyasi partilerin ideolojilerinin yer aldığı metinler, partinin tüzük ve programlarıdır. Bu başlıkta Tip'in, tüzük ve 1964 yılında kabul edilmiş olan programı incelenerek, teze esas olan iktidar tartışmalarında, partinin savunduğu stratejinin daha belirgin olması amaçlanılmaktadır. Mehmet Ali Aybar'ın partinin genel başkanlığına getirilmesinden sonra 19 Nisan 1962'de kabul edilen yeni tüzüğün ikinci maddesi:⁷⁰

“Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların (ırgatların, topraksız ve küçük köylülerin, aylıklı ve ücretlilerin, zanaatkârların ve ilerici gençliğin ve toplumcu aydınların) kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.” şeklindedir.

Aybar'ın görüşlerinin anahtar kelimelerini tüzüğün bu maddesinde yer alan, demokrasi ve toplumculuk ifadeleri net bir biçimde ortaya koymaktadır. İlk yıllarında sosyalizm kavramının kullanılmasında çekingen bir yol izleyen TİP, bu çekingenliğini, 1968 yılında Ankara'da gerçekleştirilen II. Olağan Üstü Kongresinde, toplumculuk kavramını sosyalizm ile revize ederek üzerinden atmış ve parti karakterini tam olarak ortaya koyabilmiştir⁷¹.

⁷⁰<https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20DIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI/198104083%20TIP%20TUZUGU%201962/198104083%20TURKIYE%20ISCI%20PARTISI%20TUZUGU.pdf> Son erişim tarihi: 10.08.2017)

⁷¹ Sadun Aren, *a.g.e.*, s.48.

TİP, tüzüğünde gerçekleştirdiği bu değişiklikle bilimsel sosyalizmin işçi sınıfına yüklediği görevi de açığa kavuşturmuştur.

Partinin amacının yer aldığı tüzüğün üçüncü maddesinde:⁷²

“TİP’in amacı, anayasa ve kanunların tanıdığı hak ve hürriyetlere dayanarak, programında açıklanan esasları gerçekleştirmektir.

...Bu maksatla:

- a) Ulusal ekonomide kilit taşı vazifesi görenlerden başlayarak ve ekonomik kalkınma ve sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izleyerek, büyük üretim ve mübadele araçlarını devletleştirmek,*
- b) Kurulmamış temel sanayi kollarını devlet eli ile devlet malı olarak kurmak ve işletmek,*
- c) Topraksız veya az topraklı köylüleri topraklandırmak... Şehirle köy arasındaki köyün geri kalmasına sebep olan temelli ayrımları gidermek,*
- ç) Sanayi ve tarımda kalkınıp ilerleme, belirli bir eğitimden geçmiş emek gücüne ve kadrolara ihtiyaç gösterdiğinden, genel ve teknik eğitimi yaymak ve ilerletmek,*
- d) ... Yurt ölçüsünde kültür merkezleri kurmak,*
- e) Herkesi iş-güç sahibi etmek; işsizliğe kesinlikle son vermek, ulusal gelirin dağıtımında emeğe göre gelir ilkesini hâkim kılmak; yani herkese yaptığı işe göre ücret, aylık ve gelir sağlamak,*
- f) Ulusal varlığımızı ve bağımsızlığımızı her şeyin üstünde tutan ve bütün devletlere eşitlik içinde dostluk münasebetleri kurmayı amaç bilen, Birleşmiş Milletler anayasasına bağlı, kurtuluş savaşı Türkiye’sine yaraşır barışçı bir dış politika savunmak;*

⁷² A.g.s. (Son Erişim Tarihi. 10.08.2017)

Böylece ulusal üretimi, ağır sanayiye ve ileri teknik temeli üzerinde, toplumun ve emekçi halk yığınlarının boyuna artan her türlü ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmış bir genel plana göre, ahenkli biçimde geliştirmek, ve insanın insan tarafından sömürülmesi sistemine son verip, Türkiye'yi, halkı yurt işlerinde gerçekten söz ve karar sahibi olan ve kardeşçe dayanışarak, işbirliği ederek hürriyet ve eşitlik içinde, her bakımdan insanca, dopdolu yaşayan, medeniyeti ve kültürü ileri, tam bağımsız, insanlığın hizmetinde, barışçı tam demokratik ülke haline getirmektir” denilerek partinin amacı belirtilmektedir.

Tüzüğüne yukarıda değindiğimiz TİP, tüzük kabulünden iki yıl sonra,1964'te İzmir'de gerçekleştirilen büyük kongresinde, bir giriş ile Türkiye'nin “*maddi, sosyal politik yapısı, kalkınma yolu, temel ilkeler ve vatandaşa neler getireceğiz*”⁷³ şeklinde ifade edilen dört ana bölümden oluşan yeni programını kabul etti. Programda göze çarpan ilk husususun; Mustafa Kemal Atatürk'ün 21 Ekim 1920 ve 1 Aralık 1921 tarihli sözlerinin konulmasıdır. Programdaki bu metinlere baktığımızda; Milli Mücadele ve Kuva-i Milliye ruhunu açık bir şekilde görmekteyiz. Sendikacılar tarafından kurulduğu ve TİP'in, halkın yoksul olduğunu vurguladığı, bu yoksulluğun; emekçi halkın iktidara gelerek ortadan kaldırılacağını belirttiği giriş bölümünde, iktidara gelişin kanuna bağlı olarak yapılacağı belirtilmektedir.

Türkiye'nin geri kalmış bir ülke olarak değerlendirildiği ve “*maddi, sosyal ve politik yapısının*” belirtildiği ilk bölümünde; yapılacak köklü reformlarla, sosyal şartların iyileştirilebileceği belirtilmektedir.

⁷³ **TİP Programı**, Esra matbaacılık, İstanbul, 1964.

Programa ilişkin kısımda, programdan alınan bölümlerde ayrıca dipnot belirtilmeyecektir.

“*Kalkınma yolu*” adı ile adlandırılan ikinci başlıkta; kapitalist olmayan kalkınma yolu ile ülkenin ekonomik kalkınmasının sağlanabileceği vurgulanmıştır. Bunun ise emekçilerin yönetiminde olduğu bir sistemde, planlı bir devletçilikle mümkün olduğu belirtilmiştir.

Demokrasi ve mülkiyet kavramlarının ele alındığı “*Temel İlkeler*” adlı üçüncü bölümde; bilime ve emeğe dayanan, planlı devletçiliğin gerekliliği ve üretim araçlarının “özel mülkiyet” konusu olunmasına karşı olunduğu net bir şekilde belirtilmiştir.

Son bölüm olan “*vatandaşa neler getireceğiz*” adlı dördüncü bölümde; iktidara gelinildiği zaman neler yapılacağı açık bir şekilde belirtilmiş ve toprak ve tarım reformu yapılacağı vurgulanmıştır. Sigortacılık ve bankacılığın devletleştirileceği vurgulanılırken, uzunca bir süre özel sektörün varlığının sürdürüleceği karma bir ekonominin uygulanacağı belirtilmektedir. Zamanla özel sektörün yerini planlı bir devletçiliğin alacağı vurgulanmıştır.

Mehmet Ali Aybar, programın Marksist yapısını; “*...TİP programı Marksist bir programdır. Bundan hiç kuşkusuz yok. Ama birtakım yenilikler getiren, Marksizm'e eleştirel gözle bakan bir programdır. Mesela TİP, proletarya diktatörlüğüne dayanan bir parti değildi. Ya nasıl bir partiydi? İşçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında birleşen, tüm emekçilerin temsilcisi olduğunu söyleyen, onları iktidara getirmeyi amaçlayan bir partiydi. Evet, bir öncülük sözü vardı. Herhalde işçi sınıfı hakkında bir öncülük sözü vardı. Ama bu öncülük demokratik bir öncülüktü. Yani, halk inanırsa onunla beraber olacaktı, İşçi sınıfının halkı, bu yöndeki çabalarında doğruyu amaçladığına inandırması gerekti. Bu önemli bir şeydi. Ama diğer taraftan, bence sosyalist bir partinin vazgeçilmez bir ilkesi olan sömürüye son vermek, gayet açık ve*

*kesin olarak belirtiliyordu.*⁷⁴” vurgulamaktadır. TİP’te genel başkanlıkta yapmış olan Behice Boran, 1. Büyük Kongre’de kabul edilen programın, partiye Marksist bir yapı kazandırdığını ve Türkiye koşullarında Marksizm’in yasallaştırdığını belirtmiştir⁷⁵.

2.1.3. TİP’te İktidar Stratejileri (Sosyalizme Ulaşma)

On yıllık bir süreçte Türk siyasi yaşamında sosyalizmin meşruiyet kazanmasında önemli bir yere sahip olan TİP, destekçileri ve üyeleri bakımından homojen bir yapıya sahip olmamıştır. On yıllık siyasi yaşamında, grupların ve kişilerin tasfiyesi ile sonuçlanan fikir tartışmaları yaşanmıştır.

Aybar; yıllardır tepeden inmece yöntemlerle sosyalizmin kurulamadığını ve sömürünün kaldırılamadığını vurgularken, sadece üretim araçlarının kamulaştırılmasının yeterli olmayacağını, işçilerin söz ve karar sahibi olmaları gerektiğini belirtmektedir⁷⁶.

Kapitalist olmayan kalkınma yolu stratejisini benimsemiş olan TİP’in en belirgin özelliklerinden birisi; bütün yurdun sorunlarının emekçilerin iktidara gelmesiyle çözülebileceğiydi. İktidara gelme yöntemini de tüzüğünde belirttiği gibi, kanun yoluyla, demokratik ve siyasi seçimle olacağı vurgusu yapılmaktadır.

TİP içerisinde yaşanan tartışmaların en belirginini, YÖN Hareketi ve MDD’yi savunanlar arasında yaşanmıştır. Sosyalist devrim stratejisini savunan TİP’le bu gruplar

⁷⁴ Uğur Mumcu, *a.g.e.*, s.17.

⁷⁵ *A.g.e.*, s.46.

⁷⁶ *A.g.e.*, s.33.

arasında yaşanan tartışmaların nedeni Türkiye’de sosyalist devrimin nasıl gerçekleşeceği üzerine olmuştur.

TİP parlamenter sistem içersinde ve işçi sınıfının öncülüğünde, seçimle iktidara gelmek isteyen bir sosyalist parti olmuştur. Yalçın Küçük bu durumu, TİP’in legal sosyalist dönemi temsil ettiğini vurgulayarak ortaya koymaktadır⁷⁷. TİP’in iktidarı kazanması sosyalizmin zafer kazanması olacak ve böylece ülkenin sosyalistleştirme sürecini başlatmış olacaktı. Bu anlayışın altında Türkiye’deki egemen üretim biçiminin kapitalizm olduğu, ülkede demokratik yollarla sosyalist mücadele vermeyi olanaklı kılabileceği büyüklükte işçi sınıfının bulunduğunu, feodal kalıntılara karşı yapılacak demokratik ve emperyalizme karşı yapılacak ulusal savaşımında sosyalizm için verilen savaşımın ayrı düşünülmeceğini savunmuştur. TİP bu düşüncesinin Türkiye’nin ve dünyanın gerçeklerini doğru bir biçimde yansıttığı görüşündedir⁷⁸. TİP’in savunduğu sosyalist devrim stratejisinin temellerinin; 1961-71 döneminde TKP’nin mirasının devam ettiricisi olan MDD hareketinin stratejisiyle yapılan mücadeleyle oluşturulduğunu söyleyebiliriz.

⁷⁷ Yalçın Küçük, *Sol Müdahale*, Salyangoz Yay., 2.Baskı, İstanbul, 2007, s.139.

⁷⁸ Sadun Aren, *a.g.e.*, s.210.

2.1.3.a. Sosyalist Devrim

TİP, genel sosyalist harekette hâkim olan, sosyalizme ulaşmak için Milli Demokratik Devrim aşamalarına ve bu aşamanın basamakları olan “antiemperyalist” ve “anti-feodal” devrim aşamalarına kuşkuyla yaklaşmıştır. “Anti-emperyalist” ve “sosyalist” mücadeleleri bir görerek “*milli cephe*” anlayışına katılmıyordu. TİP’e göre; 1919’da başlayan kurtuluş mücadelesi ile emperyalist unsurlar ülkeden kovulmuş ve cumhuriyetin ilanı ile demokratik devrimlerin çoğu tamamlanmıştır. Ara tabakalara bir rol atfedilmesinin gereğinin olmadığı vurgulanarak, artık işçi sınıfı öncülüğünde sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi gerektiği görüşü savunulmaktaydı. TİP’e göre aşamalı devrim modeli, bağımsızlığını elde edememiş devletler için geçerliydi⁷⁹. Türkiye bu anlamda; Afrika, Asya ya da Latin Amerika ülkeleri ile kıyaslanmaması gerektiği ve “*Milli Burjuva*” öncülüğünde bağımsızlık mücadelesi verdiği için, bu aşamalı devrim modelinin aşıldığı savunulmaktadır.

⁷⁹Behice Boran, “*Az Gelişmiş Ülkelerde Anti Emperyalist Mücadelelerin Niteliği*”, Dönüşüm, Sayı 10, S,6-7.

2.1.3.b. Mücadele Yöntemi (Parlamentarizm)

TİP, sosyalizm için tepeden inme bir yöntem değil, tabandan başlayarak işçi ve emekçi sınıfların öncülüğünde tüm kesimlerin örgütlendiği “sosyalist” bir devrim modelini savunmaktadır. TİP’in sosyalizm anlayışı gereği zaten tepeden inme bir yönetime karşı olduğu için parlamenter yol benimsenmiştir. Aybar, “...halk bizimle beraber olmadıkça sosyalizm kurulamaz⁸⁰” diyerek halkın desteğinin gerekliliğini de vurgulamıştır. Bu sosyalist modele ulaşma yolunu ise; parlamenter sistem içerisinde iktidara gelip, programını uygulayıp ülkenin sosyalistleştirilmesi olarak belirlemiştir. Hatta TİP, seçimle iktidara gelip, yine seçimle halk tarafından iktidardan gönderilme yolun yani, legaliteden yana tavrını vurgulamakta ve 1965 seçimlerinde yakaladığı başarıda da bunun etkili olduğu görülmektedir. TİP yöneticilerinden Sadun Aren; “...sosyalizm biz de bir sınıf kavgası vasıtası veya zulme karşı bir isyan ve nefretin tezahürü değildir. Sosyalizmin bizde ki en büyük gerekçesi, kalkınma ve batılılaşmamızın yegâne vasıtası toplumumuzun ve dünya şartlarının bizi zorladığı bir sistem olmasıdır... Sosyalizm, kamuoyu ile demokratik bir şekilde iş başına geçecektir⁸¹” diyerek parlamenterist yöntemin altını çizmektedir. Parti içindeki tüm

⁸⁰ Uğur Mumcu, *a.g.e.*, s.33.

⁸¹ Sadun Aren, “*Dernek ve Sosyalizm Meseleleri*”, *Yön*, Sayı 60. s.3.

kanatların benimsediği parlamenter yol TİP'in tüm siyasal yaşamı boyunca devam etmiştir. Sosyalist devrim stratejisini savunan TİP'e göre, sosyalist devrim partinin iktidara gelmesiyle sağlanacaktır.

2.2. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM TEZİ

2.2.1. Milli Demokratik Devrim Kavramının Gelişimi

İlk kez 1905 Rus devrimi sırasında Lenin tarafından kullanılmaya başlayan ve “kesintisiz devrim” stratejisinin yarı sömürge ve yarı-feodal toplumlarda uygulanması olan “Milli Demokratik Devrim” Mao ve Stalin tarafından daha da geliştirilmiştir⁸². “Kapitalist” üretim biçiminden, “sosyalist” üretim ve toplum biçimine geçiş olarak adlandırılabilen “devrim” süreci içerisinde “ara basamak” ve “sosyalizm koşullarının hazırlayıcısı” olarak gerekli olup olmadığı noktasından kaynaklanmaktadır.

Milli Demokratik Devrim, proletarya liderliğinde devrimci sınıflarla birlikte zafere ulaşabilecek bir devrim hareketidir. Demokratik Devrim, Marksizm'in zorunlu

⁸² Mahir Çayan, “*Toplu Yazılar*”, Su Yay., 3.Baskı, İstanbul, 2014, s.137

bir aşamasıdır. Türkiye gibi yarı feodal ve yarı sömürge halinde olan ülkeler için zorunludur. Bu durum Lenin ve Stalin'in de katıldığı III. Enternasyonal'de da ele alınmış ve proletarya öncülüğünde MDD'nin başarıya ulaşabileceği vurgulanmıştır⁸³.

“MDD” kavramı, Marksist anlamda “yeni bir üretim şekline geçiş” şeklinde anlamlandırılan “devrim” kavramı içerisindeki yeri bakımından önemli tartışmalara konu olmuş bir kavramdır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Marksistler arasındaki tartışmalarda temel referans kaynağı olarak başvuru olan Marks ve Engels'in bu kavramı kullanmamış olmalarıdır. Marks ve Engels feodalizme karşı burjuvazinin mücadelesi ve feodalizmi tasfiyesi anlamında “*burjuva demokratik devrim*” kavramını kullanmıştır.

Lenin, sosyalizme ulaşmak için önce iktidarın ele geçirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Rusya'nın nesnel koşullar olarak ifade ettiği ekonomik gelişmişliğinin ve işçi sınıfının örgütlülük ve bilinç düzeyinin gelişmesinin “devrim” için önemini sıkça vurgulamıştır. Lenin; “...hepimiz inanıyoruz ki, işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olacaktır; yığınların bilinci ve örgütlenmesi olmadan, yığınları açık sınıf savaşımı yoluyla burjuvazinin tümüne karşı hazırlamadan ve eğitmeden, bir sosyalist devrim söz konusu olamaz.”⁸⁴ diyerek proletaryanın kurtuluşunun yine proletaryanın öncülüğünde verilecek mücadele ile mümkün olacağını belirtmiştir. Proletaryayı bilinçlendirmeden yapılacak “*Sosyalist devrimin*” siyasal açıdan olumsuz sonuçlar doğuracağını ifade etmiştir. “*Boş ama caşcaflı, anarşistçe palavralara kapılmaksızın bunu bir deneyin ve anarşistçe boş palavralarla yetinmeyin ve o zaman hemen göreceksiniz ki, bu örgütlendirme ve bilinçlendirme işinin, bu sosyalist eğitim işinin*

⁸³ Mahir Çayan, *a.g.e.*, s.24.

⁸⁴ Viladimir İliç Lenin, “*Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*”, Sol Yay., Ankara, 1992. s.19.

*başarısı, demokratik dönüşümlerin eksiksiz gerçekleştirilmesine bağlıdır*⁸⁵” diyerek, sosyalizme ulaşmak için “*demokratik devrimin*” önemini vurgulamıştır. Lenin’de “*sosyalist devrim*” ile “*demokratik devrim*” kesintisiz bir niteliğe sahiptir. Demokratik devrimle yaratılacak özgürlük ortamında proletarya daha da bilinçlenip sosyalist düzenin inşası için emin adımlarla yürüyebilecektir.

Stalin ilk başlarda Lenin’in bu görüşlerine karşı çıksa da demokratik devrim konusunda Lenin’in görüşlerini benimsemiş ve ezilen halkların önündeki devrimin, Milli Demokratik Devrim olduğunu belirtmiştir.

Stalin’e göre Kemalist devrim, demokratik devrim aşamasına ulaşmamış ve kurtuluş hareketi evresinde kalmıştır⁸⁶.

Türkiye’de de Mihri Belli’nin liderliğinde savunulan “MDD” tezi Mao Zedung tarafından formülasyon edilen halidir. Mao’ya göre, “Demokratik devrimin” nihai hedefinin sosyalizm olduğu için, “Demokratik devrimin” “sosyalist devrim” için zorunlu bir hazırlık aşaması olduğu ve demokratik devrimin kaçınılmaz sonucunun sosyalist devrim olduğu vurgulanmıştır⁸⁷.

⁸⁵ *A.g.e.*, s.24.

⁸⁶ Josef Stalin, *Milli Demokratik Devrim*, Kaynak Yay., İstanbul, 1982, s.s.268-273.

⁸⁷ Mao Zedung, *Yeni Demokratik Devrim*, Umut Yay., İstanbul, 1993, s.346.

2.2.2. Türkiye’de Milli Demokratik Devrimin Yorumlanması

Türkiye’de Milli Demokratik Devrim, 1961 Anayasasının yarattığı ortamda, soldaki canlanmayla birlikte gündeme gelmeye başlamıştır. Yön dergisinin çıkması ve TİP'in kuruluşu ile başlayan “*solun hareketliliği*”; teorik alandaki tartışmalar, TİP'in örgütlenmesi, Sosyalist Kültür Derneği ve Çalışanlar Partisi girişimleri, işçi sınıfının ve öğrenci gençliğin eylemlilikleri ile devam etmiştir. 1965'e kadar olan bu beş yıllık süreçte Türkiye’de sol, gerek teorik, gerekse pratik anlamda o zamana dek görülmemiş bir yoğunluk yaşamıştır.

Milli Demokratik Devrim tezi Türkiye’de ilk olarak Mihri Belli tarafından E. Tüfekçi imzasıyla 5 Ağustos 1966 tarihli Yön dergisinin 175.sayısında "*Demokratik Devrim: Kimle Beraber, Kime Karşı?*" başlıklı yazıyla ortaya atılmıştır. Bu makalenin “Türkiye Solu”nda devrimin stratejisinin ne olacağı tartışmalarının da başlangıcı olduğunu söyleyebiliriz. MDD, ilkin TİP'in parlamenter yoldan sosyalizme geçiş teorisinin bir eleştirisi şeklinde biçimlenmiş, sonrasında teorik olarak geliştirilmiştir. Bu yönüyle “*devrimci*” bir nitelik taşıdığı iddiasını sürekli ön planda tutmuştur. MDD tezi birçok savunucusu olmasına karşın, aslında tek bir kişi, “*eski tüfek*” olarak nitelendirilen eski TKP’lilerden Mihri Belli tarafından formüle edilmiştir. Bu yönüyle MDD, eski TKP’lilerin 1960 sonrası sol harekete bir müdahalesi olarak yorumlanmıştır. Aydınoğlu’nun Milli Demokratik Devrimi; “*Bu hareket, Türk solunun 1960 öncesi geleneğinin, kendisinden bağımsız olarak doğmuş ve gelişmiş bir sola doğrudan*

*müdahalesini ifade eder. Eskilerin yeni kuşakları doğrudan eğitebilmeleri, ancak bu hareket sayesinde mümkün olmuştur*⁸⁸ şeklinde yorumlamıştır.

Milli Demokratik Devrim az gelişmiş ve sömürge halinde olan ülkelerin kurtuluşu için gerekli olan devrimin ilk aşamasıdır diyebiliriz. MDD, halkın kendisini sömüren güçlere karşı bir cephede örgütlenerek, önce tam bağımsızlıklarını kazanıp, sonra sosyalizme geçebilmelerine olanak sunar.

2.2.3. Sosyalist Devrim İle Milli Demokratik Devrim Arasındaki Fark

Milli Demokratik Devrim, anti-emperyalist ve anti-feodal bir siyasal tezdır. Köklerini Lenin'in "*aşamalı devrim*" stratejisinden almaktadır. Emperyalizme bağımlı ve feodal yapıların hüküm sürdüğü gelişmemiş ve yarı-feodal toplumlarda önce "*tam bağımsızlık*" ve toplumun da "*demokratik*" bir yapıya kavuşturulmasının *Milli Demokratik Devrim*'in görevi olduğu bir realitedir⁸⁹. Hedefinde emperyalizm ve feodalizm vardır. Kapitalizmi ve özel mülkiyeti bir bütün olarak yıkmaya çalışmaz. Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin elindeki sermayelerini ve işletmelerini millileştirir. Feodal ağaların topraklarını topraksız köylüye dağıtır. Bununla birlikte

⁸⁸ Ergun Aydınoglu, *a.g.e.*, s.101.

⁸⁹ Mihri Belli, *Milli Demokratik Devrim*, Aydınlık Yay., Ankara, 1970, s.20.

milli sermayedarlara ait özel kapitalist teşebbüsleri korur. Zengin köylü ekonomisini tasfiye etmez.

MDD stratejisine göre bağımsızlık ve demokrasi olmadan “sosyalizm” olmaz. Milli Demokratik Devrim sosyalist devrim için gerekli şartları hazırlar. Yani Milli Demokratik Devrim, Sosyalist Devrim için bir ön aşamadır. Öte yandan bir bütün olarak kapitalizmi ve kapitalist özel mülkiyeti hedef alan Sosyalist Devrim, Milli Demokratik Devrimin kaçınılmaz sonucudur. Proletarya Milli Demokratik Devrimi tamamladıktan sonra kesintisiz olarak sosyalizme geçer.

Sosyalist Devrim, emeğin ve insanın sömürüldüğü düzenin adı olan kapitalizmin egemen olduğu dönemin ortadan kaldırılması olarak özetleyebileceğimiz toplumsal düzen değişikliğidir. Bu düzen değişikliği ile üretimin kolektif yapısı ile çelişki içinde olan özel mülkiyetteki üretim araçlarının kolektif hale getirilmesi amaçlanır. Bunun neticesinde de insanın ve emeğin sömürülmediği, gelişmiş bir topluma ulaşılır. Sosyalist Devrim, ülkenin kapitalist aşamanın tüm aşamalarının gerçekleştiğini savunur ve ara bir aşamanın gerekliliğini kabul etmez. Proletarya yani işçi sınıfı önderliğinde sosyalizme geçme stratejisini izler. *Sosyalist Devrim*, burjuva üretim ilişkilerine dayanan burjuva toplumu dağıtıp, onun yerine sosyalist üretim ilişkilerine dayanan sosyalist toplumu kurmayı amaçlayan bir devrimi öngörür.

Mihri Belli, sosyalist devrimi: “...sömürülen yığınların devrimi olduğuna göre, ancak proletaryanın ve yoksul köylülüğün devrime katılması ve bunların devrime damgalarını vurmasıyla gerçekleşebilir⁹⁰” şeklinde açıkladıktan sonra demokratik devrimi de: “...getirdiği görevler, ulusal bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve bu amaçla

⁹⁰ A.g.e., s.19.

*emperyalizmin işbirlikçisi sermaye çevrelerinin ekonomi ve siyaset alanındaki etkilerinin önlenmesidir*⁹¹” diyerek ifade etmiştir. Belli'nin açıklamalarından sosyalizm için önce Milli Demokratik Devrimin gerçekleştirilmesi gerektiği sonucunu çıkarabiliriz.

Dönemin Stalinci komünistleri ve MDD'cileri Türkiye'nin yarı bağımlı ülke olması nedeniyle önce Demokratik Devrimin ve bunun doğal sonucunda da Sosyalist Devrimin gerçekleşebileceğini ileri sürmüşlerdir⁹².

1960'larda *Milli Demokratik Devrim* ve *Sosyalist Devrim* tartışmalarında her iki stratejiyi savunan tarafların, öncülük ve yöntem tartışmalarında uçlara savrulmaları “*sosyalist iktidar düzenine*” ulaşılmasının önünde bir engel olduğu tespitini yapabiliriz.

⁹¹ *A.g.e.*, s.20.

⁹² Ergun Aydınoglu, *a.g.e.*, s.153.

III. BÖLÜM: YÖN DERGİSİ

Çalışmamızın temel dayanak noktalarından birisi olan Yön dergisinin, 1961 Anayasası ile ortaya çıkan kısmi demokratik ortamda, muhalefet hareketinin daha çok muhalif yayınlar etrafında şekillendiğini vurgulayabiliriz. Tezimize esas olan dönemde(1960-1970) muhalefet hareketi olarak yayın yapan sol yayınların başında; Yön, Ant, Sosyal Adalet, Beyaz Aydınlık, Kırmızı Aydınlık, Türk Solu gibi yayınlar gelmektedir. 1960'lı yılların sol yayınlarının ilki olan Yön dergisi bu yayınlar içerisinde barındırdığı farklı görüşlerinde katkısıyla, bir yayın organı vazifesini aşarak, Türk siyasal hayatında önemli izler bırakmış olan siyasal bir hareket halini almıştır.

Ergun Aydınoglu, aydın dergisi olarak adlandırdığı Yön dergisini,1961-1967 yılları arasında sol kadroları eğiten bir dergi olarak nitelendirmektedir⁹³. Yön dergisini, sadece bir yayın organı olarak değerlendirirsek bu olguya eksik bakmış oluruz. Yön-Devrim hareketinin başlangıç noktası ve hatta lokomotif olarak değerlendirmeliyiz. Çünkü 1962'de kurulan Sosyalist Kültür Derneği kurucuları ile Yön dergisinin kurucularının (Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, Cemal Reşit Eyüpoğlu) aynı olduğunu bilmekteyiz.

⁹³ Ergun Aydınoglu, *a.g.e.*, s.73.

3.1. Kurumsal Yapısı ve Siyasal Tezleri

Kendi etrafında topladığı ve Yön-Devrim Hareketi adıyla anılan aydın hareketine öncülük eden, Yön dergisi, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, Cemal Reşit Eyüboğlu, İlhan Selçuk, Hamdi Avcıoğlu ve Doğan Avcıoğlu tarafından kurulmuştur. Derginin başyazarlığını da yapan Doğan Avcıoğlu, Yön kadrosunun bir araya gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. 27 Mayıs 1960 müdahalesi öncesindeki etkin muhalefet hareketinin 15 Ekim seçimlerinde yaşadığı yenilgi sonrasında, 20 Aralık 1961 tarihinde 164 aydının imzaladığı bir bildiri yayımlayarak yayın hayatına başlamıştır. 77.sayısından sonra Ankara sıkıyönetim komutanlığınca askeri darbeye fikri kaynaklık ettiği nedeniyle kapatılmış, 25 Eylül 1964 tarihinde yeniden yayın hayatına başlamış ve 30 Haziran 1967 tarihinde kurucularının aldığı kararla yayın hayatına son vermiştir. Yayın hayatı boyunca yasak sayılan konuları gündeme getirmiş ve tartışılmayan konuların önünü açarak tabuları yıkmıştır⁹⁴.

Dergiye adını veren Mümtaz Soysal Yön ismini neden tercih ettiğini ise, *“Çünkü bir yön­süzlük şaşkınlığı geçiren Türkiye’ye çıkış yolu şudur diye –yön-göstermek iddiasındaydık. O nedenle hem kısalığı hem de amaca uygunluğu bakımında YÖN çok uygundu”* şeklinde açıklamıştır⁹⁵. Derginin son sayısında İlhan Selçuk tarafından kaleme alınan “Yeni Ufuklara Doğru” başlıklı makalede yer alan

⁹⁴ Yön, *Yön'den Okuyucuya*, 1967, sayı.222. s.2.

⁹⁵ Gökhan Atılğan, *Kemalizm ve Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar:Yön-Devrim Hareketi*, Tüstav Yay., 1.baskı, 2002. ss. 33-35.

şu ifadeler Yön dergisinin amacını ortaya çıkarmakta yeterli nitelikte olduğunu belirtebiliriz; “Şüphesiz Yön’den çok önce Türkiye’de sosyalist düşünce hizmetinde büyük emekler sarf edilmiş, büyük gayretler harcanmıştır. Bu ülkeye giden yola taş döşemiş olan her kişiye büyük saygı duymak gerekir. Türkiye’de sosyalizm, dünden gelen ve yarına uzanan bir çizgide nice insanların ödenmez çabalarıyla gerçekleşecektir. Bugün sosyalizm demek adeta bir övünç işidir. Yön’ün çıktığı günlerde böyle değildi. Daha öncesinde sosyalizm değil sos diyenleri ne belaların beklediği bilinmeyen bir şey değildir. Yön çıktığı zaman gerici çevrelerin Taksim meydanında ilk sayısını yaktıkları unutuldu şimdi.⁹⁶” Türkiye’nin yönünün sosyalizm ile Kemalizm’in birleştirilerek devrim yapılması gerektiği tezini belirledikten sonra, 30 Haziran 1967 tarihinde kapatılan Yön dergisinin yerine, Yön dergisinden daha dar bir kadro ile Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal ve Cemal Reşit Eyüpoğlu kuruculuğunda, 21 Ekim 1969 tarihinde Devrim gazetesi yayın hayatına başladı. Devrim gazetesinin çıkış nedenini; “1960’larda Yön’le Türkiye’nin yönünü belirledik. Şimdi o yöne gitmek için Devrim’le devrimi yapacağız⁹⁷”diyerek Doğan Avcıoğlu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Devrim dergisinin, yayın hayatına başlarken yayımladığı Devrim Bildirisinde yer alan “Seçimlerden sonra Türkiye yine aynıdır ve değişen bir şey olmamıştır” tespiti dikkat çekicidir. Ayrıca, 12 Ekim 1969 tarihinde yapılan ve Adalet Partisi’nin birinci parti olarak çıktığı seçimden dokuz gün sonra yayın hayatına başlaması, akıllara parlamentarizme karşı olan Avcıoğlu ve arkadaşlarının özellikle iktidar yolunun bu olmadığına görülmesinin beklendiği düşüncesini akıllara getirmektedir.

⁹⁶ İlhan Selçuk, “Yeni Ufuklara Doğru”, Yön, sayı 222, 30 Haziran 1967, s.5.

⁹⁷ Hasan Cemal, *Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım*, Doğan Kitap, 1999, s.167.

Avcioğlu liderliğinde çıkarılan ve Yn-Devrim dergileri etrafında rgtlenilmiş olan ve bir aydın hareketi özelliği taşıyan Yn-Devrim hareketi, 1961-71 dönemlerinin en etkili sol akımlarından biridir.

Türkiye’de aydın olarak nitelendirebileceğimiz kesim, 1960’lı yıllarda solun haklılaştığı bir konjonktürle karşılaşmıştır. Yanı başında yer alan ve yarı feodal bir ülke durumunda iken gerçekleştirdiği sosyalist devrim ile büyük bir kalkınma gerçekleştiren Rusya, traktör fabrikası kuran Bulgaristan gibi ülkeler solun gerekliliğinin Türk aydınında oluşmasına katkı sunduğunu da söyleyebiliriz.

Yn-Devrim Hareketi’nin en belirgin ve ayırt edici yönü, zinde güçler olarak isimlendirilen ve ordunun merkezinde yer aldığı toplumsal tabakaya devrim mücadelesinde tanınan nc roldür. Aydınöğlu, klasik sosyal demokrasiye ve Marksizm’e yakın eğilimlerin yanı sıra, derginin merkezinde yukarıdan devrimci radikalizm yer aldığının altını izmektedir⁹⁸.

Yn dergisini çıkaran ve Yncler olarak nitelendirilen isimler, düşündükleri köklü reformları uygulayamayacağını düşündükleri CHP ve “*sözde bir teşkilat*⁹⁹” olarak niteledikleri TİP’i seçenek olarak görmüyorlardı. 1961-71 yılları arasındaki on yıllık ömrü süresince Sosyalist Kültür Derneği adlı bir derneğin kuruluşunda yer almış, sendika liderleri tarafından kurulmaya çalışılan alışanlar Partisi adında bir parti kurulması girişiminde de rol almasına rağmen siyasi bir parti kuramamıştır.

⁹⁸Ergun Aydınöğlu, *a.g.e.*, s.77.

⁹⁹ Yn, “*alışanlar Partisi*”, 1961, sayı2, s.18.

Yön-Devrim Hareketi devrimleri; ulusal kurtuluş devrimleri ve sosyalist devrimler olarak iki gruba ayırmakta ve Türkiye'nin ulusal kurtuluş aşamasında olduğu görüşünü savunmaktaydı¹⁰⁰.

Doğan Avcıoğlu'nun “ Eski ve Yeni Türkiye” başlıklı makalesi göz önüne alındığında Yön hareketinin ilk dönemlerinin bilinen aksine söyleminin, milli demokratik devrim veya anti-emperyalizm değil, sosyalizm olduğu görülecektir¹⁰¹. Doğan Avcıoğlu, Yön dergisinin ilk sayısında yer alan “Kemer Sıkalım” başlıklı başyazısında; *“Hızlı kalkınma temposunu sağlayacak çapta bir kemer sıkma gayreti, gelir dağılışındaki adaletsizliklerin giderilmesi, fedakârlık ve nimetlerde eşitliğin gerçekleştirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu sebeptendir ki yirminci yüzyılın ikinci yarısında az gelişmiş memleketler için çıkar yol, sosyalizmdir¹⁰²”* diyerek çıkış noktalarını ifade etmekteydi.

3.2. Yön Bildirisi ve Kamuoyundaki Yansımaları

Yön dergisinin 20 Aralık 1961 tarihinde çıkan ve ilk sayısında yer alan bildirisine baktığımızda ana vurgunun, kararlı bir siyasi kadro öncülüğünde ülkenin kalkınması için, acilen sosyal adaletin ve demokrasi rejiminin sağlanması gerektiği görülmektedir. Bildiride ülke sorunları ele alınmış ancak, çözüme yönelik eylemlilikten söz edilmemiştir. Bu durum yazarlarca Yön dergisinde yazdıkları

¹⁰⁰ Feryat Bulut, *68 Kuşağı Düşünce Yapısında Atatürk ve Atatürkçülük*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2009, s.104.

¹⁰¹ Doğan Avcıoğlu, “Eski ve Yeni Türkiye”, *Yön*, sayı 42, 1962, sayfa 3.

¹⁰² Doğan Avcıoğlu “*Kemer Sıkalım*”, *Yön*, sayı 1, 1961, s.3

makalelerinde ele alınarak giderilmeye çalışılmış ve “milli cephe”nin kurulması zorunluluğu çizgisine varılmıştır¹⁰³. Türk halkının iktisadi, siyasi ve sosyal alanda ihtiyaç duyduğu özelemlerine kavuşturacak bir yön arayışının olduğu günlerde, toplumun çeşitli kesimlerinde görev almakta olan aydınlarca imza altına alındığı vurgulanan bildiri, Atatürk devrimleriyle aşılması amaçlanan çağdaş uygarlık seviyesi için yapılması gerekenleri dört ana başlık ve on beş alt başlıkta ele almaktadır¹⁰⁴. Birinci başlıkta; Atatürk’ün koyduğu çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma hedefine varabilmek için; eğitim davasının sonuçlandırılması, sosyal adaletin sağlanarak demokrasinin sağlam temele oturtulması için iktisadi alanda hızlı kalkınmanın sağlanması, bununda üretim seviyesinin artırılmasıyla mümkün olacağı belirtilmektedir. İkinci başlıkta; öğretmen, politikacı, müteşebbis, yazar ve sendikacılar gibi topluma yön verebilecek kişilerin, belli bir kalkınma planı üzerinde anlaşmaya varmalarının gerekliliği belirtiliyor. İkinci başlığın alt başlıklarında; gelişen haberleşme sistemleri neticesinde kitlelerin başka memleket ve tabakalardaki yüksek hayat standartlarını gördükleri vurgulanıyor. Bu durumda yoksulluğun daha da ıstıraplı bir şekilde hissedilmesine yol açarak, ciddi sosyal buhranlara ve şehirlere göçü artırdığına vurgu yapılıyor. İktidarın elinde bulunan Devlet Planlama Teşkilatının tek başına bu durumun üstesinden gelemeyeceği ve Türk toplumuna yön verebilecek kesimlerin kalkınma üzerine bir felsefede anlaşılması gerektiği belirtilmektedir.

Üçüncü başlıkta, ikinci başlıkta vurgulanan kalkınma felsefesinin amaçları vurgulanarak, bu amaçlara varmak için yeni bir devletçilik anlayışı ortaya çıkarılıyor. Yeni devletçilik modelinde karma sistem devam ettirilecek. Ancak özel teşebbüs devlet kontrolünde olacak ve ekonomik uygulamalara ait planlamalar

¹⁰³ Ali Yıldırım, *Belgelerle FKF DevGenç(1960-1971)*, Yurt Kitap, 1.Baskı, 1988, s.s.26-27,

¹⁰⁴ Bkz., *Yön Bildirisi*, *Yön*, sayı.1., 1961, s.s.12-13.

devlet tarafından gerçekleştirilecek. Özel teşebbüse dayanan kalkınmanın yavaş, ıstıraplı ve israflı olması yanında sosyal adalete de uygun olmayacağı nedeniyle, demokratik olmayacağı vurgusu ön plandadır. Bildiride “ *Türkiye'nin iktisadi hayatında özel teşebbüsü ve devlet teşebbüsünü birlikte yaşatan karma bir sistem kalacaktır. Fakat ağırlık merkezi özel teşebbüs olan bir iktisadi sistemin, bugünkü yapısıyla Türkiye'yi, hızla ve sosyal adalet içinde çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırabileceğini sanmıyoruz. İktisat ilminin ve tarihin ışığında, inanıyoruz ki, özel teşebbüse dayanan kalkınma yavaştır, ıstıraplıdır, israflıdır ve sosyal adalete bağdaşması, az gelişmiş bir memlekette imkânsızdır. Böyle bir kalkınma, siyasi gücü geniş ölçüde iktisadi güce tabi kılması yüzünden, demokratik de değildir*¹⁰⁵” denilerek yeni devletçiliğin yapısının aslında sosyalist yönü de gözler önüne çıkarılmıştır. Bildiride tanımlanan ve açıklanan yeni devletçilik modelinin, Atatürk'ün devletçilik ilkesi ile de benzerliği göze çarpmaktadır. Benzerlik, ekonomik modelin isminde bulunan devletçilik kavramının yanında, Atatürk devletçiliğinde mevcut olan “sosyal devlet”¹⁰⁶ anlayışının, yeni devletçilik modelinde de kendini hissettirmektedir.

Bildirinin son başlığı olan dördüncü kısmında, yeni devletçiliğin uygulanabilmesi için gerekli olan yolun “şuurlu devlet müdahalesi” başlığı bulunmaktadır. Şuurlu devlet müdahalesiyle kastedilenin ise, vergi adaletini sağlamak, ciddi bir iktisadi planlama yapmak, iktisadi planlama gereğince de üretim alanında kooperatifleşmeyi sağlamak ve sosyal adaletin sağlanması amaçlandığı vurgulanmıştır.

¹⁰⁵ Yön Bildirisi,...

¹⁰⁶Detay İçin Bkz., Kemal Arı, *Atatürk ve Aydınlanma-Düşünsel Temelleri ve Gelişimi-*, I.Baskı, Yakın Kitapevi, İzmir, 2009, s.s.216-218.

Yön dergisinin ilk sayısında bulunan“bildirinin” son bölümünde yer alan; ”*Varmak istediğimiz amaçların şu veya bu noktası tartışma konusu edilebilir. Bu bildirinin yayınlanmasındaki maksat da bu çeşit tartışmalara yol açmaktır.*” ifadesiyle, bildiriyle ortaya konulan memleket sorunlarına ait çözüm yollarının tartışılmasının sağlanılmasının amaçlandığını belirtebiliriz.

Bildiride sosyalizm kavramının geçmemesini ise, dönemin anayasası olan ve birçok demokratik yanı bulunan 61 Anayasası’nda fikir özgürlüğünü kısıtlayan 171 ve 172. maddeler nedeni ile yumuşak bir ifade yöntemi belirlediklerini ifade edersek yanlış olmaz. Yön dergisinin yazarlarının sosyalist düşüncede olan insanlar olduğu ve yazdıkları makalelerde sosyalizmden bahsetmeleri bu düşüncemizi desteklemektedir. Bildiri, Türkiye’de solcu burjuva akımının hazırlanmasında ve siyasal bir hal almasında önemli bir rol oynamasında öncü bir rol oynamıştır.

Yön Dergisi gibi bir bildiri ile yayın hayatına başlayan Devrim Gazetesi; bildirisini ilk sayısının 8. sayfasında “Devrim Bildirisi” ismiyle yayımlanmıştır. Kamuoyunda Yön Bildirisi kadar etki yaratmayan ve Doğan Avcıoğlu tarafından yazılan Devrim Bildirisi’nde Avcıoğlu, Türkiye’nin 12 Ekim 1969 Milletvekilliği Genel Seçimleri sonrasında ki ekonomik, toplumsal ve siyasi tablosunu kendi bakış açısıyla değerlendirmiştir. Avcıoğlu bildiride özetle, Türkiye’nin mevcut siyasi yapısı değişmediği sürece, ülkenin problemlerine çözüm bulunamayacağını ifade etmiş; *Devrim Gazetesi*’nde işlenecek konulara ilişkin ipuçlarını vermiştir. Devrim Bildirisi, on dört alt başlıktan oluşmaktadır: Bu başlıklar sırasıyla *Karanlık Bir Gidiş, Ekonomik Çıkamaz, Toplumsal Çıkamaz, Eğitim ve Sağlıkta Çıkamaz, Zengin – Fakir Uçurumu, Ulusal Ordu Özlemi, Neden Kalkınamadık? Nasıl Kalkınırız?*

Kemalist Devrim Yarıda Bırakılmıştır, Tutucu Güçler Koalisyonu, Sandık Demokrasisi, Partilerin Çıkmazı, Kemalistlerin Tarihi Ödevi ¹⁰⁷dir.

3.3. Yön Dergisinin Siyasi Tezleri

Yön dergisini Türkiye’de ki sol hareketler içerisindeki radikal yönelimlerden biri olarak değerlendirmek ya da onu sol Kemalizm ile Marksizm arasında yorumlayarak ele almak sıkça karşılaşılan bir durumdur. Dergi, bir taraftan, kendisini çıkaran öncü kadronun sosyalist fikirleri nedeniyle radikal Türk solu içerisinde nitelendirilirken, diğer taraftan içerdiği Kemalist yapı nedeniyle sol Kemalizm’in köşe taşlarından birisi olarak görülür. Her ne kadar derginin kalkınma konusuna yaklaşımına dikkat çeken sınırlı sayıda bazı önemli analizler söz konusu olsa da, siyasî ve sosyal tarih, ya radikal bir sol harekete ya da sol Kemalist bir ideolojiye atıf çalışmalarında *Yön* yapmaktadır.

On dokuzuncu yüzyıldan bu yana Türk düşüncesinin başlıca tartışma konusu; Batılılaşma, bir başka deyişle çağdaşlaşmadır. Bu tartışmanın ne tarafında durulduğu, çoğu zaman siyasal kimlikler arasındaki çizgilerin berraklaşmasını ya da silikleşmesini belirleyen temel bir unsurdur. 1960’ların Türkiye’sinde de aynı tartışma sürmektedir. Çağdaşlaşma, bir üst ideoloji olarak o dönemde de geçerliliğini korumaktadır. Ancak bu dönemde tartışmanın üzerinden yürütüldüğü kavram “kalkınma” sorunu ve bu sorunun çözüm yollarıdır. *Yön*

¹⁰⁷ **Devrim Bildirisi**, *Devrim*, Sayı 1, 21 Ekim 1969, s.8.

dergisinin, dönemin başat problemi olan “kalkınma” meselesine yaklaşımını, sorunların temelinde ülkenin ekonomik bakımdan az gelişmişliği olarak ele aldığını söyleyebiliriz. Demokrasi, eğitim ve sosyal adalet gibi sorunların çözümünün de, iktisadi alanda hızlı kalkınmakla sağlanacağı vurgulanmıştır¹⁰⁸.

Bu kısımda Yön’ün temsil ettiği siyasî çizgi açısından can alıcı nitelikteki tartışmalar üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda dergi sayfalarında tartışılan ve bu yazının sınırları çerçevesinde özellikle üzerinde durulması gereken konuların şunlar olduğunu düşünüyoruz: Atatürkçülük (Kemalizm), sosyalizm, devletçilik, milliyetçilik, demokrasi ve zinde kuvvetler. Kalkınma konusu tüm bu kavramlar işlenirken sürekli olarak gündeme geleceğinden onunla ilgili ayrı bir başlık açmayacak, kalkınma konusundaki değerlendirmelerimizi bir sonraki bölüme saklayacağız. Yukarıda adı geçen bütün bu konuların dergide nasıl değerlendirildiğini ortaya koyduğumuzda Yön’ün siyasî kimliğini ve Türk siyasî düşüncesindeki yerini de tespit etmiş olacağız. Birazdan da göstermeye çalışacağımız gibi, adı geçen kavramlar etrafında aslında genellikle benzer bir tartışma yürütülmektedir. Kavramlar arasındaki iç içeliğe Yön hakkında yazarlar da dikkat çekmişlerdir. Ne var ki ortada bir iç içe geçme, bir kesişmeden ziyade bu kavramların birbirleriyle aynılaştırılması durumu söz konusudur. Bu kavramlar etrafında Yön dergisi ile ilgili onlarca formülasyon üretilebilir. Ancak biz şu kadarını söylemekle yetinelim Yön’ün beslendiği yerli kaynak *Kemalizm*, Türk toplumunun önüne koyduğu temel hedef *kalkınma*, önerdiği yöntem *sosyalizm* ve *devletçilik*, bu yöntemi ehliştirmek, Türk toplumu ve siyaseti ile barışık kılmak için başvurduğu kavramlar *milliyetçilik* ve *demokrasi*, siyasete etki etmek için yardıma çağırdığı aktör ise *zinde kuvvetlerdir*.

¹⁰⁸ **Yön Bildirisi**, *Yön*, sayı.1., 1961, s.12-13.

Yön dergisini hazırlayan ve Yön-devrim Hareketini siyasi yaşama kazandıran aydınların genel kabul olarak ideolojik tutum bakımından, Marksizm ile Kemalizm arasında bir yerde görebiliriz¹⁰⁹. Hatta Kadro'cu akımın ideolojik olarak devamı niteliğinde değerlendirenler ve “Sol Kemalizm” olarak adlandıranlar da bulunmaktadır¹¹⁰. Hareketin ideolojisinin “*Sol Kemalizm*” olarak adlandırılması sonradan yakıştırılmış da değildir. Yön dergisinin yayınlandığı dönemde mevcut olan “sol” fraksiyonlar Yön dergisini “Sol Kemalist” olarak nitelendiriyorlardı. Bu nitelendirme Yön Bildirisi'nde şöyle ifade edilmişti: “*Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim davasını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejimini sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak, iktisadi alanda hızlı kalkınmakta, yani milli istihlal seviyesini hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz*”¹¹¹.

Türkiye'nin mevcut sorunlarına çözüm arayışı çabasında olan Yöncüler, “*kalkınma sorununa*” çözüm üretmek için odaklanmışlardı. Odaklandıkları sorunların başında da ekonomik olarak az gelişmişliği görüyorlardı. Yöncülere göre sosyal adalet, demokrasi ve eğitim gibi ülke sorunlarının çözümü de ekonomik sorunun çözümüne bağlıydı. Bu nedenle ülkenin temel sorunu Yön Bildirisi'nde şu şekilde ifade edilmişti: “*Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim davasını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejimini sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak, iktisadi alanda hızlı kalkınmakta, yani milli*

¹⁰⁹ Ertuğrul Kürkçü, “**Fococuluk**”, STMA, İletişim Yay., İstanbul, 1988, s.1442-1443.

¹¹⁰ Faruk Alpkaya, “**Bir 20.Yüz yıl Akımı: Sol Kemalizm**”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Kemalizm*, İletişim yay., 2002, s.s.477-500.

¹¹¹ Yön Dergisi, “**Yön Bildirisi**”, 1.sayı. 1961, s.s.12-13.

istihsal seviyesini hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz”¹¹².

Hızlı kalkınma yöntemini de Doğan Avcıoğlu “kalkınmanın devlet eliyle yürütülecek politikalarla” gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir¹¹³.

Yön Bildirisi’nde, Türkiye’nin iktisadi hayatındaki sorunlar “*şuurlu devlet müdahalesi*” olarak nitelendirilen bir devletçilik modeliyle yani, ekonominin devlet kontrolünde olduğu ama karma sisteminde uygulandığı bir modelle çözülebileceğinin altı çizilmektedir. Yön, “karma ekonomi” kavramını 34. sayısında yayınladığı bir yazıda: “*Aslında karma ekonomi boş bir tabirdir. Liberal karma ekonomi de olur, sosyalist karma ekonomi de. ... Bizim politikacılar karma ekonomi derken liberal veya kapitalist karma ekonomiyi kastediyorlar. Bunun karşısında ise sosyalist karma ekonomi var*¹¹⁴” diyerek sosyalizmle olan bağını ön plana çıkarmaktadır. Bildiri devletçilik tanımlarken “yeni” sıfatını özellikle belirtilmiş ve halkçı yanının eksikliği vurgulanmıştır.

Yöncüler emekten yana “halkçı” bir “devletçilik” anlayışını benimsedikleri için her koşulda “devletçiliği” savunmuyorlardı. Avcıoğlu, “kapitalizme karşı” olan halkçılığın, sosyalizmle eş anlamlı olarak kullanılabileceğini belirtirken, Atatürk döneminde toplumsal sınıfların yok sayıldığını ve bunun büyük bir hata olduğunun altını çizmiştir¹¹⁵. Avcıoğlu’nun bu düşüncelerinin yer aldığı 53.sayıda Soysal da, tek parti dönemini halkçılık ilkesinin eksikliğinden dolayı eleştirmekte ve radikal

¹¹² Yön Dergisi, *a.g.m.*

¹¹³ Eren Omay, **Yön Hareketinin Anatomisi**, Teori dergisi, sayı 268, Mayıs 2012, s.53.

¹¹⁴ Yön Dergisi, “**Karma Ekonomi Masalı**”, Sayı 34, s.5.

¹¹⁵ Yön Dergisi, “**Sosyalist Kültür Derneği Kuruluyor**”, sayı 53, s.8.

reformları engellediğini öne sürmekteydi¹¹⁶. *Yön* yazarlarından Sadun Aren ise “Türk sosyalizminin yerli adı” olarak “halkçılık” ilkesini kullanmaktadır¹¹⁷.

Temel meselenin iktisadi olduğunu belirten ve bütün problemlerin merkezine kalkınma sorununu koyan *Yön* yazarları, demokrasinin önemsenmesi gerektiğini vurgulayarak kalkınma sorunuyla demokrasi arasında pozitif bir ilişki olduğunu vurgulamışlardır. Bu ilişkide de kalkınma meselesinin daha belirleyici olduğunu altı çizilmiştir. Az gelişmiş ülkelerde bu ilişkilerin ancak hızlı kalkınmayla, bunun da sosyalizmle gerçekleşmesi mümkündür. Yöncüler devlet eliyle kalkınmanın da sanayileşme ile gerçekleşebileceğini belirtmişlerdir. Avcıoğlu, sanayinin devlet elinde olması ve özel sanayiye de geniş bir faaliyet alanı sunulması gerektiğini belirtmiştir. *Yön Bildirisi*'nde kalkınma yolu olarak “yeni devletçilik” öneriliyor, sosyalizmden hiç söz edilmiyordu ama *Yön*'ün daha ilk sayısındaki yazısında Doğan Avcıoğlu... “az gelişmiş memleketler için tek çıkar yol sosyalizmdir” diyecekti¹¹⁸.

Sosyalizmi az gelişmiş ülkeler için tek kalkınma yolu gördüğünü “*Yön Bildirisi*”nden sonraki yazılarında da ifade eden Avcıoğlu, “demokratik sosyalizm” vurgusu yaptıktan sonra:“*Sosyalizm tek kelimeyle, sosyal adalet içinde hızlı kalkınma metodudur. Sosyal adalet içinde hızlı kalkınma ise, memleketimizi bugünkü çıkmazdan kurtaracak tek yoldur*”¹¹⁹ demiştir.

Avcıoğlu, “Niçin Sosyalizm” adlı yazısında sosyalizmin kalkınma yöntemi olarak ele alınması gerektiğini belirtip: “*İddiamız şudur. Az gelişmiş memleketler*

¹¹⁶ *Yön Dergisi*, “Parti hazırlıkları”, Sayı 6, s.6.

¹¹⁷ Sadun Aren, “*Devletçilik ve Ötesi*”, *Yön dergisi*, Sayı,6, s.15.

¹¹⁸ Doğan Avcıoğlu, “*Kemer Sıkılm*”, *Yön Dergisi*, sayı 1, s.3.

¹¹⁹ Avcıoğlu, “*Sosyalist kültür derneği Tüzüğü*”, *Yön Dergisi*, Sayı.53, s.9.

arasında bulunan Türkiye’imizde, hürriyet ve sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı sağlayacak tek metot sosyalizmdi¹²⁰” diyecekti.

Sosyalizm, Yön sayfalarında kalkınma metodu olarak ele alınırken aynı zamanda tüm toplum kesimlerinin de faydasına olduğu için sosyalizmin sınıfsal yönünün de üzerinde duruluyordu. Yön yazılarında sosyalizmin sınıfsal yönü ve kalkınmadaki rolünün yanı sıra Marksist sosyalizmden farklı olduğu da ifade edilmeye çalışılmaktadır. Yön yazarlarından Aydemir’in yazılarında “Türk sosyalizmi”, “memleketçi sosyalizm” gibi kavramlara sıkça rastlanılmaktadır. Avcıoğlu, Aydemir’in bu nitelendirmelerine Yön’ün 29. sayısında yazdığı şu eleştiri yazısıyla karşılık vermiştir: “Kadro hareketini tanıtmanız üzerine, Yön’ü Kadro’ya bağlayan yazılar çıktı. Bunlar ciddi olmayan yakıştırmalardır. Kadro, o zamanın şartlarına göre mevcut iktidar için bir doktrin hazırlama gayretine girişmişti. Kadro, siyasi bağımsızlığına kavuşmuş az gelişmiş memleketleri, otarşik bir düzen içinde iktisadi bağımsızlığa kavuşturma yolları arıyordu. Kadro’nun bu gayretlerini takdirle hatırlıyoruz. Fakat Kadro’nun halkçılık cephesini zayıf buluyoruz. Devletçiliğin emekçiden yana cephesi iyi belirtilmiş değil. Sınıf mücadelesinin ve sınıf hâkimiyetinin tasfiyesi Melih Cevdet Anday’ın Cumhuriyet’te de belirttiği gibi, sömürülenlerin susturulması anlamına gelebilir. Yön ise her şeyden önce mevcut bir iktidarın fikriyatını yapmamaktadır. Geleceğin Türkiye’si ile ilgilidir. Yön, iktisadi bağımsızlığın yanı sıra, içerdeki her türlü sömürmeye karşıdır. İç sömürme düzeninin tasfiyesi ve halkçı bir idarenin kurulması için savaşılmaktadır¹²¹.”

¹²⁰ Avcıoğlu, “Sosyalizm: Hareket Doğuyor”, Yön Dergisi, Sayı.17, s.6.

¹²¹ Yön Dergisi, “Kadro ve Yön”, Sayı.29, s.4.

Cemil Sait Barlas'ın sosyalizmin sınıfçı yönünü yok sayan sosyalist parti, bütün milletin dertlerine çare arayan parti olmalıdır ifadesini, Avcıoğlu siyasi partilerimiz "millidir", fakat hepsi "halkçı" değerlere bağlı değildir diyerek Barlas'ın bu ifadelerle sosyalizmden çok ayrıştığını ifade etmiştir¹²².

Çalışanlar Partisi'nin gündemde olduğu günlerde Yön dergisinin 5.sayısında yayınlanan "Yeni Partiye Doğru" başlıklı yazıda partinin tüm milletin partisi olamayacağı vurgulanmış ve toplumdaki tüm çıkarların aynı anda gözetilemeyeceğini: "*Patron sınıfına her türlü tavizi veren parti, işçi sınıfının da her isteğini yerine getireceğini söylemektedir!*" ifadeleriyle eleştirilmiştir¹²³.

Yöncülerin 1962-1963 yıllarında "demokrasi" hususuna fazlaca önem verdikleri görülmektedir. 1962 yılında, "demokrasi" kavramı "sosyalizm" kavramından sonra ele alınan ikinci kavram olmuştur. 1963 yılında bu sıralama tam tersine dönmüş ve "sosyalizm" kavramının yerine "demokrasi" kavramı yerleşmiştir¹²⁴. 1964 yılına gelindiğinde "sosyalizm" kavramının önüne geçen "demokrasi" kavramı yerini "kalkınma" ve "demokrasi" kavramlarına bırakmıştır. Bu olgunun nedenini ise 1965 seçimlerindeki AP' sinin zaferine bağlayabiliriz.

Avcıoğlu, kalkınma yöntemlerinin özel teşebbüse dayandırılmaya başlanıldığı zaman, bu yöntemin "faşist bir idareyi" yaratacağını ifade etmiştir.¹²⁵

Demokrasiyi, çok partili sistem, genel oy ve fikir ifade özgürlüğü bakımlarından ele alıp değerlendiren Yön'de, önceliğin iktisadi kalkınmaya

¹²² Doğan Avcıoğlu, "*İşçiler ve Devletçilik*", Yön Dergisi, Sayı 29, s.4.

¹²³ Yön Dergisi, "*Yeni Partiye Doğru*", Sayı.5, s.5.

¹²⁴ Hikmet Özdemir, *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi*, Bilgi Kitapevi, Ankara, 1986, s.66.

¹²⁵ Doğan Avcıoğlu, "*Sosyalizm, Hareket Doğuyor*", Yön dergisi, 1962, sayı 17, s.6.

verilmesi gerektiği, bunun yolunun ise sosyalizm ile mümkün olacağı ifade edilmektedir.

Avcıoğlu, sınıfsız bir toplum kurma hedefi olan sosyalizmi, insanlığa hürriyet, eşitlik ve kardeşlik kavramları eşliğinde bir toplum düzenine ulaşmayı amaçlayan bir ideoloji olarak belirtmekte ve bunun içinde üretim araçlarının kamulaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır¹²⁶.

Avcıoğlu, Sosyalizmi uygulamada “Doğu”, “Batı” ve “Az Gelişmiş Ülkeler Sosyalizmi” olarak üç gruba ayırmıştır. “Doğu sosyalizminin” şartlarının zorluğu nedeni ile baskıcı bir iktidar altında yürütülebildiğini, “Batı sosyalizmini” baskıcı olmayan metotlarla gerçekleştirilebileceğini, az gelişmiş ülkelerde ise köklü değişimlere gereksinim duyulduğundan, bir “*beyaz ihtilal*” gerekliliğini belirtmiştir. Türkiye’de sosyalizme bir ihtilal ile değil “demokratik” yollardan geçilebileceğini belirtmiş ve eğer iktidarlar bu yolları tıkarlarsa sosyalistlerinde sonuna kadar mücadele etmeye hazır olmaları gerektiğini de ifade etmiştir¹²⁷.

Yön dergisi yazılarında, sosyalizm yorumlamalarında ele alınması gereken önemli bir konuda, sosyalizmin milliyetçilik yorumudur. “Bağımsızlık” ve “milliyetçilik” konularında ki hassasiyetin 1964’ten başlayarak öne çıktığını ifade edebiliriz. Milliyetçi tavrın hızlıca ortaya çıkmasını neden olan, “Kıbrıs krizi” ve “Johnson’ın İnönü’ye yazdığı ünlü mektubun” önemli bir etkisi olmuştur. Bu olaylar Türkiye’de solu da etkilemiş, “anti-emperyalizm” temelinde bir milliyetçilik, o dönemde Yöncülerle birlikte Türkiye İşçi Partisi’nin ve Milli Demokratik Devrim (MDD) çizgisini benimseyen sol gruplarda da itibaren güç kazanmaya başlamıştır. Yöncüler ve Milli Demokratik Devrim savunucuları sonuna

¹²⁶ Avcıoğlu, “*Sosyalizm Anlayışımız*”, Yön Dergisi, 1962, sayı 36, s.3.

¹²⁷ Avcıoğlu, *a.g.m.*, s.3.

kadar bu çizgide kalmışken, Türkiye İşçi Partisi ise sınıf politikasını ön plana çıkarmıştır¹²⁸.

Yöncülerin ideolojisinde milliyetçi bir tavır olmasına rağmen, *Yön*'ün ilk zamanlarında bağımsızlık konularını doğrudan işleyen yazılara yer verilmemişti. “Milliyetçilik” kavramı her zaman “sosyalizm” ve “kalkınmanın” gerisinde kalmıştır¹²⁹.

1964 yılının Eylül ayı yazılarında Yöncüler, “sosyalizm” ve “milliyetçilik” kavramlarını birbirleri ile kaynaştırarak, Türkiye’de kalkınmayı gerçekleştirebilecek olanların gerçek milliyetçi olan sosyalistlerce mümkün olacağını işlemişlerdir. Daha sonraları ise, özellikle Ekim 1965’teki genel seçimlerden sonra, sosyalizm hedefini erteleyerek, ‘önce bağımsızlık’ diyeceklerdi. Yöncüler “kalkınma” yollarında biri olarak nitelendirdikleri “milliyetçilik” kavramını “ırkçı” bir tavırda ele almamış ve milliyetçiliği, devrimci bir kalkınma yolu olarak ifade etmişlerdir¹³⁰. Milliyetçiliği, emperyalizme ve halkı sömüren egemenlere karşı olma tavrı olarak işlemişlerdir. Hatta *Yön* yazılarında, gerçek milliyetçilerin sosyalistler olduğu ifadeleri sıkça yer almıştır. Avcıoğlu, milliyetçiliği Türkiye’nin kalkınması için mücadele etmek olduğunu ve bu mücadeleyi verecek olanlarında sosyalistler olacağını ifade etmiştir¹³¹.

¹²⁸ Mustafa Şener, *Türkiye sol Hareketinde İktidar Stratejisi tartışmaları*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Ankara, 2006, s.64.

¹²⁹ Hikmet Özdemir, *a.g.e.*, s.66.

¹³⁰ Mustafa Şener, *a.g.t.*, s.65.

¹³¹ Doğan Avcıoğlu, *İşçiler ve Devletçilik*, *Yön* Dergisi, 1962, sayı 29, s.4.

3.4. Yön Yazılarında İktidara Ulaşma (Yöntem) Tartışmaları

Yön dergisinde ele alınan temel sorunlardan demokrasi, sosyal adalet, eğitim gibi sorunların nedeni olarak ekonomik gelişmişlik düzeyinin az olması görülmekteydi. Zaten çıkış noktaları da bu sorunlara çözüm bulma çabasıdır. Ekonomik düzeyin istenilen seviyeye ulaşması içinde “*yeni devletçilik*” olarak adlandırdıkları “halkçı” yani güçlü bir devletçilik modeliydi¹³². İktisadi açıdan gelişen toplumunda kalkınma düzeyinin artacağını vurgulayan Yöncüler, bununda “sosyalizm” ile mümkün olacağını belirtmişlerdir. Sosyalizme ise, zinde güçler diye adlandırdıkları asker-sivil aydın zümrenin öncülüğünde gerçekleştirilecek aşamalı bir demokratik devrimle ulaşılabileceğini savunmuşlardır.

Yön hareketi zaman içerisinde değişiklik gösteren iktidar stratejisi kuruluşundan 1965 genel seçimine kadar parlamenter sisteme kuşkulu ama ılımlı yaklaşmış ve sosyalizme demokratik yollardan geçilebileceğine inanmıştır. 1965 seçimleri sonucu parlamenter mücadele yerini Milli Demokratik Devrim stratejisi almıştır¹³³.

Avcıoğlu, Yön’ün 69.sayısında yayınlanan “*Sosyalizmden Önce Atatürkçülük*” başlıklı makalesinde az gelişmiş ülkelerde sosyalizme tepeden inme bir yolla değil, “aşamalı” olarak geçebileceğini belirtmiş, sosyalizmin revaçta olduğunu ele almıştır¹³⁴.

Avcıoğlu, yerli burjuvazinin zayıf olduğu Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde, yabancı şirketler eliyle kapitalizmin yerleştirildiğini ve yabancı şirketlerin de

¹³²Mustafa Şener, *a.g.t.*, s.s.58-59.

¹³³ Eren Omay, *a.g.m.*, s.58.

¹³⁴ Doğan Avcıoğlu, *Sosyalizmden Önce Atatürkçülük*, Yön Dergisi, 1963, sayı 69, s.s.8-9.

memleketi kalkındırma amacından ziyade, hammadde ve emek sömürsü amacı güttüklerini vurgulamıştır. Burjuvazinin memleket kalkınmasında öncülük yapmasının beklenemeyeceğini yazılarında ifade etmiştir¹³⁵.

Avcıoğlu'nun, sosyalizm tartışmalarının artarak yer almaya başladığı dönemde yazdığı yazılarda Yöncülerin “sosyalizm” anlayışlarını açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Avcıoğlu, “*Sosyalizm Anlayışımız*” başlıklı yazısında sosyalizmin “prensip itibariyle” tek olduğunu, sosyalizme ulaşma stratejileri bakımından farklılıklar bulunduğunu ifade etmiştir. Avcıoğlu, sosyalizm hedefine demokrasiyle aracılığı ile ulaşılabileceğini vurgulamıştır. Ancak, “egemen sınıfların” tutumlarının da menfaatlerine dokunulduğu anda baskıcı ve faşist uygulamalara yönelebileceklerini göz ardı etmeden gerekirse demokrasiye uygun olmayacak yöntemlerinde mücadele verilebileceğini de belirtmiştir¹³⁶. Ancak Avcıoğlu, sosyalizmin hangi kuvvetlerle gerçekleştirileceğini ele aldığı “*Sosyalist Gerçekçilik*” başlıklı yazısında “aşamalı devrim” stratejisiyle sosyalizm hedefini geleceğe ertelemiştir. Yazıda, Türkiye'nin emperyalizmden kurtulamadığını ve “milli kurtuluş hareketi” aşamasında olduğunu, bu aşamanın başarıya ulaşmasından sonra sosyalizm yolunda ilerlenebileceği ve antiemperyalist mücadeleye ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulayarak Yön'ün “aşamalı devrim” stratejisini açıklığa kavuşturuyordu¹³⁷.

¹³⁵ Avcıoğlu, *a.g.m.*, s.9.

¹³⁶ Avcıoğlu, *a.g.m.*, s.9.

¹³⁷ Avcıoğlu, “*Sosyalist Gerçekçilik*”, *Yön Dergisi*, sayı,39, s.20.

3.4.a. Yönde Sosyalist İktidara Ulaşma Yolu

Avcıoğlu'na göre Türkiye'de sosyalizme doğrudan geçmek için şartlar oluşmamıştır. Çünkü Türkiye emperyalizmin baskısı altında işçi ve köylü sınıfı, sınıf bilince erişmemiş bir ülkeydi. Böyle olunca da, Türkiye'de sosyalizme “aşamalı devrim” ile ulaşılabileceği manasına geliyordu. Yani, öncelik anti-emperyalist mücadele verilerek “*milli bir kurtuluş cephesi*” kurularak sosyalizme ulaşılabilirdi.

Sosyalizme “aşamalı geçiş” stratejisi, kapatılmanın ardından tekrar 1964 Eylül'ünde yayın hayatına başladığında daha da net bir halde ifade edilmeye başlandı. ABD ile “Kıbrıs sorunu” nedeniyle yaşanan kriz sonrası İnönü istifa etmiş ve dağılan koalisyon hükümeti yerine CHP'nin azınlık hükümeti kurulmuştur. İnönü'nün ABD'ye karşı tavrı ardından “sosyalizm” çok fazla gündeme gelmezken, gündemi “milliyetçilik” ve “bağımsızlık” kavramlarıyla bütünleşmiş “İkinci Milli Kurtuluş Savaşı” almaya başlamıştır.

Bu dönemlere denk gelen 78. sayıda Avcıoğlu imzasıyla yayınlanan “Milliyetçilere Sesleniş” başlıklı yazısında, Türkiye'nin mevcut durumu, “yeni sömürgecilik” olarak nitelendiriliyordu¹³⁸. Avcıoğlu başka bir yazısında “yeni sömürgecilik” olarak nitelendirdiği durumla mücadele etmek için yalnızca dışarıdaki emperyalistlerle değil, ülke içindeki yerli işbirlikçilerine karşıda mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kurtuluşun ancak tüm kesimlerce verilecek Milli Kurtuluş Savaşı'nda birleşilerek başarıya ulaşılabileceğini belirtmiştir¹³⁹.

¹³⁸ Doğan Avcıoğlu, “*Milliyetçilere Sesleniş*”, Yön Dergisi, 1964, sayı. 78,s.3.

¹³⁹ Doğan Avcıoğlu, “*Menderes Atatürkçülüğünden Gerçek Atatürkçülüğe*”, Yön Dergisi, Sayı,85. s.3.

3.4.b. Yön'de Milliyetçilik Kavramı

Bir milliyetçi cephe arayışındaki Yöncülerin yolu eski tüfekler olarak adlandırılan TKP'lilerle de kesişmiştir. Kalkınma stratejisi bakımından “Kapitalist olmayan kalkınma yolu”nun benimsenmesi Yöncüler ile TKP'nin birbirleriyle yakınlaşmalarında büyük rol oynamıştır. Yön dergisinin 110.sayısında yayınlanan “Türk Milliyetçilerine Sesleniş” başlıklı yazıda, Türk milliyetçisi, kalkınma yolu olarak sosyalizmi seçen ve adaletsizliklere karşı duran ve milleti için insanca yaşamı bilimin rehberliğinde arayandır şeklinde nitelendirilmiştir. Yazının devamında, Jean Jaures'e ait şu sözle “sosyalizm” ve “milliyetçilik” arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır: *“Yüzeyde bir milliyetçilik seni enternasyonalizmden uzaklaştırır, derin bir milliyetçilik seni enternasyonalizme yaklaştırır; öte yandan, yüzeyde bir enternasyonalizm seni milliyetçilikten uzaklaştırır, derin bir enternasyonalizm seni milliyetçiliğe götürür”*¹⁴⁰.

Yöncülerin “milliyetçilik” anlayışının sağ milliyetçilikten farkını yine aynı yazıda buluyoruz. Yazıda, insancıl bir yapısına vurgu yapılan Türk milliyetçiliğinin mücadele alanının dar olmadığı ve dünya emekçi halklarının çıkarlarını düşünüp, emperyalizmle mücadele edildiği ifadeleri bahsettiğimiz farkı ortaya koymaktadır¹⁴¹.

¹⁴⁰ “*Türk Milliyetçilerine Sesleniş*”, Yön Dergisi, sayı.110, s.s.8-9.

¹⁴¹ *A.g.m.*, s.9.

3.4.c. Aşamalı Geçiş

Sosyalizme aşamalı geçişi benimsemiş olan Yön hareketi, emperyalizm çağında feodal düzeni yıkamamış ve demokratik devrimini tamamlayamamış toplumların, “sosyalizm”e yönelmeden önce “demokratik devrim”ini tamamlamaları gerektiği ifade etmiştir. *“Demokratik devrimler çağında, sosyalizme yönelmeyip, modası çoktan geçmiş kapitalist gelişme yolları arayan toplumlar için kaçınılmaz bir durumdur”* ifadelerini “sosyalizm”den önceki aşamanın *demokratik devrim* olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır¹⁴².

Sosyalizmden önce demokratik devrim stratejisini benimseyen Yöncüler “demokratik devrimi” ise, feodalizmin bütün kalıntılarını yok eden, toprak sahiplerine karşı bir devrim ve memleketin tüm güçlerini seferber ederek planlı bir kalkınmayı gerçekleştirip, sosyalizmin kuruluşuna elverişli ortamı yaratmaktır biçiminde ifade etmektedirler¹⁴³.

Az gelişmiş ülkelerde sosyalistlerin “milli” ve “sınıfsal” olmak üzere iki türlü mücadele vermeleri gerekiyordu. Demokratik devrim tüm milliyetçi unsurlar burjuvaziye dışlayarak, milli bir ekonomi için iş birliğine girmelidirler. Bu aşamadan sonra güçlü ve özgür bir “işçi-köylü” sınıfı oluşturulup, sosyalizme ulaşmak için gerekli şartlar ve zemin hazırlanmış olacaktır. Avcıoğlu’na göre sosyalizm, *“ekonomik bağımsızlığın mantıki sonucunu teşkil etmektedir”*¹⁴⁴.

¹⁴² A.g.m., s.9.

¹⁴³ A.g.m., s.9

¹⁴⁴ “Türk Milliyetçilerine...”

Yöncüler, Türkiye’de sosyalizme bir anda ulaşamayacağını sıklıkla vurgulamışlardır. Sosyalizme ancak önce sosyal adaletin sağlandığı, kapitalist olmayan kalkınmanın gerçekleştirildiği bir ortamda varılabilir. Bu ortamın sağlanması içinde bütün devrimci güçlerin birlik içinde antiemperyalist ve antikapitalist mücadelenin bir parçası olması gerekliliği ön plana çıkarılmıştır.

3.5. Yön-Tip İlişkisi

Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile Yön-Devrim Hareketi arasındaki tartışmaların temelini Avcıoğlu’nun TİP’e olan değerlendirmelerde ele alabiliriz. Yöncüler, aşamalı devrim anlayışı doğrultusunda, TİP’i “milli cepheye” çekmeye çalışmışlardır. Özellikle TİP’in Mehmet Ali Aybar’ın genel başkanlığı döneminde sosyalist bir parti haline gelmesi “sol” cemahta ilgi odağı haline gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Avcıoğlu’nun Yön’ün 50.sayısında kaleme aldığı “ *Türkiye İşçi Partisi’ne Dair*” başlıklı yazısında TİP’in “komünist” olduğuna dair yapılan eleştirilere “*halkın oyu ile iktidara gelip, yine halkın oyunu kaybedince iktidarı bırakan*” hükmüne sahip bir partinin böyle suçlanılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Eleştiriler “Sosyalist Kültür Derneği’nin kuruluş hazırlıklarının sürdüğü zamanda yoğunluk kazanmıştır. Yöncüler TİP’i, işçilerin ön plana çıkarılmasının sosyalizme ulaşmada ilerici güçleri böleceği noktasında olmuştur.

1965 seçimleri arifesinde Türkiye’deki siyasi olgular doğrultusunda “milliyetçi” dalgadan etkilenmiş olan TİP’te, Genel Başkan Aybar’ın toplumu

Atatürkçü bir politika etrafında örgütlenmeye çağırması bakışın daha yumuşamasına öncülük etmiştir¹⁴⁵. Yön, seçimlerde TİP’i açıkça desteklediğini ifade etmiş ve bütün sosyalistleri mücadele için TİP’in desteklenmesi konusunda birleşmeye davet etmiştir¹⁴⁶.

3.6. Yön Dergisi’nde Parlamentarizm

Yön dergisi yayınlandığı dönemde mevcut olan siyasal partilerle mücadele yerine, iktidar stratejisi doğrultusunda bu siyasal yapıları kendi politikalarına ikna üzerine mücadele etmiştir.

Genel oy ilkesine karşı olumlu bir tavır takınan Yön dergisi, kitlelerin temsil edilmesi ve seslerini duyurabilmesi açısından genel oy kitlesini önemsediklerini ve “en hararetli savunucusu” olduklarını yazılarında ifade etmişlerdir¹⁴⁷.

Bu durum 1965 Genel seçimlerinde seçim sonuçlarında yaşadıkları hayal kırıklığı neticesinde değişmiş ve parlamentarizmden vazgeçmişlerdir.

3.6.1. Parlamentarizme Bakış

Seçimlerden çok umutlu olmayan Avcıoğlu, bir ay kala bu umutsuzluğunu kaleme almıştır. Umutsuzluğuna rağmen seçimlerde sosyalistlerin parlamento

¹⁴⁵ Mustafa Şener, *a.g.t.*, s.95.

¹⁴⁶ “Seçimler ve Yön”, Yön Dergisi, Sayı.128, s.4.

¹⁴⁷ “Siyasi Notlar”, Yön Dergisi, Sayı.14, s.4.

girmesini sağlamaya çalışmak her ilericinin görevi olduğunu vurgulamıştır. Seçim çalışmalarının ve hazırlıklarının olduğu zamanlarda TİP'e açık desteklerini ilan etmişlerdi. Açık destek verdikleri yazıda asıl meselenin “sosyalizm” değil önceliğin “ekonomik bağımsızlığın” sağlanması için çalışılması gerekliliği de ifade edilmiştir. Bunun içinde sadece TİP değil, TİP dışındaki sosyalistlerin de milliyetçilerin de “ekonomik bağımsızlık” için “karşılıklı anlayış” ve “ortak bir dil” paydasında güç birliğinin gerekliliği ifade edilmiştir¹⁴⁸.

Seçimlere böyle bir ortamda giren Yön, sosyalistler iktidara gelemeseler bile “milli cephe” temelini oluşturması bakımından umutlu, ancak, sosyalizm hedefine varılması bakımından da bir umutsuzluk hali mevcuttur. Yön, 1965-1966 arasında parlamentarizme temkinli yaklaşmıştır diyebiliriz.

3.6.2. Parlamenter Yoldan Vazgeçiş

Çok partili sistem konusunda karamsar olan Avcıoğlu, parlamentoculuğu sosyal alanda büyük değişimler meydana getirmediği sürece, emperyalizmin baskılayıcılığını artırmaktan başka bir işe yaramayacağını ifade etmektedir¹⁴⁹.

Yöncüler, 1966 Haziran'ında yapılan senato seçimlerinde AP' sinin oylarını artırması üzerine. “henüz mezhep, ırk ve aşiret bağlılıklarının, millet ya da sınıf

¹⁴⁸ “Hızla Gelişen Bir Parti: TİP”, Yön Dergisi, sayı.132, s.4.

¹⁴⁹ “5.Yıla Doğru”, Yön Dergisi, Sayı.143, s.5.

bağlarından çok güçlü olduğu, eşraf egemenliğine dayanan bir toplumda, siyasi sistemimizin, tutucu güçlerin zaferini sağlayacağı ve ilerici bir rol oynayamayacağıdır. Daha millet bile olmayı becerebilmiş değiliz” diyerek isyan etmekte ve parlamentarizmden uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir¹⁵⁰.

1965 seçiminde Yöncüler, TİP'e karşı ılımlı yaklaşmaktaydı. Seçimlerde TİP'in meclise 15 milletvekili sokmasını önemserlerse de, alınan oy oranını yetersiz bulmaktaydılar. TİP'in ve CHP'nin aldığı oy oranlarının düşük olması ve AP'nin oy oranının Demokrat Parti'nin en parlak dönemine yakın oranda oy alması Yöncülerin parlamenter mücadeleye daha eleştirel gözle bakmalarına neden olmuştur. Yöncüler, Parlamentoculuğu Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde muhafazakârlığın güçlü bir aracı haline geldiğini belirtmektedirler. Özellikle TİP'in seçimlerden itibaren sınıf ve sosyalizm vurgusu, Yöncülerin milli cephe politikasına ters düşmekteydi. Bu durum Yöncülerin TİP'e olan desteğini sona erdirmiştir.

Yöncüler TİP'i, anti-emperyalist mücadele ile sosyalist mücadeleyi işçi sınıfının öncülüğünde verilecek tek mücadele olarak görüp, sosyalizme aşamalı geçişi kabul etmemelerini eleştirmişlerdir. Ayrıca Yöncülerin TİP'i eleştirdikleri diğer bir noktada Aybar'ın konuşmalarında, ara tabakaları gerici ve halk düşmanı olarak nitelermeye başlaması ve parlamenter yola inanmayan Yöncülerini “tepeden inmecilikle” suçlamasıdır. TİP'in CHP'yi bütünüyle düzen partisi olarak tanımlaması, bu partiyle örneğin AP'yi aynı safta görmesi konuları olarak toplayabiliriz¹⁵¹. Tüm bunlar Yöncülere göre ilerici cepheyi bölen ve zayıflatan bir tutumdur.

¹⁵⁰ “*Sağ Kanatta Arayış*”, Yön Dergisi, Sayı.183, s.16.

¹⁵¹ *A.g.m.*, s.16.

Yön Hareketi, 27 Mayıs Müdahalesi'nin etkisi ile ordunun rolünü olumlu karşılamışlardır. Ordu müdahalesi ile alınan iktidarla sosyalizme varılamayacağı Cezayir ve Mısır örnekleri ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Ama ordunun desteği ile aralanacak bir iktidar ile sosyalizme ulaşılabileceği de düşünülmüştür. Bu tavırları ve düşünceleri nedeniyle “cuntacılık” ve “darbecilik” eleştirileriyle karşı karşıya gelmişlerdir.

Yön, 30 Haziran 1967'de çıkan 222. sayısıyla yayımına son verdi. *Yön*, son sayısında, bu kararın bir yıl önceden alındığını ve amacın da günlük bir yayın için hazırlık yapmak olduğunu duyurdu. “Yönden Okuyucuya” başlığıyla yayınlanan yazıda Yön'ün yaklaşık 6 yıl süren yayın hayatının bir muhasebesi de yapılmıştı¹⁵².

Yön'ün yayın hayatında ki siyasi tavrı, 1964 Eylül'üne kadar sosyalizm, sonraki dönemi de anti-emperyalizm olarak sınıflandırabiliriz. *Yön*, birinci sayısında Türkiye'nin sorunlarına çözüm yolu olarak sosyalizmi önermiş ve savunmuştur. Sonra Türkiye'de emperyalizm ve feodalizme karşı olan bir yönetimin kurulması için mücadele etmişlerdir. Yöncülere göre, emperyalistlerin korktukları şey “milliyetçi bir güçbirliği”nin oluşmasıydı. Bunda dolayı bu güç birliği için mücadele etmeye çalışmışlardır¹⁵³.

Yön Dergisi 222 sayı yayınlanmış ve sosyalist iktidar stratejisi konuları enine boyuna tartışılmış, ama savundukları milli cephe stratejisi hayata geçirilememiştir.

¹⁵² “*Yönden Okuyucuya*”, *Yön* Dergisi, Sayı.222, s.2.

¹⁵³ *A.g.m.*

IV. BÖLÜM: ANT DERGİSİ

4.1. Derginin Kuruluşu

Etkili bir muhalefet yapan TİP, 1967 yılında yapılan seçimlerle meclise giren ilk “sosyalist” parti olmuştur. Bunun yanı sıra sosyalizm fikrini ülke geneline yayılmasına büyük katkılar sunmuştur. Kitleleri bilinçlendirerek yasal çerçevede, Türkiye’nin bağımsız bir ülke olabilmesi için muhalefet etmişlerdir.

Bu dönemde, “Arap-İsrail Savaşı”nın şiddetlendiği ve Latin Amerika ülkelerinde, emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadeleleri yükselmekte ve emperyalizmin baskısı altında olan bu ülkelerdeki işçi ve gençlik örgütleri kurtuluş mücadelelerini yoğun biçimde destekledikleri görülmektedir. Bu siyasi gelişmeler Türkiye’de de yakından takip edilmekte ve “Türkiye solu” tüm bu gelişmelerden etkilenmektedir.

Ant dergisi, emperyalizme karşı başlatılan “Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri”nin yoğunluk kazandığı bir siyasi ortamda yayın hayatına başlamıştır. Okurunun siyasi bilinç düzeyini artırmaya ve dünyada ki önemli olayları *bilimsel sosyalizm* esasları çerçevesinde okuruna aktarmaya çalışmıştır.

Ant dergisinin Fethi Naci, Yaşar Kemal ile birlikte kurucularından birisi olan Doğan Özgüden 1964 yılında Akşam gazetesinde yazmaya başlamıştır. Gazete o dönemde ekonomik darlık içindedir. Gazetenin sahibi Malik Yolaç, Özgüden’i

gazeteyi ekonomik sıkıntılardan kurtarmak için genel yayın müdürü yapar¹⁵⁴. Özgüden'in görevi almasıyla sosyalist hareketin sesi günlük basında duyulmaya başlar. Bu durum gazetenin tirajını artırmaya başlar.

1965 genel seçimlerinde CHP'den milletvekili adayı olan Akşam gazetesi sahibi Malik Yolaç'ın seçimi kaybedip, gazete yazarlarından Çetin Altan'ın TİP'ten milletvekili seçilmesi sermaye çevrelerince hoş karşılanmaz. Sermaye çevreleri reklam vermeyerek gazeteyi ekonomik olarak zora sokmaya çalışır ve bunda da başarılı olurlar. Gazetenin bu mali sıkıntısı üzerine Yolaç'ın, Çetin Altan'ın istifa etmesini istemesi üzerine Özgüden'in de içinde olduğu çekirdek kadro istifa eder¹⁵⁵.

Doğan Özgüden, Fethi Naci ve Yaşar Kemal tarafından 3 Ocak 1967 tarihinde *Ant* dergisi yayın hayatına başlar.

Derginin kurucularından Özgüden, *Ant* dergisinin kuruluş amacını, mevcut sol yayınların işçi sınıfı önderliğini yok sayması ve Türkiye'yi "asker-sivil" bürokrasisine tabii rejime sokmaya çalışan Yön'ün güdümünden kurtarmaktır diye ifade ederek şöyle açıklamaktadır: "...sol Kemalistlerin desteğine sahip Yön'ün karşısında gerek enformasyon gerekse ajitasyon açısından yeterli etkinliğe sahip bir derginin eksikliği duyuluyordu"¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Doğan Özgüden, "*Sosyalist Dergi Ant*", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 8 Sol, İstanbul, Cem Yay., 2002, s.669.

¹⁵⁵ *A.g.e.*, s.670.

¹⁵⁶ *A.g.e.*, s.669.

4.2. Ant Dergisinin Yayın İlkeleri

Doğan Özgüden, derginin yayınlama nedenlerini birinci sayıda yazdığı “Niçin Ant?” başlıklı yazısında anlatmıştır. Sosyalizmin Türkiye’ye 1967 yılında girdiğini ve işçi, köylü, öğrenci, askere varıncaya kadar toplumun her kesiminden oy alarak millet iradesini tescil ettiren sosyalizmin hızla geliştiğini vurgulamıştır. Sosyalizmin bu hızlı gelişimi ve yükselişi ile beraber sorunlarında arttığını ifade etmiştir. Türkiye’de ki sosyalist hareketin, emperyalizmin baskısı altında ezilen Türk halkının emperyalizme direnirken ileri harekâtı olacağını vurgulamıştır. Bu hareketinde muhakkak zafere ulaşacağını ifade ederken de “demokratik” yoldan olacağını belirtmiştir. Özgüden’in bu yazısında yer alan şu ifadeler derginin çıkış nedeninin kısa bir özeti gibidir: “ANT sosyalizmin zaferini ancak halkın demokratik mücadelesinde görenlerin, antiemperyalist mücadeleyi sosyalist mücadele ile birlikte yürütmek kararında olanların dergisidir. O sömürücülüğe karşı ant’tır. O sosyal adalet için ant’tır. O emperyalizme karşı ant’tır. O bağımsızlık için ant’tır”¹⁵⁷.

“Niçin Ant” başlıklı bu yazıda, sosyalizmin Türkiye’de toplumun her kesiminden oy alan sosyalistlerin, “sosyalizmi” halk iradesine tescil ettirildiği ifade edilmiştir.

¹⁵⁷ Doğan Özgüden, ”Niçin Ant”, Ant, sayı.1, s.3.

Özgüden, anti-emperyalist mücadelenin sosyalist mücadele ile birlikte yapılması gerektiğini ifade ederken *Ant* dergisinin, bu mücadeleyi yürütme kararlılığında olduğunu belirtmiştir.

Genel olarak *Ant* dergisi, sosyalizm hedefine ancak “işçi sınıfı önderliğinde” kurulacak birlikteliklerle, “bilimsel sosyalizm” doğrultusunda, verilecek mücadele ile ulaşılabileceğini savunmuştur. “Demokratik eylemlerle” emperyalizme karşı mücadele vermeyi amaçlamış bir yayın politikası izlemiştir¹⁵⁸.

4.3. Ant Dergisinin Yazarları

Ant dergisi 3 Ocak 1967 tarihinde haftalık olarak yayımlanmaya başlamış ve 173 sayı haftalık yayınlanmıştır. Daha sonra aylık olarak çıkarılmış ve 13 sayı çıkarılmıştır. Doğan Özgüden *Ant*'in haftalık yayınlanan son sayısında:” *Ant*’ın karşı karşıya bulunduğu güçlükler rağmen bilimsel sosyalist teorinin rehberliğinde sosyalistlerin ideoloji ve örgüt birliğinin sağlanmasına yardımcı olmak üzere bir atılım programı sunmuştuk...”¹⁵⁹ şeklinde ifadelerle, okuyucusuna bundan sonraki aylık dergi olarak çıkarılacağını duyurmuştur.

Derginin kurucu kadrosu Yaşar Kemal, Fethi Naci ve Doğan Özgüden’dir. Özgüden yazı işleri müdürlüğünü 21. sayıya kadar yürütür ve bu görevi, Yaşar Uçar’a devreder Yaşar Uçar’dan sonra sırasıyla Alpay Kabacalı ve Osman Arolat’a yürütür.

¹⁵⁸ “*Ant*’ın Üç Yılı Üzerine Özeleştiri”, *Ant*, Sayı.157, s.s.8-9.

¹⁵⁹ “*Ant Okurlarına*”, *Ant*, Sayı.173, s.2.

Temmuz 1970'ten itibaren ise derginin yazı işleri müdürlüğünü tekrar Doğan Özgüden üstlenir en son sayısına olan kadar bu görevi üstlenir.

Ant'ın 1967–1971 yılları arasındaki yayın hayatı boyunca çok sayıda aydın, sanatçı ve siyasetçinin yazıları yayımlanmıştır. Dergiye yazan ve çizenler arasında şu isimler vardır:

“T.Ağaoğlu, M. Aloğlu, Ç. Altan, O. Aral, S.Aren, Mehmet Ali Aybar, E. Ayhan, H.Baş, F.Baykurt, S. Berfe, A. Bezirci, Pertev N. Boratav, K. Bulutoğlu, M. Buyrukçu, E. Cansever, O.Çallı, C.Çapan, T. Çavdar, A.Çiyiltepe, Ş. Dilmen, A.Dino, G. Dino, S. Divitçioğlu, F. Doğan, M. Doğan, İ. Doğu, O. Duru, F. Edgü, Tarık Z. Ekinci, M. Eloğlu, R. Erduran, A. Erer, M. Gönenç, O. Güney, İ. Güzelce, Y. Kanbolat, G. Karabuda, A. Karcı, O. Karel, M. Kemal, O. Kemal, Y. Kenter, R. Kuas, O. Kutlar, Y. Küçük, İ. Küçükömer, A. Mengüç, R. Mutluay, N. Nadi, K.Nebioğlu, A. Oktay, N. Onur, F.Öngören, Ç. Özek, H. Özkan, S. Özkol, S. Özkol, D. Özlü, A. Özyalçiner, N. Sargın, K. Somer, G. Sururi, C. Süreya, J. Şalom, Ü. Tamer, H. Taner, S. Tansuğ, N. Tekindor, A. Tokatlı, R. Tomris, E. Toy, Y. Tümer, K. Türkler, U. Uraz, T.Uyar, A.Ülken, F. Yalnız”¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Songül Aydın, *12 Mart Öncesinde Ant Dergisi*, (yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.s.28-29.

4.4. Ant Sayfalarında Türkiye Siyasetine Bakış

4.4. 1. Ant'ın Adalet Partisi'ne Bakışı

Ordu, 11 Şubat 1961 tarihinde kurulan Adalet Partisi (AP)'nin ideoloji ve politikalarının belirleyici unsuru olmuştur. DP'nin iktidarına "Ordu" tarafından son verilmesi bu unsurun oluşmasında öncü rol oynamıştır. Bu durumu yirmi yıllık siyasi hayatı boyunca da kullanmıştır. Adalet Partinin politikaları ordu merkezli gelişmelerin etkileri altında oluşturulmuştur¹⁶¹.

1965 seçimlerinde tek başına iktidar gelen AP, Ordu'yu, DP'nin mirasçıları ile uzlaştırmıştır. Bunun karşılığında ise "Silahlı Kuvvetlere" özerklik tanımış, kabinede savunma bakanının üstünde yer almasına neden olmuştur¹⁶². Genelkurmay Başkanı Cemal Tural, Silahlı Kuvvetlere verdiği gizli emir ile sol faaliyetlere karşı mücadele edilmesini istemiştir. Özgüden bu durumu "Halk Direnecektir" başlığıyla yazdığı yazısında, ordunun ABD'nin ülkemiz üzerindeki baskısını kabullendiğini ifade etmiş ve: "*Aşağıdan yukarı bir faşizmi kurarak sosyalistlere tepeden inme bir yumruk atmış olacaktır*"¹⁶³ şeklinde eleştirmiştir.

Özgüden, orduyu eleştirdiği aynı yazısında, ordunun devrimci bir geleneğe sahip olduğunu vurgulayıp, ordunun faşizme izin vermeyeceğini de ifade etmiştir¹⁶⁴.

¹⁶¹ Ümit Cizre, **AP-Ordu İlişkileri Bir İnkilemin Anatomisi**, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s.s.35-36.

¹⁶² Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim yay., İstanbul, 2004, s.365.

¹⁶³ Doğan Özgüden, "**Halk Direnecektir**", Ant, Sayı.5, s.3.

¹⁶⁴ Doğan Özgüden, "**Halk Direnecektir**"...,

Ant yazarlarından Yaşar Kemal de “Demokrasi Düşmanlığı” başlığıyla yazdığı yazısında AP-Ordu ilişkilerini eleştirmiş ve “27 Mayıs’ı” anımsatarak uyarıda bulunmuştur. 27 Mayıs’ın nedeninin kendilerinin diktatoryal tutumları olduğunu ve bundan ders çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Demokratik güçlerin emperyalist düşmanlarla mücadele verdiğini de ifade eden Kemal: “*Hele bir anayasaya dokunmaya kalksınlar, hele bir parmaklarını kaldırsınlar, dünya başlarına nasıl yıkılır, işte o zaman görürler*”¹⁶⁵ diyerek uyarıda da bulunmuştur.

Ant yazılarında AP iktidarı eleştirilirken, orduya devrimci bir sıfat yüklendiği görülmektedir. 27 Mayıs müdahalesi bir “darbe” değil demokratik düzenin kurtarma müdahalesi olarak değerlendirilmektedir. Özgüden’in: “*Parlamentoda TİP’in ve Sayın İnönü’nün savunduğu anayasaya sahip çıkmış bir Türk Ordu’su vardır*”¹⁶⁶ ve “*... Türk Ordu’su bu cüretin sahiplerine çılgınlıklarının bedelini er geç misliyle ödecek bilince sahiptir*”¹⁶⁷ gibi ifadelerine rastlanmaktadır. Bu değerlendirmeler kendi içinde çelişmektedir. Orduyu 27 Mayıs’ta devrimci nitelendirmelerle ifade ederken, Genel Kurmay Başkanının , “sol hareketlere karşı mücadele için” “devrimci” bir misyon yüklediği orduyu eleştirmektedirler.

Süleyman Demirel’in genel başkan olmasıyla birlikte AP’si kamuoyuna “hak ve özgürlüklerin partisi” olduğu iddiasını sunmuştur. 1965 seçimleri için hazırlamış oldukları seçim beyannamesinde de, anayasayla güvence altına alınmış hak ve özgürlüklerin koruyuculuğunu ve savunuculuğunu yapacaklarını ifade etmişlerdir”¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Yaşar Kemal, “*Demokrasi Düşmanlığı*”, *Ant*, Sayı.7, s.4.

¹⁶⁶ Doğan Özgüden, “*Çıkamaz Yol*”, *Ant*, s. 7,s. 3.

¹⁶⁷ Doğan Özgüden, “*Kafanı Sen Düzelt Demirel*”, *Ant*, Sayı.17, s.3.

¹⁶⁸ *Adalet Partisi Seçim Beyannamesi*, s.4. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/662>. (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2019)

Özgüden, “Utanç Tasarısı” başlıklı yazısında AP hükümetinin Temel Hak ve Hürriyetler Kanunu Tasarısını, “...ileri düşünceyi ezmek ve devrimci hareketleri boğmak amacını taşıdığı” için diktatörlükle suçlamaktadır¹⁶⁹.

Temel Hak ve Hürriyetler Kanunu Tasarısını, rejime darbe indirme hazırlığı olarak değerlendiren Özgüden: “Hayır Demirel Sen Devlet Değilsin” başlıklı yazısında, demokrasilerde iktidarların tüm halkın görüşlerine saygı göstermesi gerektiğini belirterek eleştirmiştir¹⁷⁰.

ABD’nin 6.Filo’sunu protesto eden solcu gençlere polisin müdahalesi sonucu yaralanan ve birkaç gün sonra ölen TİP üyesi Vedat Demirci adlı öğrencinin hayatını kaybetmesi; Konya’da TİP il binasının “sağcılar” tarafından basılması olaylarının sorumluluğu Ant yazarları tarafından Demirel ve AP Hükümeti’ne yüklenmiştir.

1968 yılına varıldığında AP hükümeti, sol muhalefeti sindirip, susturmayı amaçlayan politikalarını artırmıştır. Özellikle TİP’i karalamayı hedef almıştır. Yaşar Kemal iktidarın bu politikalarını eleştirirken, eğer TİP bu olaylar karşısında bir tepki verseydi kanlı olayların yaşanabileceğini ifade etmiş ve TİP’e karşı oluşturulan sindirme politikalarını da sert bir dille eleştirmiştir¹⁷¹.

Tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçen ABD’nin 6.Filosu’nu protesto eden solcu öğrencilere yapılan saldırıda iki öğrenci hayatını kaybetmiş ve iki yüzden fazla öğrenci de yaralanmıştır. Ant, “Kanlı Pazar” gibi olayları anayasayı koruma görevi olan iktidarın tam tersi hareket ederek anayasayı tahrip ederken, devrimcilerin anayasayı korumaya çalışıldığını ifade etmektedir. Ant yazarlarından Çetin Özek bu olayları, emperyalistlerin ve onun desteklediği iktidarların anayasayı kendi

¹⁶⁹ Doğan Özgüden, “*Utanç Tasarısı*”, Ant, Sayı.10, s.3.

¹⁷⁰ Doğan Özgüden, “*Hayır Demirel, Sen Devlet Değilsin*”, Ant, Sayı.11, s.11.

¹⁷¹ Yaşar Kemal, “*Yol Ayrımı*”, Ant, Sayı.76, s.7.

menfaatleri için kullanmasına karşı çıkan devrimcileri susturmaya çalışması olarak değerlendirmiştir¹⁷².

Ant dergisi yazıları ele alındığında Adalet partisine ve Süleyman Demirel'e karşı sert bir muhalefet edildiğini görmekteyiz. Derginin yazılarının büyük bir çoğunluğu iktidara yönelik eleştiri yazılarıdır. İktidarın “sol” düşünceye ve bu düşünce doğrultusunda yayın yapan basın kuruluşlarına karşı uyguladığı olumsuz politikalara rağmen, *Ant* dergisi eleştirilerindeki sert üsluptan vazgeçmemiştir. Bunu 61 Anayasasının biraz daha özgürlükçü tarafına ve “sosyalist” bir parti olan Türkiye İşçi Partisi'nin mecliste girmesi ile ilişkilendirebiliriz. Dergideki yazarların tamamı 27 Mayıs müdahalesini bir darbeden ziyade ilerici bir müdahale olarak ele almıştır. Hatta iktidarı eleştirirken orduyu her zaman iktidarın üzerinde bir korku unsuru olarak kullanmışlardır.

Ant dergisinde AP'nin demokratik olmayan uygulamaları ve sosyalistlere uygulanan baskıları ele alınırken, aynı zamanda da “sosyalist düzene” ulaşmak için yapılacak uygulamalar ve stratejilerde yer almıştır. *Ant* dergisinin sürekli muhalif olma durumu, iktidarın “dış ilişkilerde” uyguladığı doğru politikaları ele alma konusunda neredeyse hiç yazıya rastlanmamıştır. Bu hususu *Ant* dergisinin “sosyalizm” ideolojinde olmasına ve iktidarın sosyalistlere karşı takındığı olumsuz tutumlarıyla ilişkilendirebiliriz.

¹⁷² Çetin Özek, *Anayasa ve Halka Karşı Cihad*”, *Ant*, Sayı.113, s.7.

4.4.2. Ant Yazılarında “Ortanın Solu” Ve CHP

4.4.2.a. CHP’de “Ortanın Solu” Kavramının Çıkışı

CHP kuruluşundan itibaren bir kitle partisi olmuştur. Partide az ya da çok, işçiden büyük sermaye sahibi işverene, köylüden toprak ağalarına ve bürokratlara varıncaya kadar toplumun hemen her sınıfı temsil edilmiştir. CHP öylesine kapsayıcı bir partiydi ki, alternatifini bile içinde barındırmıştı. Şunu belirtmeliyiz ki, Demokrat Parti (DP)’nin kurucuları CHP’den istifa ederek DP’yi kurmuşlardı.

27 Mayıs sonrasında destek gördüğü toplumsal tabakaların beklentilerini karşılayamayan CHP hızla taban kaybetmeye başlamıştı. TİP’in kamuoyunda ilgiyle karşılanması ve CHP’ye olan ilginin azalması Genel Başkan İnönü, Anayasa’nın ortanın solunda olduğunu ifade ederek, “ortanın solu” sloganı ile azalan ilgiyi tekrar kazanmayı amaçlamıştır. Güç kaybeden CHP’ye tekrar güç kazandırmak ve azalan ilgiyi tekrar toplamak için İnönü “ortanın solu” söylemini çıkarmıştır. İnönü: “...*Kırk yıldır ‘devletçiyiz’, derken aynı şeyi söylüyorduk. Bunun için ‘ortanın solundayız’ dedim. Aslında laikiz dediğimiz günden beri ortanın solundayız. ...Halkçıysan ortanın solunda olursun* ¹⁷³” diyerek CHP’nin rotasını “sol”a çevirmiştir diyebiliriz. Ancak bu politika CHP’de yaşanan güç kaybını önleyememiş, ilginin yöneldiği Türkiye İşçi Partisi’nin meclise girmesini engelleyemediği gibi, iktidara da gelmesini sağlayamamıştır.

¹⁷³ **Kim Dergisi**, 12 Ağustos 1965, Sayı.369, s.s.4-5.

“Ortanın solu” deyimini ilk defa İnönü tarafından kullanılmasına rağmen, bu doktrinin asıl geliştiricisi Ecevit olmuştur. CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, İnönü’nün “ortanın solu” söylemine sahip çıkmış, “ortanın solu” söylemini daha çok ekonomik problemler üzerinde duran “*Atatürkçü sol bir doktrin*” vasfına getirmeye çalışmıştır.

“*Ortanın solu*” söylemini “sol doktrin” haline getiren Ecevit, memleketin sorunları için “ortanın solu doktrinini” gelişmiş bir toplum gerekli olan bir anlayış olduğunu ifade edip, bu doktrinin: “*en sağlam duvar, en etkili set*¹⁷⁴ olarak değerlendirmiştir.

Özgüden, “*ortanın solu*” deyimini, seçimi kazanma şansı olmayan CHP’nin Türk Solu’na bir katkısı olmayacak ve zamanla da yok olacak siyasi bir hareket olarak yorumlamıştır¹⁷⁵.

4.4.2.b. Ant’ta “Ortanın Solu”na Bakış

Ant dergisi, yazılarında “ortanın solu” politikasını, yoğun olarak eleştirmiştir. Bu politikanın “Sol”un gücünü azaltacağını ifade etmiştir. Bu politikanın ana nedeninin “oy kaybetme korkusu” olduğunun altı çizilmiş ve Türkiye İşçi Partisi’ne karşı geliştirildiği ifade edilmiştir.

¹⁷⁴ Doğan Özgüden, “*Yozlaştırma*”, Ant, Sayı.2, s.3.

¹⁷⁵ *A.g.m.*, s.3.

Bu doktrin CHP içinde de tartışmalara neden olmuştur. Tartışmalardaki en önemli konu “ortanın solu doktrinin” sınıf içeriği olmaması nedeniyle sorunlar yaşayacağı hususudur. Ant yazarlarından Murat Sarıca, CHP’nin sınıfsal açıdan bakmadığı için içerisinde tartışmalara yol açan “*ortanın solu*” görüşünün zikzaklar çizeceğini belirtmiştir. Ulus Gazetesi’nde TİP’le alakalı yazıları da, emekçilerin iktidara gelmelerini engellemek olarak yorumlamış ve bunun faşizan bir tutum olduğunu belirtmiştir¹⁷⁶. CHP’de “Ortanın Solu” tartışmaları nedeni ile yaşanan çekişmeler ayrılıkla sonuçlanmış ve Turhan Feyzioğlu ile beraber sekiz milletvekili istifa ederek Güven Partisi’ni kurmuştur.

Ant’ın CHP’ye olan yaklaşımına yönelik makaleleri incelendiğinde, CHP’nin Atatürk tarafından kurulduğu ifade edilmiş ancak İsmet İnönü’nün yaklaşımları eleştirilmiştir. Özellikle “Orta’nın Solu” söylemi ve iktidarın “sol”a uyguladığı baskıyı eleştirilmemesi sert dille eleştirilmiştir. NATO’nun desteklenmesi tarihsel misyonuna uymadığının altı çizilmiştir.

¹⁷⁶ Murat Sarıca, “*CHP Yanılmaktadır*”, Ant, Sayı.71, s.7.

4.5. Ant ve Türkiye İşçi Partisi

Ant dergisinin yayın hayatına başladığında TİP, Mehmet Ali Aybar başkanlığında 15 milletvekiliyle Meclis'e girmişti. Mecliste onbeş vekille etkili bir muhalefet yapıyorlardı. TİP'i, Meclis'te bulunan AP, CKMP ve YTP komünizm suçlamalarıyla yıpratmaya çalışmışlardır. Özgüden, CHP'nin solun kendisine kalacağı düşüncesiyle TİP'in kapatılma tehditlerine karşı hiç tepki vermediğini ifade etmektedir¹⁷⁷.

Ant dergisi ile Türkiye İşçi Partisi "bilimsel sosyalizm" paydasında buluştukları için doğal olarak TİP'i yazılarında savunmuş, destek yazılarının yanı sıra yanlışlığına inandıkları eylem ve politikaları da eleştirmişlerdir.

TİP'in kurucusu Mehmet Ali Aybar, Kurtuluş Savaşında anti-emperyalist mücadele verildiğini ancak sosyalizmin amaçlanmadığından dolayı siyasal bağımsızlığımızın yitirildiğinin altı çizilmiştir. Bu görüşe TİP içindeki bütün gruplarca kabul görmüş ancak, parti dışındaki sosyalistler ve partiden çıkarılmış ya da ayrılmış olanlarca destek görmemiştir. Desteklemeyenler Milli Demokratik Devrim görüşü etrafında birleşmişlerdir.

Ant dergisi MDD'ciler ve TİP arasında yaşanan "sosyalizm" ve "devrim" koşullarıyla alakalı tartışmalarda TİP'i savunmuş ve tartışmalar yerine eylem yapma gerekliliğini belirtmiştir. Yaşar Kemal, TİP programında stratejinin açık seçik belirtildiğini, işçi sınıfı önderliğini benimsemiş olmasına rağmen, TİP'in strateji

¹⁷⁷ Doğan Özgüden, "*Bu Yanlış Hesaptır*", Ant, Sayı.8, s.3.

yanlışığı yaptığını vurgulamıştır. TİP’i eleştirenlere de eleştirmek yerine sınıf mücadelesi için TİP’te birleşmeleri gerektiğini ifade etmiştir¹⁷⁸.

Ant dergisi, 1968 yılının yapılacak olan Senato seçimleri ve ara yerel seçimlerde TİP’i desteklemiş ve sosyalistleri TİP’te birleşmeye davet etmiştir. Özgüden, “Eylem Zamanıdır” başlıklı yazısında: “sosyalist devrim”, “demokratik devrim” tartışmalarının seçim döneminde vazgeçilerek, Türkiye’nin kurtuluşunu sosyalizmde gören herkesin sosyalizm mücadelesi veren TİP’in desteklenmesinde görev alması gerektiğini yazmıştır¹⁷⁹. Ant yayın hayatı boyunca sosyalist mücadelede TİP’i her koşulda desteklemiş ve desteklenmesi içinde çağrılarda bulunmuştur. Ant dergisi, 157. sayısında yayımlanan “Ant’ın Üç Yılı Üzerine Özeleştiri” başlıklı yazıda, Türkiye’de örgütlü tek sosyalist parti olan Türkiye İşçi Partisi’ni: “*örgütlü tek sol hareketin sesini duyuracak hiç bir yayın organına sahip bulunmadığı*” için sol adına desteklediklerini belirtmiştir. Ancak “*yöneticilerin kişisel düşünceleriyle ve davranışlarıyla desteklenmesi asla düşünülmediğini*” belirtmiş, bağımsız bir dergi sorumluluğuyla hareket edilmiş ve gerektiğinde parti yöneticileri “*en sert eleştirileri*” almışlardır biçiminde özeleştiri yapmıştır¹⁸⁰.

Solda yaşanan fraksiyonel bölünmelerden Ant dergisi de etkilenmiştir. Aybar’ın istifası sonrası Ant dergisi, Aybar’a muhalif olan grubun yanında olmuştur. Derginin yazarlarından Yaşar Kemal, bu olay sonrası, “*Aybar’la beraber olduğunu*” belirterek dergiden ayrılmıştır.

“TİP’in yayın organı” olmakla ilgili eleştirilere derginin 80.sayısında Özgüden, derginin TİP’in resmi yayın organı olmadığını belirtmiş ve sosyalizmi demokratik

¹⁷⁸ Yaşar Kemal, “*Yalnız Kalmak*”, Ant, Sayı.58, s.5.

¹⁷⁹ Doğan Özgüden, “*Eylem Zamanıdır*”, Ant, Sayı.54, s.3.

¹⁸⁰ “*Ant’ın Üç Yılı Üzerine eleştiri*”, Ant, Sayı.157, s.s.8-9.

yolla getirecek mücadeleyi verdiklerine inandıkları için desteklediklerini açıklamıştır¹⁸¹.

Ant yazılarının geneline baktığımız da *TİP'in* açıkça desteklendiğini görmekteyiz. *Ant* dergisi yayın hayatına başladığı andan Eylül 1968'e kadar Mehmet Ali Aybar'ı desteklemiştir. 1968 yılının Ağustos ayında SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgal etmesi olayına "Türk Solu"nda farklı bakış açıları gelmiştir. Aybar'ın bu olay ile ilgili yaptığı yorumu tepkiyle karşılanmış ve işgal olayında SSCB'yi eleştirmişlerdir. TİP'in 1969 seçimlerinde ki yenilgisinden sonra dergi Aybar'ı eleştirmiştir. Bilimsel sosyalizmin gereği işçi sınıfı önderliğinde mücadeleler verilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

4.6. Ant Dergisinin Gençlik Hareketlerine Bakışı

Menderes Hükümeti'ne karşı muhalefetin önemli bir unsuru olan öğrenci hareketleri, 27 Mayıs'ın ardından daha da güçlenip bilinçlenerek ülkenin başta eğitim sorunları olmak üzere ana problemleriyle ilgilenmiş ve bu problemlere çözüm yolları bulmaya çalışmışlardır.

Ant, gençlik hareketlerini yorumlamaya çalışmıştır. Gençliğin problemlerine ve eylemlerine fazlaca yer vermiş ve gençliği bilinçlendirmek için yorumlarıyla katkıda bulunmuştur.

¹⁸¹ Doğan Özgüden, "Bir İhtilal Çıkarsa Müsebbibi Sizsiniz", *Ant*, Sayı.80, s.3.

Sarbonne Üniversitesi'nde patlak veren ve 1968 yılına damga vuran gençlik hareketleri Avrupa'da başlamıştır. Ankara DTCF'de başlayan öğrenci olayları diğer üniversitelere de yayılmıştır. *Ant* dergisi bu dönemde öğrencilerin taleplerini ve açıklamalarını sayfalarına taşımıştır. *Ant* dergisi 72. sayfasında öğrenci liderlerinden Ertan Çelikel'un "*Atatürk'ün kurduğu fakültede faşist terör!*" başlıklı basın bildirisine yer vermiştir. Yazıda, DTCF'de bilimsel eğitim yapılamadığı ve siyasi kadrolaşmalar neticesinde oluşan baskıcı ortam sosyalist öğrencileri yok etmeye çalışıldığı belirtiliyordu. Ayrıca bu yazıda öğretim üyelerinin ders işlemek yerine sosyalist öğrencilerin ezilmesi gerektiğini söyledikleri vurgulanmış ve DTCF'nin emperyalizme hizmet eder hale getirilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir¹⁸².

Ant dergisi yazılarında öğrenci hareketleri ele alınırken Türkiye'de yaşanan öğrenci hareketlerinin Batı gençliği gibi sanayi toplumunun yarattığı değerlerle ele alınmaması ifade edilmiştir. Az gelişmiş ülkelerin ilkel sorunlarına çözüm için hareket ettikleri ve temelde de anayasaya layık bir sosyal devlet düzenine ulaşma çabasının olduğu vurgulanmıştır¹⁸³.

CHP'nin gençlere, Marksistlerle işbirliği yapmayın çağrılarını hatırlatan Özgüden, gençliğin Amerikancı güçler karşısında yalnız bırakılmaması gerektiğini ve bunun sorumluluğunun da TİP'e düştüğünü vurgulamaktadır¹⁸⁴.

Ant dergisi yazarları gençlik hareketlerinin yaşandığı dönemde, öğrenci eylemlerini yazılarıyla desteklemiştir. Sol düşünce etrafında bilinç kazandırmak için, teorik olarak gençliğe yol gösterici role de girmiştir.

¹⁸² Ertan Çelikel, "*Atatürk'ün Kurduğu Fakültede Faşist Terör*", *Ant*, Sayı.72, s.2.

¹⁸³ Çetin Özek, "*Çağının Gençliği*", *Ant*, Sayı.78, s.7.

¹⁸⁴ Doğan Özgüden, "*Gençliğe Düşen Görev*", *Ant*, Sayı.100, s.3.

4.7. Ant'ta Sosyalizm Yorumu (Kesintisiz Devrim)

Ant dergisi Türkiye siyasetini anti-emperyalist ve sosyalist bir çerçeveden değerlendirmiştir. Çağdaşı olan sol-sosyalist yayınlar ve örgütlerle aynı sosyalist yorumlarla baktıkları olduğu gibi farklı yorumla baktıkları da görülmektedir. Ant, Türkiye'de sosyalist düşüncenin yayılması ve de örgütlenmesi sürecine gerçekten militanca bir uğraşla katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Sosyalizm kavramının açık bir şekilde ilk kez telaffuz edildiği ve fikri önderliğini Doğan Avcıoğlu'nun yaptığı Yön dergisinde, sosyalizme geçişin milli demokrasi ile olması gerektiği fikri savunulmuş ve kapitalist olmayan yoldan hızlı bir kalkınma hamlesiyle sosyalizme ulaşılabileceği vurgulanmıştır.

MDD'ciler olarak isimlendirilen Milli Demokratik Devrim Hareketi ise Yöncülerle paralel bir doğrultuda sosyalizme ulaşma hedefleri görülmektedir. Türkiye'nin feodal yapısı nedeniyle sosyalist bir savaşım yapamayacak durumda olmasından dolayı önce anti-emperyalist mücadele verip demokratik özgürlüğe kavuşması gerektiği savunulmuştur. Ancak bu aşamadan sonra sosyalizme ulaşılabileceği mümkün olacaktır.

Ant dergisi sosyalizme ulaşmada TİP'le aynı çizgide ilerlemiş ve TİP'in resmi yayın organı olmadığı halde öyle yayın politikasını izlemiştir. Yayın hayatına başladığı andan itibaren TİP'in sesini duyururken, TİP içindeki tartışma ve kopmalardan da etkilenmiştir. Ocak 1967'de başladığı yayın hayatından Ağustos 1968'de yaşanan Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgal etmesi olayına kadar Aybar'ı

desteklemişlerdir. Aybar'ın parti politikalarından bağımsız yaptığı açıklamalarda da, Aybar'ı eleştirmişlerdir. Eleştirilerin özünde, “bilimsel sosyalizmin” doğrultusunda ve işçi sınıfının liderliğinde faaliyet gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Ant 158.sayısında “Bilimsel sosyalist teorinin öncülüğünde ideoloji ve örgüt birliğine doğru ne yapmalı?” başlığıyla sosyalizm için izlenmesi gereken yol haritasını çizmiştir. Yazıda: “...Türkiye kapitalistleşme süreci bakımından diğer Ortadoğu ülkelerine oranla şüphesiz daha ileride, fakat esas itibariyle emperyalizme bağımlı, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerini de bünyesinde hala sürdüren geri bırakılmış bir ülkedir.

Türkiye’de burjuvazi tarihi görevini yapamayacak durumda olup, milli bir sanayii gerçekleştirme yerine emperyalizmle işbirliği yapmakta ve yabancı sermayenin temsilciliğini tercih etmektedir. ...Devletçilik politikası ise devlet teşebbüslerini özel sektörü besleyen halktan aldığı kaynakları burjuvaziye aktaran bir emme basma tulumba şeklinde işletmektedir. ...Türkiye sol hareketinin bugün içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulması tereddüt ve kararsızlık içinde bulunan sosyalist militanların nihai hedefleri sosyalizmi kurmak yolunda yeniden eyleme girmesidir. Önümüzdeki devrimci kavganın teorik ve pratik meselelerine açıklık getirmek için, bütün sosyalistleri bilimsel sosyalist teorinin ışığında ideoloji ve örgüt birliğine çağırıyoruz”¹⁸⁵ ifadeleriyle sosyalizm hedefi için “Bilimsel Sosyalizm”yolu gösterilmiştir.

¹⁸⁵ “Bilimsel Sosyalist Teorinin Öncülüğünde İdeoloji ve örgüt Birliğine Doğru Ne Yapmalı”, Ant, Sayı.158, s.8.

V.BÖLÜM:

YÖN ve ANT DERGİLERİNDE DIŞ POLİTİKA YORUMLARI

Yön dergisi kamuoyunda dış politika konularını gündeme taşıma ve tartışmaya açması bakımında önemli bir role haizdir. Ülkede çözüm bekleyen tüm sorunların nedeninin “*ekonomi*” olduğunun altı çizilmiştir¹⁸⁶. Ekonomik konularda özellikle dış yardımlar konusunda yaptıkları yorumlarla ekonomik bağımsızlığa vurgu yapmışlardır. Avcıoğlu, “*Yabancı Sermaye Saltanatı*” başlıklı makalesinde Amerika’nın, soğuk savaşın başlamasıyla memleketimizle ilgilenmesinin nedenini Türkiye’yi ileri karakolu olarak kullanmak istemesindenir diye belirtmiştir¹⁸⁷. *Yön* dergisinde Amerikan yardımları da sıkça eleştirilmiş ve kamuoyunun dikkati çekilmeye çalışılmıştır. “... *Devletçilik unutuldu. Devletçi planlar rafa kaldırıldı. ...Sam Amca kapitalist kalkınma yolunu benimsemek şartıyla dış yardım veririm diyordu.*”¹⁸⁸ ifadeleriyle Amerikan yardımlarının amacının kendine bağımlı bir ülke yaratma amacı güttüğü kamuoyuna aktarılmaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrası olumsuz bir hal alan Türkiye-Sovyet ilişkileri, Stalin’in ölümünden sonra değişmiştir. Avcıoğlu, Sovyetler Birliği’nin emperyalist bir ülke

¹⁸⁶ “*Dış Politika*”, *Yön*, Sayı. 5, s.6.

¹⁸⁷ Doğan Avcıoğlu, “*Yabancı Sermaye Saltanatı*”, *Yön*, Sayı. 92, s.17.

¹⁸⁸ *A.g.m.*, s.17.

olmadığını ve ABD ile karıştırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Sovyetler Birliği'nin ABD'nin aksine üçüncü dünya ülkelerinin gelişmesi yönünde yönlendirdiğini ifade etmiştir¹⁸⁹. Yöncüler, ekonomik ve siyasi bağımsızlığın kazanılmasında Sovyetler Birliği ile ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesinin önemi üzerinde durmuşlardır.

Ant dergisi, ABD ile yürütülen politikalara karşı çıkmış ve Türkiye-ABD ilişkilerini anti-empyralist bir çerçevede ele almıştır. Dış politikada Atatürk'ün dış politikasının uygulanması gerekliliğinin önemi ön plana çıkarılmıştır. *Ant* sayfalarında NATO'dan çıkılması ve Amerika ile olan müttefiklikten dönülmesinin gerektiği işlenmiştir¹⁹⁰. *Ant* yazarlarında Behzat Ay, Atatürkçülükten uzaklaşıldığı için Amerika ile olan ilişkilerimizin “sömürü” temelli olduğunu belirtmiş ve çözümün de ulusçuluk ve halkçılık esasında olduğunu ifade etmiştir¹⁹¹.

Ant dergisinin sosyalist dünya görüşünün de etkisi ile sayfalarında Sovyetler Birliği'ni öne çıkaran yazıların olduğu görülmektedir. Yazılarda Sovyetler Birliği'nin Amerika'dan daha güçlü olduğu vurgulanmıştır¹⁹². Dış politika yazarlarından Tansuğ, Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist sistemin desteklenmesi gerekliliğini savunmuş ve bunu da geri kalmış devletlere avantajlar sağlamasına dayandırmıştır¹⁹³.

¹⁸⁹ Doğan Avcıoğlu, “Sovyetler ve Biz”, Yön, sayı.148, s.37.

¹⁹⁰ Doğan Özgüden, “*Şimdi Ne Olacak*”, *Ant*, sayı.49, s.3.

¹⁹¹ Behzat Ay, “*Devrim Düzeni*”, *Ant*, sayı.104, s.15.

¹⁹² Songül Aydın, *a.g.t.*, s.115.

¹⁹³ Haluk Tansuğ, “*Sovyet Dış Politikası Batıya Göre neden Ağır Basıyor*”, *Ant*, sayı.45, s.12.

5.1. Yön ve Ant Dergilerinde Kıbrıs Sorununa Bakış

Türk dış politikasına baktığımızda 60'lı yıllarda Kıbrıs sorununun önemli gündem maddelerinden olduğunu görmekteyiz. Kıbrıs sorunu Türkiye'ye Batı ve ABD ile ilişkileri yönünden ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Yöncüler, Kıbrıs sorununun çözümünde temel hususun ekonomik yönden güçlü olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Yön dergisinde yayımlanan bir yazıda; “*Türk hükümeti nüfuzunu kullanarak bu meselenin en kısa zamanda çözümlenmesini sağlamaktadır. Fakat asıl dava iktisadi davadır.*¹⁹⁴” ifadeleri bu durumu ortaya koymaktadır. Avcıoğlu'da Türkiye'nin bu sorunda takip etmesi gerektiği politikanın ekonomik temele dayanması gerektiğini vurgulamıştır. Kıbrıs Türklerinin ekonomik açıdan güçlendirilerek çözüme ulaşılabileceğini söylemiştir¹⁹⁵. Kıbrıs meselesinin çözümüne “ekonomik güçlülük” formülüyle çözüm önerisi getiren Yön, sorunun kaynağını NATO çerçevesinde ele almıştır. Dergide yayınlanan “Kıbrıs ve Yön” başlıklı makalede *ekonomik açıdan güçlü federatif bir Kıbrıs* modeli önerilmiştir¹⁹⁶. Yöncüler yazılarında NATO'nun Türkiye'ye, Amerika'nın ileri karakolu haline getirdiğini sıkça vurgulamışlardır. “*NATO maskesine sığınarak, bir takım ikili*

¹⁹⁴ “*Makarios Ankara'da*”, Yön, sayı.50, s.4.

¹⁹⁵ Doğan Avcıoğlu, “*Türkiye'yi Saran Tehlikeler*”, Yön, sayı.72, s.s.110.

¹⁹⁶ “*Kıbrıs ve Yön*”, Yön, sayı.79, s.8.

*anlaşma imzalanmış ve Türkiye Amerika'nın istediği gibi at oynatacağı bir alan haline getirilmiştir*¹⁹⁷.” denilerek NATO’ya bakışlarını açıkça ortaya koymuşlardır.

Türk dış politikasının önemli konularından olduğunu belirttiğimiz Kıbrıs sorununa *Ant* dergisi de gündeminde yer vermiştir. Daha ilk sayısında konu derginin dış politika yazarlarından Hüseyin Baş tarafından “*Pasifi Ağır Basan Bir Bilanço*” başlıklı makaleyle Kıbrıs sorununda Türkiye’nin uygulaması gereken politikalara cevap aranmıştır. *Ant* dergisi de *Yön* dergisi gibi konuyu ABD ve NATO eksenli ele almış ve ABD’nin amacının Kıbrıs’ı bir NATO üssü haline getirmek istediği belirtilmiştir¹⁹⁸. Kıbrıs sorunu için çözüm yolları da üretilen *Ant*’ta; “... *Tarafsızlığı uluslar arası kontrol altına alınmış bağımsız bir devlet kurulmasına bağlıdır*¹⁹⁹” şeklinde çözüm önerileri üretilmiştir. Bu öneri ile çözümün “*bölgesel*” bir yapıda ele alındığını söyleyebiliriz. Derginin başyazarı Doğan Özgüden, “*Kıbrıs’ta Emperyalist Oyunu*” kapağıyla çıkan 46. sayısında, Kıbrıs’ta yaşananların Amerika’nın emperyalist bir oyunu olduğunu belirtmiştir.

Ant sayfalarında Kıbrıs sorununa çözüm olarak, Kıbrıs’ta yaşayan halkların askeri üslerden arındırılmış olarak, kardeşçe ve özgür bir biçimde yaşayacakları “*bağımsız*” ve “*federatif*” Kıbrıs modeli savunulmuştur. Sorun ele alınırken de Amerikan ve İngiliz emperyalizminin altı sıklıkla çizilmiştir.

¹⁹⁷ Doğan Avcıoğlu, “*Türkiye’deki Amerikan Üsleri*”, *Yön*, sayı.139, s.8.

¹⁹⁸ Haluk Tansuğ, “*Grivas Enosis İçin Harekete Geçiyor*”, *Ant*, sayı.22, s.13.

¹⁹⁹ Hüseyin baş, “*Emperyalizmin Kıbrıs Oyunu*”, *Ant*, sayı.46, s.13.

5.2. Yön ve Ant Dergilerinde Çekoslovakya'nın İşgaline Bakış

Çekoslovakya Komünist Partisi'nin yaptığı reformla Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlaşma olarak değerlendirilmiştir. Bu reformların sosyalist kampa zarar vereceği gerekçesiyle 21 Ağustos 1968 tarihinde Varşova Paktı ülkelerinin ordularınca işgal edilmiştir²⁰⁰.

Bu olay uluslararası sol hareketler içinde farklı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Batı Avrupa'da ki Komünist partiler Sovyetler Birliği karşısında eleştirel bir tutum almıştır. Çin Halk Cumhuriyeti Çekoslovakya yanlısı bir tutum alırken, Küba Komünist partisi Sovyetler yanlısı bir tavır takınmıştır.

Elbette bu olay “Türkiye Solu” üzerinde de etkisini hissettirmiştir. Özellikle “tam bağımsızlık” konusunda ısrarcı olan başta *Yön* dergisi olmak üzere Türk solu, bir ülkenin işgal edilmesi karşısında bu özelliğini korumaya çalışırken, bir yandan da anti-komünist propagandalardan da farklı olmak zorundaydı²⁰¹. “*Kapitalist olmayan kalkınma yolu*”, “tam bağımsızlık” gibi yaklaşımlarla toplumsal sorunlara yaklaşan ve sosyalist düzene geçişte bu stratejileri açık bir biçimde ortaya koyan *Yön* dergisi, bu işgal karşısında Sovyetler Birliği'ni eleştirmişlerdir.

²⁰⁰ Ergun Aydınoglu, *Türkiye Solu (1960-1980)*, Versus Yay., İstanbul, Mayıs, 2007, s.191.

²⁰¹ *A.g.e.*, s.193.

Geçmişte Sovyetlerin 1956'da Doğu Almanya ve Macaristan'a yapılan müdahalelere benzeyen Çekoslovakya işgalinde *Ant* dergisi de, *Yön* gibi Sovyetleri eleştirmişlerdir.

TİP içerisinde bölünmeye yol açan bu işgal olayında Mehmet Ali Aybar Sovyetleri eleştirmiş ve şu yorumu yapmıştır;

*“ Milletler kendi sosyalizmlerini, kendi imkânları ile ve milli bağımsızlıklarına kıskançlıkla sarılarak kuracaklardır. Amerikan emperyalizminden de, Sovyet tahakkümünden de aynı uzaklıkta kalmaya dikkat edeceklerdir”*²⁰².

Derginin başyazarı Doğan Özgüden, Çekoslovakya'nın işgalinin sosyalist anlayışa uygun olmadığını vurgulamış ve Sovyetlerin ABD gibi yayılmaya çalıştığını belirtmiştir²⁰³.

Ant yazarlarından Yaşar Kemal, Türk sosyalistlerinin Çekoslovakya halkının yanında olduğunu ifade etmiştir. Kemal, Sovyetleri kınadığını bildirdiği makalesinde, olayı *sömürgecilikle* ilişkilendirmiştir²⁰⁴.

21 Ağustos 1968 tarihinde gerçekleşen Çekoslovakya işgali olayında *Yön* ve *Ant* dergileri “tam bağımsızlık” bağlamında olaya yaklaşmış ve Sovyetler Birliği'ni bu olay karşısında eleştirmişlerdir.

²⁰² Mehmet Ali Aybar, “*Bütün Bloklara Hayır!*”, *Ant*, sayı 87, s.4.

²⁰³ Doğan Özgüden, “*Yinede Sosyalizm*”, *Ant*, Sayı 27, s.3.

²⁰⁴ Yaşar Kemal, “*Bağımsızlık ve Sosyalizm*”, *Ant*, sayı 27, s.25.

5.3. Yön ve Ant Dergilerinde Doğu Meselesine Bakış

60'lı yıllarda üniversite öğrencisi olan Kürt gençliği, TİP içerisinde yer almıştır. Bunun en önemli nedeni de TİP'in programında Kürt sorunundan bahsediliyor olmasındandır²⁰⁵. TİP Doğu sorununu” ekonomik olarak geri bırakılmışlık ve feodalizmin altında baskılanmak olarak nitelemektedir.

1969'da kurulan Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) etrafında örgütlenmeye başlayan Kürt gençler, TİP'in sorunu “Doğu Sorunu” olarak adlandırmasına katılmamışlardır.

Yön'ün yıktığı başka bir tabu da Kürt sorunuydu. Herkesin “Doğu Meselesi” olarak adlandırdığı meseleyi “Kürt” sözcüğünün yasak olduğu bir dönemde “Kürt Meselesi” başlığıyla Doğan Avcıoğlu bir başyazı yazdı. Bu yazısında Avcıoğlu, 27 Mayıs'tan beri birçok tabunun yıkıldığını ancak sosyalistler de dahil olmak üzere kimsenin el atmadığı “Kürt meselesi” üzerine herkesin düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir²⁰⁶. “*Yalnız, etnik yönü olan bir meselenin, sadece ekonomik açıdan alınacak tedbirlerle çözülmesi mümkün müdür?*” diye sorarak sorunun ekonomik ve feodalite boyutunun yanı sıra, etnik içeriğinin de altını çizmiştir²⁰⁷.

Sorunun toprak reformu yapılarak çözüme kavuşturulacağıın ifade edildiği dönemde Yön'de yayımlanan bir yazıda, bu toprak reformunun tüm Türkiye'nin sorunun olduğu ifade edilmiştir. Toprak reformunun sorunu çözümede tek başına

²⁰⁵ Songül Aydın, *a.g.t.*, s.s. 77-78.

²⁰⁶ Doğan Avcıoğlu, “*Kürt Meselesi*”, Yön, sayı 194. s.3.

²⁰⁷ Doğan Avcıoğlu, *a.g.m.*, s.3

yeterli olmayacağı vurgulanmıştır. Samimi bir çözümde bölgenin anadilinin gerekliliği üzerinde de durulması gerektiği belirtilmiştir²⁰⁸.

Yön dergisi Doğu meselemiz kapağı ile yayınlandığı 90. sayısında “sosyolog gözüyle doğu meselemiz” başlıklı yazıda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun geri kalmışlığının nedenlerinin saklanıldığı ifade edilmiştir. Saklamanın bir işe yaramadığının belirtildiği bu yazıda, Türk aydınlarının öğrenemediği gerçeklerin ülke dışındaki herkes tarafından öğrenilmesine dikkat çekilmiştir. Dil ve din farklılıklarının neden olduğu gruplaşmaların ağalığın güçlenmesine neden olduğu ifade edilmiştir. Çözüm olarak parçalanmayı doğuran sebeplerin ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun içinde köylünün toprağa bağlı olmasını kurtaracak iş olanaklarının yaratılmasının önemi vurgulanmıştır. Eğitim sisteminin bölgesel koşullara uygun geliştirilmesinin önemli bir faktör olduğu ifade edilmiştir²⁰⁹.

Ant yazarlarından Mahmut Makal, bölgede yaptığı röportajları çektiği fotoğraflarla yayınlamıştır. Sorun gelir dağılımındaki adaletsizlik, feodalizmin neden olduğu sorunlar, eğitimsizlik ve asimilasyon politikaları üzerinden ele alınmıştır²¹⁰.

Hem *Ant* yazarlarından olup, aynı zamanda da TİP’te yönetici olan Tarık Ziya Ekinci, halkın hâkim çevrelerce dil, din, ırk ve mezhep ayrımı yapılarak kamplaştırıldığını ve bu sayede sömürüldüğünü ifade etmiştir. Ekinci, bu sorunun çözümünün ise toprak reformu, eğitim politikası ve sanayileşme ile gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir²¹¹.

1967 yılından sonra “Doğu sorunu” olarak ele alınan sorun, TİP’in Doğu mitinglerinde Kürt milliyetçiliğinin oluşmasında önemli bir yer tutmuştur. Bu

²⁰⁸ Sait Kırmızıtoprak, “Doğu meselesinde Yanılmalar”, Yön, sayı 63. s.s.12-13.

²⁰⁹ “Sosyolog Gözüyle Doğu Meselemiz”, Yön, sayı 90, s.s. 9-10.

²¹⁰ Detaylar için bkz. “Yer Altında Anadolu” başlıklı yazı dizisi, Yön, Sayı 11-12-13-14-15.

²¹¹ Tarık Ziya Ekinci, “Doğu Kalkınması Edebiyatının İçyüzü”, Ant, sayı 17, s.s.8-9.

mitingler ile sorun etnik açıdan ele alınmaya başlanmış ve çözüm önerisi olarak etnitise bakımından öneriler dile getirilmiştir. Öngören, sorunun feodaliteden ziyade halkın kendi devrimini kendisinin yapmasıyla çözülebileceğini öne sürmüştür²¹²

²¹² Ferit Öngören, “Doğu Anadolu ile İlgili Bir Açıklama”, Ant, sayı 141. s.s.14-15.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1960'lardaki "sol" tartışmalar ve bu tartışmalar neticesinde yaşanan ayrışmaların en önemlisi, *Sosyalist Devrim-Milli Demokratik Devrim* tartışmasıdır. Bu tartışmalar sonraki dönem "sol" tartışmalarında temelini oluşturmuştur. MDD-SD tartışması ilk TİP içerisinde başlamıştır. Bu stratejik tartışma beraberinde öncülük sorununu da getirmiştir. Sosyalist devrim stratejisini savunan TİP "parlamentar" yolla iktidara geçilerek sosyalizme varılabileceğini savunmuştur. Ant, işçi sınıfı önderliğinde "sosyalist devrim" stratejisini savunmuş ve bu yönde bir yayın politikası izlemiştir. MDD'ciler arasında ise Demokratik Devrime işçilerin mi yoksa "zinde güçler" olarak adlandırdıkları asker-sivil aydın zümremi öncülük edeceği tartışılıyordu. Yön bu tartışmada "zinde güçlerin" önderliğini savunmuştur.

1961 Anayasasının getirdiği kısmi özgürlük ortamında "sol" düşüncenin tartışılmaya başlanması ve bu tartışmalar neticesinde büyüyen "devrim" umutları, sosyalistlerin devrim için gerekli stratejiler noktasında ayrışmaların başladığı bir döneme de kapı aralamıştır. 27 Mayıs müdahalesi sonrasında yapılan 61 Anayasası neticesinde sosyalizm kavramının gündemde konuşulabilmesine bağlı olarak Türkiye sol siyasetinde orduya ilerici bir görev de yüklenmiştir. Bu kısmi özgürlük ortamında yayın hayatına başlayan Yön ve Ant dergilerinde ordu ilerici güçler olarak kabul edilmiştir.

Yön ve Ant dergilerinin temel siyasi tezlerini önceki bölümlerde ele almaya çalıştık. 1960'ların sosyalist hareketlerinde iki ana düşünce etrafında şekillendiğini görmekteyiz. Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren ve Behice Boran'ın önderlik ettiği "Sosyalist Devrim", Mihri Belli'nin önderliğini yaptığı "Milli Demokratik Devrim" stratejileri. 1961 Anayasası'yla oluşan özgür siyasal ortam sayesinde, Türkiye'de ilk kez konuşulmayan, yazılmayan, bir alan kalmıyor ve ülke kendi geçmişiyle sansürsüzce yüzleşiyordu. Ülkenin, geçmişini irdeleyişinde dönemin solcu aydın ve siyasetçilerinin katkısı büyük olmuştu. Elllerinde sağlam bir metodolojiyle tarihsel süreci çözümleyen bir ideolojileri vardı. Marksizm, tarihi yalnızca anlatmakla kalmayan, aynı zamanda açıklayan ve bu açıklama ışığında geleceğe yön verme davası güden bir ideoloji olarak dönemin sol akımlarının referansı idi. Doğaldır ki Türk tarihinin en önemli dönemeçlerinden biri olan Atatürk'ün hayatta olduğu devrimler dönemi, birinci dereceden "Sol"un değerlendirme ve analiz alanına girmektedir.

27 Mayıs-12 Mart döneminin sol akımları, Türk Devrimi ve onun kendi döneminde benimsenmiş ideolojik şekli olan Kemalizm'le genelde pozitif bir ilişki içinde olmuşlardı. Bunun başlıca nedeni Kemalizm'in Türkiye'nin kuruluş felsefesi ve siyasi meşruiyet aracı olmasıydı. Kemalizm Türk siyasi yaşamını öylesine domine eden bir faktördü ki, en uçtaki tutucu kesimler bile Kemalizm'e rağmen ve Kemalizm'le çatışarak, Türk Devrimi'yle hesaplaşarak siyaset üretmezlerdi. Ülkenin tarihsel koşullarından doğan yerleşik siyasal düzeni, asgari ölçüde ve retorik düzeyinde de olsa Kemalizm'le pozitif bir ilişki geliştirmeyi zorunlu kılıyordu. Sosyal demokratlık, sosyalistlik veya komünistlik son planda Kemalistlikten (Atatürkçülükten) farklı bir şey olduğuna göre, bu zorunlu birlikteliği sürdürmenin yolu çatışan alanlardan olabildiğince uzak durarak; çakışan, örtüşen ve

bağdaştırmaya uygun olan konuları ön plana çıkarmak ve bunlar üzerinden siyaset yapmaktı. En karakteristik özellikleri yenilikçilik ve ilericilik olan sol için, örneğin “çağdaş uygarlık düzeyi” kavramı istenilen yöne çekilebilecek esneklikte ve dolayısıyla yararlanılmaya çok uygundu. Sol akımların çağdaş uygarlıktan anladığı ise ortaktı: *Sosyalizm*.

Yöncüler Kurtuluş Savaşı’nı emperyalizme karşı zaferle sonuçlanan ilk başkaldırı olarak görüyor ve yüceltiyorlardı. Böylece çağdaş uygarlık doğrultusunda zorunlu ilk aşama tamamlanmıştı.

Yöncülere göre Atatürk devriminin ürünü olan halkçılık, devletçilik, devrimcilik, laiklik, cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerinin, yani Kemalizm’in doğal sonucu ve devamı sosyalizmdi. Yöncüler yayın organları Yön dergisinde ülke sorunlarını Marksist bir görüşle çözümlenmeye çalışmış ve ülke siyasetine Kemalizm’in sosyalizme eklenmesinde etkin bir rol oynamış ve yayınlandığı dönem içerisinde “Kemalist sosyalizm” anlayışının savunuculuğunu yapmıştır.

İktidar stratejisi, kısaca Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik şartlarından dolayı, seçimler yoluyla iktidar değişikliğini amaçlamanın boşuna olduğudur. Zira parlamenter sistem ülkemizde “tutucu güçler koalisyonu”nun iktidarını sağlamlaştırmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Bu bağlamda, bir siyasal sistemde birden fazla siyasal partinin bulunması ve görünüşte halkın oylarıyla ülkeyi yönetme hakkı elde etmesi tek başına demokrasiyi sağlayamaz. Yöncüler çözümün, “zinde kuvvetler” diye tanımlanan asker-sivil aydın zümre öncülüğünde, milli sermayenin de desteğiyle bir “milli sosyalizm” anlayışı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu hedefe ulaşabilmek içinde ordudaki yapılanmalarla yakın ilişkiler içinde olmaktan çekinmemişlerdir. Bu tavır Yöncülerin “darbeci” olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

Yöncülerin iktidar modelini az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi tepeden inme devrimcilik olarak ifade edebiliriz. 1961 yılından 1965 yılının Ekim ayında yapılan genel seçimlere kadar parlamenterist mücadeleye ılımlı yaklaşmıştır. Seçim sonuçlarından sonra bu mücadele yerini milli bir cepheyle ulaşılabilecek “Milli Demokratik Devrim” stratejisine bıraktı. Yöncüler, yarı bağımlı ve feodal bir yapıda olduğu için ülkenin önce zinde kuvvetler diye nitelendirdiği asker-sivil aydınlarca bu yapısının giderilip, demokratikleşme süreci tamamlandıktan sonra tüm sınıfların öncülüğü ile sosyalizme geçilebileceğini savunmuşlardır. Nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın Yön dergisi, 27 Mayıs 1960-12 Mart 1971 tarihlerinde iki darbe arasında siyasi bir tarihi içerisinde barındırmaktadır.

Ant dergisi yayımlandığı dönemlerde “aşamalı devrimi” değil “bilimsel sosyalist” düşünceyi savunmuştur. TİP’e yakın olmuş hatta resmi yayın organı olmasa da resmi yayın organı gibi yayınlar yapmış ve desteklemiştir. 1967 yılında yayın hayatına başlayan *Ant* dergisi, Türk solu hareketleri “sosyalist devrim” stratejisi ile “demokratik devrim” stratejileri arasındaki iktidar tartışmalarında 1969 yılının sonlarında, “Kesintisiz Devrim” stratejisine yönelmiştir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, ordu ilerici güçler içerisinde kabul edilmiş ancak Yön dergisi gibi orduya devrimin öncü güçleri arasında yer vermemiştir. Ant, yazılarında devrime giden süreçte işçi sınıfı öncülüğünü ısrarla savunmuştur. *Ant*’a göre “Demokratik Halk İktidarı” sağlanacak ve işçi sınıfı da “kesintisiz devrim” ile iktidara geçip sosyalizm hedefine varılacaktır. Yön dergisi gibi partileşme girişimlerinde bulunmamış ve hatta yayımlandığı dönemdeki sol gruplara eşit mesafede durup, “bilimsel sosyalizm” stratejisinde birleştirmek için çalışmıştır. Yayımlandığı dönemde iktidar olan Adalet Partisi’ni sosyalist bir yaklaşımla şiddetli şekilde eleştirmiş ve özellikle Türkiye-ABD ilişkilerinde “tam bağımsızlıkçı” bir

yaklaşımına muhalefet etmiştir. *Ant*'ın, yazılarında topluma bu tezler hakkında bilgiler sunmaya çalışmıştır.

Çalışmamızda incelediğimiz *Yön* ve *Ant* dergileri ile dönemin “*sol*” aktörlerinin görüş ve eylemleri bir bütün olarak ele alındığında sosyalist iktidara ulaşamama nedenlerine ulaşabiliriz. Dönemin sol aktörlerinin strateji ve öncülük sorunları arasında sıkışıp kalmalarını ilk neden olarak belirtebiliriz. Hızla kapitalistleşme sürecinde olan dünyada, Türkiye’de payını almıştır. Egemenlerin üretim araçlarındaki mülkiyet durumu ve emeği sömürmesine karşın Türkiye solunda etkili bir birleşik sol hareket oluşturulamamıştır. Kapitalizm karşısında fraksiyonlara ayrılmış olan sol, yaptığı muhalefetler yeteri güçte olmayınca devrime ulaşamamıştır. Günümüz *sol* hareketlerde bile bu ayrışmaların devam ettiğini görebiliriz. Türkiye solunun ülkenin demokratikleşme sürecini tamamlaması için doğru adımları atıp, nitelik ve nicelik bakımından gelişmiş bir emekçi sınıf yaratarak sosyalizme yürümesi gerekmektedir. Bununda Mustafa Kemal Atatürk’ün başlattığı demokratikleşme sürecine sıkıca sarılarak gerçekleştirilecek “*demokratik devrim*”le sağlanabileceği kanaatindeyim. Aksi halde hem sosyalist bir iktidara varmak hem de varılsa da devamının sağlanması zordur.

KAYNAKLAR

I-Sürelî Yayınlar

A-Gazeteler

Hürriyet,27 Mayıs 1960.

Hürriyet,28 Mayıs 1960.

Cumhuriyet,27 Mayıs 1960.

Cumhuriyet,28 Mayıs 1960.

Cumhuriyet,29 Mayıs 1960.

Cumhuriyet,30 Mayıs 1960.

Cumhuriyet,16 Haziran 1960.

II- Dergiler

Akademik Yaklaşımlar Dergisi

Ant

Devrim

Kim Dergisi

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

Yön Dergisi

III-İnceleme, Yapıtlar ve Anılar

A-Kitaplar

AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul, Hil Yay.,1992.

AKDERE İlhan, KARADENİZ, Zeynep, *Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi(1908-1980)*, İstanbul, Evrensel Yay., 1994.

AKŞİN, Sina, *Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni Sina AKŞİN, 7.Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2002.

ALPKAYA, Faruk, "Bir 20.Yüz yıl Akımı: Sol Kemalizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Kemalizm*, İletişim Yay., 2002.

AREN, Sadun, *TİP Olayı(1961-1971)*, İstanbul, Cem Yay., 1993.

ARI, Kemal, *Atatürk ve Aydınlanma-Düşünsel Temelleri ve Gelişimi-*, 1.Baskı, Yakın Kitapevi, İzmir, 2009.

_____, *Tarih Yöntemi*, 1.Baskı, İleri Yay., İzmir, 2011.

ATILGAN ,Gökhan, *Kemalizm ve Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar:Yön-Devrim Hareketi*, Tüstav Yay., 1.baskı, 2002.

AYDINOĞLU, Ergun, *Türkiye Solu(1960-1980)*, Versus Yay., İstanbul, 2007.

BELLİ, Mihri, *Milli Demokratik Devrim*, Aydınlık Yay., Ankara, 1970.

BORA, Tanıl, *Cereyanlar-Türkiye'de Siyasi İdeolojiler-*, İletişim Yay., İstanbul, 2017.

BORAN, Behice, *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*, Gün Yay., İstanbul.

CEMAL, Hasan, *Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım*, Doğan Kitap, 1999.

CİZRE, Ümit, **AP-Ordu İlişkileri Bir İkilemin Anatomisi**, İletişim Yay., İstanbul, 2002.

ÇAVDAR, Tefik, *Türkiye'nin demokrasi Tarihi 1839-1950*, 3.baskı, İmge Kitapevi, İstanbul, 1999.

ÇAYAN, Mahir, Toplu *Yazular*, Su Yay., 3.Baskı, İstanbul, 2014.

_____, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1950-1995)*, İmge Yay., Ankara, 1996.

ECEVİT, Bülent, **Ortanın Solu**, Kim Yay., İstanbul, 1966.

İŞIKLI, Alpaslan, *Sosyalizm, Kemalizm ve Din*, İmge Kitapevi, 5.Baskı, Ankara, 2008.

KEYDER, Çağlar, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, İletişim Yay., İstanbul, 1990.

KÜÇÜK, Yalçın, *Sol Müdahale*, Salyangoz Yay., 2.Baskı, İstanbul, 2007.

LENİN. Viladimir İliç, *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*", Sol Yay., Ankara, 1992.

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Sol", Cilt 8, I.baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2007

MUMCU, Uğur, *Aybar ile Söyleşi-Sosyalizm ve Bağımsızlık*, Um-ag Vakfı Yay., 20.Baskı, Ankara, 1998.

ÖZDEMİR, Hikmet, **Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi**, Bilgi Kitapevi, Ankara, 1986.

SADİ, Kerim, *Türkiye'de Sosyalizmin Tarihine Katkı*, Derleyen Mete Tunçay, İletişim Yay., İstanbul, 1994

Stalin, Josef, *Milli Demokratik Devrim*, Kaynak Yay., İstanbul, 1982.

ŞİŞMANOV, Dimitir, *Türkiye’de İşçi Ve Sosyalist Hareketi*, Çeviren Tuğrul Deliorman, Naronda Prosveta Devlet Yay., Sofya, 1965

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi(STMA), İletişim Yay., Cilt 6, İstanbul, 1988.

TANİLLİ, Server, *Devlet ve Demokrasi(Anayasa Hukukuna Giriş)*, İstanbul Üniversitesi Yay., 1981.

TOPRAK, Zafer *Türkiye’de Dergiler, Ansiklopediler,1849-1984*, Gelişim Yay., İstanbul, 1984.

TİP Programı, Esra matbaacılık, İstanbul, 1964.

TOPUZ, Hıfzı, *TÜRK Basın Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003.

TUNAYA, Tarık Zafer ,*Türkiye’de Siyasal Partiler 1859-1952*, Doğan Kardeş Yay., İstanbul,1952.

TUNÇAY, KOÇAK, Mete, Cemil v.d, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, 4.cilt,7.baskı, İstanbul, 2002.

TUNÇAY, Mete, *Türkiye’de Sol Akımlar 1: 1908-1925*, BDS Yay., İstanbul, 2000.

TUNÇKANAT Haydar, **İkili Anlaşmaların İçyüzü**, Ekim Yay., İkinci Baskı, 1970,Ankara.

YALÇIN, Hasan, *Neoliberal Sol*, 1.baskı, Kaynak Yay., Eylül 2005.

YILDIRIM, Ali, *Belgelerle FKF Dev Genç (1960-1971)*, Yurt Kitap, 1.Baskı, 1988.

ZEDUNG, Mao, *Yeni Demokratik Devrim*, Umut Yay., İstanbul, 1993.

ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yay., İstanbul, 2004.

B-Makaleler

AHMAD, Feroz, “Türkiye’nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA)**, C.7, İletişim Yay., İstanbul, 1983.

AKKUŞ, Bülent, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyalizm Türkiye Komünist Partisi’nin CHP’ye Bakışı ve Siyaset adamı Olarak Mehmet Ali Aybar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8/40, Ekim 2015.

Ant, “Bilimsel Sosyalist Teorinin Öncülüğünde İdeoloji ve örgüt Birliğine Doğru Ne Yapmalı”, Sayı.158.

_____ “Ant Okurlarına”, Sayı.173.

_____, “Ant’ın Üç Yılı Üzerine Özeleştiri”, Sayı.157.

AREN, Sadun, “Demokrasi ve Sosyalizm”, **Yön**, sayı 34.

AVCIOĞLU, Doğan, “Kemer Sıkılım”, **Yön**, sayı 1.

_____ “Sosyalizm: Hareket Doğuyor”, **Yön Dergisi**, Sayı.17.

_____, “İşçiler ve Devletçilik”, **Yön Dergisi**, 1962, sayı 29.

_____ “Sosyalizm Anlayışımız”, **Yön Dergisi**, 1962, sayı 36.

_____ “Sosyalist Gerçeklik”, **Yön Dergisi**, sayı,39.

_____, “Eski ve Yeni Türkiye”, **Yön**, sayı 42.

_____ “*Sosyalist kültür derneği Tüzüğü*”, **Yön**, Sayı.53.

_____ “Sosyalizmden Önce Atatürkçülük,” **Yön**, sayı 69.

_____ “Türkiye’yi Saran Tehlikeler”, **Yön**, sayı.72

_____, “Milliyetçilere Sesleniş”, **Yön**, sayı. 78.

_____ “Menderes Atatürkçülüğünden Gerçek Atatürkçülüğe”, **Yön**, Sayı,85.

_____ “Yabancı Sermaye Saltanatı”, **Yön**, sayı. 92.

_____ “Cumhuriyetin 42.Yılında”, **Yön**, Sayı.135

_____ “Türkiye’deki Amerikan Üsleri”, **Yön**, sayı.139

_____, “Sovyetler ve Biz”, **Yön**, sayı.148

_____ “27 Mayıs”, **Yön**, Sayı 165.

_____ “Rejimin Geleceği”, **Yön**, Sayı,167.

_____ “Kürt Meselesi”, **Yön**, sayı 194.

AY, Behzat, “Devletçilik ve Ötesi”, **Yön**, Sayı,6.

_____ “Devrim Düzeni ”, **Ant**, sayı.104

AYBAR, Mehmet Ali, “Türkiye Sosyalizminin Özellikleri”, **Ant**, Sayı.47.

_____ “Bütün Bloklara Hayır”, **Ant**, Sayı 87.

BAŞ, Hüseyin, “Emperyalizmin Kıbrıs Oyunu”, **Ant**, sayı.46

BELGE, Murat, “Türkiye İşçi Partisi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, cilt 8, İletişim Yay., İstanbul, 1983.

_____ “Türkiye’de Sosyalizm Tarihinin Ana Çizgileri”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 8/ Sol**, ed., Tanıl Bora, Murat Gültekinligil İstanbul, İletişim Yay., 2007.

BİROL, Sinem, “1961 Anayasasında İfade Özgürlüğü”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 43, 2012/2

BORAN, Behice, “Az Gelişmiş Ülkelerde Anti-Emperyalist Mücadelelerin Niteliği”, **Dönüşüm**, Sayı 10.

BULUT, Sedef, “Üçüncü dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960):Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, **Akademik Bakış Dergisi**, cilt 2, Sayı 4, Yaz 2009.

Devrim, *Devrim Bildirisi*, Sayı 1.

EKİNCİ, Tarık Ziya “Doğu Kalkınması Edebiyatının İcyüzü”, **Ant**, sayı 17.

KEMAL, Yaşar, “Demokrasi Düşmanlığı”, **Ant**, Sayı.7.

_____ “Bağımsızlık ve Sosyalizm”, **Ant**, sayı 25.

_____ “Yalnız Kalmak”, **Ant**, Sayı.58.

_____ “Yol Ayrımı”, **Ant**, Sayı.76.

KIRMIZITOPRAK, Sait, “Doğu meselesinde Yanılmalar”, **Yön**, sayı 63.

KÜRKCÜ, Ertuğrul, “Fococuluk”, **STMA**, İletişim Yay., İstanbul, 1988.

_____ “Yeni Ufuklara Doğru”, **Yön**, sayı 222.

ÖNGÖREN, Ferit, “Doğu Anadolu ile İlgili Bir Açıklama”, **Ant**, sayı 141.

ÖZEK, Çetin, “Çağının Gençliği”, **Ant**, Sayı.78.

_____ “Anayasa ve Halka Karşı Cihad”, **Ant**, Sayı.113.

ÖZGÜDEN, Doğan, “Niçin Ant”, **Ant**, sayı.1.

_____ “Yozlaştırma”, **Ant**, Sayı.2.

_____ “Halk Direnecektir”, **Ant**, Sayı.5.

_____ “Çıkmaz Yol”, **Ant**, s. 7.

_____ “Bu Yanlış Hesaptır”, **Ant**, Sayı.8.

_____ “Utanç Tasarısı”, **Ant**, Sayı.10.

_____ “Hayır, Demirel, Sen Devlet Değilsin”, **Ant**, Sayı.11.

_____ “Kafanı Sen Düzelt Demirel”, **Ant**, Sayı.17.

_____ “Yinede Sosyalizm”, **Ant**, sayı 27.

_____ “Şimdi Ne Olacak”, **Ant**, sayı.49

_____ “Eylem Zamanıdır”, **Ant**, Sayı.54.

_____ “Bir İhtilal Çıkarsa Müsebbibi Sizsiniz”, **Ant**, Sayı.80.

_____ “Gençliğe Düşen Görev”, **Ant**, Sayı.100.

_____, “Sosyalist Dergi Ant”. **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt8 Sol**. İstanbul: İletişim Yay., 2007.

SARICA, Murat, “CHP Yanılmaktadır”, **Ant**, Sayı.71.

SELÇUK, İlhan, “Cemal Tural Çekilecektir”, **Yön**, Sayı.191.

TANSUĞ, Haluk, “ Sovyet Dış Politikası Batıya Göre neden Ağır Basıyor”, **Ant**, sayı.45

_____ “Grivas Enosis İçin Harekete Geçiyor”, **Ant**, sayı.22

TAŞ, Mahir, “Menderes Döneminin Ekonomi Politikası ve 1958 İstikrar Programı”. **Mevzuat Dergisi**, Yıl 7, Sayı 76, Nisan 2004.(<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm> son erişim 28.01.2015)

TORUN, Aytül Taner, “Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkçe Sol Basında İzlenimler: İşçi Hareketleri ve Sorunlarına Dair Notlar”, **Erciyes İletişim Dergisi Akademia**, Cilt 3, Sayı 14, 2014.

UNCEL, Gökhan, “Küreselleşme ve Yerelleşme Sürecinde Altmış sekiz Olayları”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, Kış 2010, C 1, s.1.

YILDIZ, Nuran, “Demokrat Parti İktidarı(1950-1960) ve Basın”
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/476/5543.pdf>, (son erişim tarihi,15.01.2015)

Yön, “Yön Bildirisi”, *sayı.1.*

_____ “Çalışanlar Partisi”, *sayı 2.*

_____ “Yeni Partiye Doğru”, *Sayı.5.*

_____, “Dış Politika”, *Sayı. 5.*

_____ “Parti hazırlıkları”, *Sayı 6.*

_____ “Kadro ve Yön”, *Sayı.29.*

_____ “Karma Ekonomi Masalı”, *Sayı 34.*

_____ “ Makarios Ankara’da”, *sayı.50.*

_____ “Sosyalist Kültür Derneği Kuruluyor”, *sayı 53.*

_____ “Türk Milliyetçilerine Sesleniş” , *sayı.110.*

_____ “Hızla Gelişen Bir Parti: TİP”, sayı.132.

_____ “5.Yıla Doğru”, Sayı.143.

_____ “Sağ Kanatta Arayış”, Sayı.183.

_____ “Ordu Yardımlaşma Kurumu”, Sayı.212.

_____ “Yön’den Okuyucuya”, sayı.222.

C-Tezler

AYDIN, Songül, “12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi”, **Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2008.

BULUT Feryat, “68 Kuşağı Düşünce Yapısında Atatürk ve Atatürkçülük”, , **Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi)**, İzmir, 2009.

SELVİ, Kemal, “Milli Demokratik Devrim tezi: 1960’larda Türkiye Solunda Bir Ayrım Noktası”, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek Lisan Tezi)**, Ankara,2007.

ŞENER, Mustafa, “Türkiye sol Hareketinde İktidar Stratejisi tartışmaları”, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü (Doktora Tezi)**, Ankara, 2006.

Zorlu, Melek, “TKP’den TİP’e Sol Kemalizm. MDD Örneği”, Ankara Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)**, Ankara, 2006.

IV- İnternet Kaynakları

“Adalet Partisi Seçim Beyannamesi”, s.4. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/662>.(Erişim Tarihi: 13 Nisan 2019)

[Dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_Mayıs_raporu.pdf](http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/27_Mayıs_raporu.pdf) Erişim Tarihi: 15.09.2015.

<http://www.etarih.org/soguksavas/?sayfa=897897.881126.2511495.0.0.php&Bandung'tan%20Ba%F0lant%FDs%FDzl%FD%F0a> son erişim tarihi: 27.11.2014.

<https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20DIJITAL%20KAYNAKLAR/KITAPLAR/SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI/198104083%20TIP%20TUZUGU%201962/198104083%20TURKIYE%20ISCI%20PARTISI%20TUZUGU.pdf> Son erişim tarihi: 10.08.2017).

EKLER

EK: 1

KOMÜNİST ENTERNASYONEL KURULUŞ KONGRESİ VE İLK TOPLANTISI

ANT

Yekûn Dergî • 1 Ocak 1971 • Sayı 1 • 25 Kuruş

- Ekonomik Sorunlar, Emekçi Sınıfların Sorunları
- 1968 uluslararası toplantı
- Etkinliklerimize katılmak için davetler
- "Söz" Yayıncılık Kurumu ile işbirliği

12 Sayfalık Türk Solu İlâvemizi İsteyiniz

ant 1971 **13**
SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

**ANT İÇİN İSTENEN
CEZA 770 YILI BULDU**

baykar holding
ve koç'un holdingler planı
türkiye'de karşı - devrimci
örgütlenme ve eylemler

**"reform ve huzur"
planı'nın içyüzü**

dünyada ve türkiye'de
karşı - propaganda
filistin devrimi ve
eylül dersleri

"Bilimsel Sosyalist Teorinin Rehberliğinde İdeoloji ve Örgüt Birliği İçin"

ANT

Haftalık Dergi - 12 Eylül 1967 - Sayı 27 - 125 Kurap

İRİNCİ
DÜNYA
FAŞİZMİN
KYZÜSÜ

ANT

Haftalık Dergi - 14 Ocak 1968 - Sayı 30 - 125 Kurap

ANT

6.
CİLT

Orman
Ve Fındık
Vurgunu,
Kredi
Soygunu!

Haftalık Dergi • 1 Temmuz 1969 • Sayı 131 • 125 kuruş

KAN VE ZULÜM KOALİSYONU

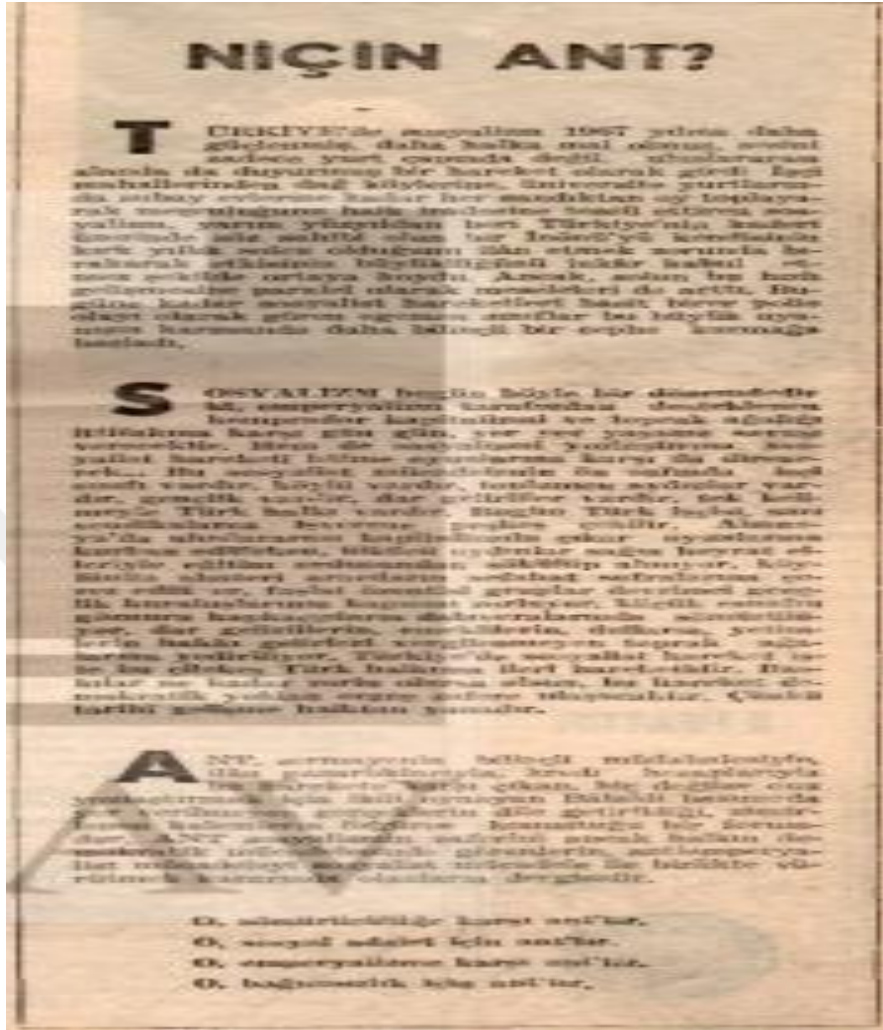
ANT

Haftalık Dergi • 28 Mayıs 1968 • Sayı: 74 • 125 Kuruş

SOSYALİSTLER
SANDIK BAŞINA

TİP

KÖYLÜYE TOPRAK
HERKESE İŞ

Doğan Özgüden'in "NİÇİN ANT" Adlı Makalesi

Türkiye’de sosyalizm 1967 yılına daha güçlenmiş, daha halka mal olmuş, sesini sadece yurt çapında değil, uluslar arası alanda da duyurmuş bir hareket olarak girdi. İşçi mahallelerinden dağ köylerine, üniversite yurtlarından subay evlerine kadar her sandıktan oy toplayarak meşruluğunu halk iradesine tescil ettiren sosyalizm, yarım yüzyıldan beri Türkiye’nin kaderi üzerinde söz sahibi olan bir İnönü’yü kendisinin kırk yıllık solcu olduğunu ilan etmek zorunda bırakarak etkisinin büyüklüğünü inkâr kabul etmez şekilde ortaya koydu. Ancak, solun bu hızlı gelişmesine paralel olarak meseleleri de arttı. Bu güne kadar sosyalist hareketleri basit bire polis olayı olarak gören egemen sınıflar bu büyük uyanışın karşısında daha bilinçli bir cephe kurmağa başladı.

Sosyalizm bugün böyle bir dönemdedir ki emperyalizm tarafından desteklenen komprador kapitalizmi toprak ağalığı ittifakına karşı gün gün yer yer yaşama savaşı verecektir. Hem de sosyalizmi yozlaştırma, sosyalist hareketi bölme oyunlarına karşı da direnerek... Bu sosyalist mücadelenin ön safında işçi sınıfı vardır, köylü vardır, toplumcu aydınlar vardır, gençlik vardır, dar gelirliler vardır, tek kelimeyle Türk halkı vardır. Bugün Türk işçisi sarı sendikalarca işverene peşkeş çekilir, Almanya'da uluslar arası kapitalizmin çıkar oyunlarına kurban edilirken, ülkücü aydınlar sağın hoyrat elleriyle eğitim ordusundan sökülüp alınıyor, köylünün alın teri alıcıların sefahat sofralarına çerez ediliyor, faşist özentisi gruplar devrimci gençlik kuruluşlarının kapısını zorluyor, küçük esnafın göz nuru kapkaççıların dalaverelerinde sömürülüyor, dar gelirlilerin, emeklilerin, dulların, yetimlerin hakkı gelirleri vergilenmeyen toprak ağalarına yediriliyor. Türkiye'de sosyalist hareket işte bu çilekeş Türk halkının ileri hareketidir. Baskılar ne kadar zorlu olursa olsun, bu hareket demokratik yoldan ergeç zafere ulaşacaktır. Çünkü tarihi gelişme halktan yanadır.

ANT sermayenin bilinçli müdahalesiyle, ilan pazarlıklarıyla, kredi hesaplarıyla bu harekete karşı çıkan, hiç değilse onu yozlaştırmak için ikili oynayan Babiâli basınında yer verilmeyen gerçeklerin dile getirildiği, zincirlenen kalemlerin özgürce konuştuğu bir forumdur. ANT sosyalizmin zaferini ancak halkın demokratik mücadelesinde görenlerin, antiemperyalist mücadeleyi sosyalist mücadele ile birlikte yürütmek kararında olanların dergisidir.

O, sömürücülüğe karşı ant'tır,

O, sosyal adalet için ant'tır,

O, emperyalizme karşı ant'tır,

O, bağımsızlık için ant'tır.

